

ラーガ観想図像の資料的研究 III

清水 乞

ラーガ観想図像の資料的研究 III

清水 乞

注

序章

1. Prajñānanda 師は dhyāna-mantra の語を使用している (cf. *A Historical Study of Indian Music*, New Delhi 1981 - 2nd rev. and enl. edition - p. 282) が、現代インドの美術史の学者はこれに対して dhyāna-śloka といふべきであると主張する (M.S. Mate 教授談)。西洋及びインドの音楽論專家は、古くは、O.C. Gangoly をはじめ、dhyāna の語を使用している。
2. *Historical Development of Indian Music*, Calcutta 1973, p. 341.
3. 1) J. Eggeling: *Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Library of the India Office*. Part 1, London 1887, p. 319 右。Ms. 1516 b, fol. 20 rev.; 2) *Descriptive Catalogue of the Manuscripts in the Government Manuscripts Library*, vol. XII, Poona 1936, pp. 384-385. Ms. 1026/1884-87, fol. 24 obv.; 3) *op. cit.*, Ms. 384/1895-98, fol. 5 rev.; 4) *op. cit.*, Ms. 349/1895-98, fol. 8 rev.
4. O.C. Gangoly は *Rāgas and Rāginīs*, Bombay 1948 (rep.),

pp. 105-118 において, rāgamālā texts として skt. 語の音楽書と挙げてゐる。本研究において使用した文献のうち, Rāgasāgara, Pañcamasāra-samhitā, P.V. rāgamālā, K. rāgamālā, Rāgavibodha, Saṁgitadarpana が挙げられてゐる。

5. わが国に rāgamālā 画が紹介されたのは A.C. Coomaraswamy の著書の翻訳を通じてであつた。蘇武録郎・岩崎真澄共訳『印度美術史』白陵社、大正5年、p. 113；山本智教訳『印度及東南亞細亞美術史』北海出版社、昭和19年、p. 179, 注3。論文と解説において, rāgamālā 画を論じたのは上野照夫「インドの網罟画」(『仏教芸術』第17号、昭和27年所収)、後に『インド美術論考』平凡社、昭和48年に再録(pp. 477-8)；『インド古代美術展目録』(昭和38年)；『世界の美術館』(カルカッタ美術館)、講談社、p. 173；『同前』(ニューデリー美術館)、講談社、1968、p. 173；『世界名画全集 16』平凡社、昭和39年5月20日現在、また、吉川逸治『世界の美

術館』(大英博物館), 講談社 1966, p.175
 があり, こゝで rāga-mālā 画は「楽曲画」と
 訳され「18世紀のラージュポト画風で描
 のれたインド音楽の楽曲旋法と象徴的に表
 わす30余図でかざられているが, インド音
 楽の理論が楽曲旋法と6つの主旋法(男性
 旋法)と, その各々に属する副旋法(女性
 旋法)とからなる組織上になりたせ, そ
 して各々の楽曲旋法をば, いろいろ恋愛情
 緒, 自然環境, 季節, 一日の時と組み合
 せて説く。そこで自ら, それぞれの旋法の
 特有な情緒が男女の主人公の姿を中心に,
 自然環境を配する場面として想像され, 描
 きだされるのであった」と端的に解説され
 ている。

6. K. Ebeling: Rāgamālā Painting, Basel 1973, pp.
 20-25 に, 著者が調査した rāga-mālā 画 127
 例の制作地が記載されている。Rājput 絵画の
 山岳派 (Pahari) は一括されている。
7. パーシヴァル・スコア 大内穂他訳 P. I

- インド史』3, 女書房 1979 (1975 第1刷),
p.122.
8. 『同前書』, p.122.
9. B.ガードナー, 浜本正夫訳『イギリス東
インド会社』, Libro 1990 (1989 第1刷),
p.264.
10. A. K. Sur : History and Culture of Bengal, Calcutta
1963, p.188.
11. P. スピア : 『前掲書』, p.122.
12. B.ガードナー : 『前掲書』, p.272.
13. Tapti Guha-Thakurta : The Making of a New 'Indian
Art' Artists, Aesthetics, and nationalism in Bengal,
c. 1850-1920, Cambridge Univ. Press 1992, p.60.
14. op.cit., p.64
15. op.cit., pp. 188, 208, 311.
16. op.cit., p.61, 学生数は約200人に達し
ていた (op.cit., p.69)。
17. op.cit., pp. 60, 69-71.
18. op.cit., pp. 66-67.
19. J. Guy and D. Swallow (ed): Arts of India: 1550-1900, Victoria
and Albert Museum 1990, p.226.

20. Tapti Guha-Thakurta: *op.cit.*, p.151
21. *op.cit.*, p.153.
22. *op.cit.*, p.154.
23. 我妻和男: 「ベンガル・ルネッサンス考」
『三彩』no.275, 三彩社 1971, p.12.
24. Tapti Guha-Thakurta: *op.cit.*, p.230; A. フアールキ:
「インド現代絵画における4人の画家の役割」
『アジア近代絵画の夜明け展図録』,
1985.
25. *op.cit.*, p.242; 「同前論文」
26. W.G. Archer: *India and Modern Art*, London 1959,
p.33.
27. A. フアールキ: 「前掲論文」; W.G. Archer:
ibid.; Tapti Guha-Thakurta: *op.cit.*, p.243 参照。
28. A. フアールキ: 「同前論文」; Tapti Guha-
Thakurta: *op.cit.*, p.227; S.K. Nandi: 'Aesthetics of
Abanindranath Tagore, His Paintings' *Indian
Aesthetics and Art Activity*, Simla 1968, p.121.
29. A. フアールキ: 「同前論文」, 「...日本の著名な画家大観の典型的な日本の「薄塗」」

(ウオッ シュ) 法で制作するのを実見し、新局面が開けたのであった。彼はこの日本画法に強く引き付けられ、以後ほぼ30年間、ウオッ シュ法で制作を続け、広範囲を画題の絵を描いた」と述べられている。

30. Tapti Guha-Thakurta: *op.cit.*, p.200
31. *op.cit.*, p.275; 我妻和男:「前掲論文」, p.14.
32. 我妻和男:「同前論文」, p.13; W.G. Archer: *op.cit.*, p.38.
33. Tapti Guha-Thakurta: *op.cit.*, pp.215-225 に詳しい。また Benoy Kumar Sarkar の論争については『Rupam』(Ed. by O.C. Gangoly) no.9 (January 1922), 1985 (rep.), 'The Aesthetics of Young India' (pp.8-27)。R. Parimoo: 'Revivalism an After an aesthetic controversy' *Indian Aesthetics and Art Activity*, Simla 1968, pp.168-170 参照。
34. Vincent Smith は Rajput 絵画の主題として、*rāga-mālā* を挙げているが、解説してゐない。cf. p.182 (3rd ed. 1969); A.K. Coomaraswamy については、注5. 参照。なお、A.K. Coomaraswamy:

Rajput Painting, vol. I text, Delhi 1976 (1st ed.: London 1916)
 2-18 Part II, chap. VI (pp. 65-68) は 'Rāgamālā' と
 して, rāgamālā の概説としてゐる。この概
 説は British Museum の rāgamālā 画作例に基いてゐる。

35. Swāmi Prajñānanda: Historical Development of Indian Music, Calcutta 1973, p. 306; Do: A Historical Study of Indian Music, New Delhi 1981, p. 166.
36. Swāmi Prajñānanda: 1973, op.cit., pp. 305-6.
37. ibid., p. 305.
38. ibid., p. 306.
39. Tapti Guha-Thakurta: op.cit., p. 88.
40. 彼の音楽研究とその成果について、Sobhana Nayar: Bhatkhande's Contribution to Music a Historical Perspective, London 1989. この単行本の研究書があり、彼は音楽奏法ばかりではなく、ネパール以外のインド圏を広く旅行し、音楽論書の写本を収集し、理論的研究を行ったことが、ここには活字されている。彼の英文による著書 A Comparative Study of Some of the

Leading music system of 15th, 16th, 17th and 18th centuries, 1990 (rep.) (1st ed. Bombay 1941), skt. 語による śrīmallakṣya saṅgītam, Poona, 1934 は今日でも広く利用されている。

41. H.A. Popley. 陶鼎訳: 『インドの音楽』, 音楽之友社 昭和41年, p.114.
42. Percy Brown: 'Visualized Music' Young Men of India, May 1918. 指摘可か。cf. Ernst and R. Leonore Waldschmidt: Miniatures of Musical Inspiration, Part. I, Wiesbaden 1967, p.29, fn.53.
43. 1935年の初版は36冊が出版されたに過ぎない。vol. IIの図版は多くの rāga-mālā画を掲載し, その観想図像の英訳が付されていることは各参考文献の言及しているところである。vol. I (1948 rep.) のテキストは 1) 音楽論書の歴史的研究, 2) rāga-rāgini の名称, 3) rāgaの時間的理論, 4) rāga-mālā texts (観想図像と出す音楽論書と Sanskrit, Hindi, Persian, Bengali の別に論じる), 5) 絵画の主題, と論じ, 附録として rāgaの組織表と

掲載してゐる。この書は V. N. Bhatkhande に対
する献辞が巻頭にある。

44. Tapti Guha-Thakurta: *op. cit.*, pp. 274, 277.

45. T. Falk and M. Archer: *Indian Miniatures in the
India Office Library*, London 1981, p. 318 年譜。

これに与る R. Johnson は 1769 年に Bengal Ci-
vil Service の writer として採用されてゐる。
彼の 16 才の時である。東インド会社では現
地の適応力が高い 15 才前後の若者を採用し
た (浜渦哲雄: 英国紳士の植民地統治, 中
央公論社 1991 年, pp. 15-16 参照)。

46. *op. cit.*, pp. 15-16.

47. *op. cit.*, p. 16.

48. *ibid.*

49. *op. cit.*, p. 18. Antoine Polier は Lucknow 大学に
雇用され建築家であったが、ホルンバウアー文学
とサンスタリット文学に興味を持ち、その
写本や絵画を収集してゐた。彼は William Jones
の愛顧を受けた。

50. *op. cit.*, p. 323. このホルンバウアー語の文脈はサ

ン ス ク リ ッ ト の 5 の 翻 訳 と 思 わ れ る が , 原
典 は 不 明 で あ る 。 制 作 は 1774 A.D. に , R. Johnson
は こ れ を 1779 A.D. に 書 写 さ せ て い る 。 Johnson
album 42 nos. 1-36 の rāga-mālā 画 は 本 書 か ら
引 出 され 7 語 詩 文 が 記 載 さ れ て い る 。

cf. op. cit., p. 170.

51. op. cit., p. 21.

52. op. cit., p. 24

53. ibid.

54. op. cit., p. 33, fn. 7

55. K. Ebeling : op. cit., p. 18. 彼 の 調 査 1 万 rāga-
mālā 画 作 例 4000 枚 の 内 , 観 想 図 像 が 記 載 さ
れ て い る 例 の 50% が painter's system に 依 る と
い う 。

56. O.C. Gangoly : Rāgas and Rāginīs , Bombay 1948
(rep.) , pp. 192 - 193. Appendix. 14

57. K. Ebeling : op. cit., p. 150

58. A.L. Dahmen-Dallapiccola : Rāgamālā - miniaturen
von 1475 bis 1700 , Wiesbaden 1975 , p. 9.

59. Swāmi Prajñānanda : 1973 , op. cit., pp. 337 - 338.

= = 2- は Kālaṅkura-nibandha と呼ばれ、Kaviratna
 kālaṅkera に 8 つ 著わされ 其 Oriyā 語 の 文
 献 と され て いる。この Kaviratna Kālaṅkera は
 Dāmodara の Saṅgīta-darpana の rāga の 章 に 対す
 る 新版 rāgamālikā と 著わした と いう けれど、彼
 は Saṅgīta-dāmodara の 新版 と 著わした の 2- は
 ない、と 主張 して いる。

60. Johnson album 39, 42, 36 に 2- は T. Falk
 and M. Archer : op. cit. に 5 3。

第一章

1. わが国の密教儀礼書に説かれる「種子」の想起される。一般に、これは「種子仏」と呼ばれてゐる。Pañcarātra派の聖典にある。cf. Viśvāmitra saṃhitā, adh. 8. 18-45.
2. nādarūpaṃ paraṃ jyotiḥ, Saṅgīta-dāmodara, p.16.
3. idānīm sampravakṣyāmi nādalakṣaṇam-uttamam ||
na nādena vinā gītaṃ na nādena vinā svarāḥ |
na nādena vinā nṛttaṃ tasmān-nādātmaṃ jagat ||
nādarūpaṃ smṛto brahmā nādarūpo janardanaḥ |
nādarūpā parā śaktir-nādarūpo maheśvaraḥ ||
4. caitanyaṃ sarvabhūtānāṃ vivṛttaṃ jagadātmanā |
nādebrahma tadānandaṃ-advitīyaṃ-upāsmāhe ||
nādoṣāsanayā devā brahmadevāḥ mahēśvaraḥ |
bhavanti-upāsita nūnam yasmād-ete tadātmaḥ ||
5. puruṣārthasārthasiddhayaḥ śiṣevayisur-āpi viriñci-
hari girīśān |
nādam-upāsita sudhīr-yad-ime gādītās-tadātmanāḥ ||
6. gītaṃ nādātmaṃ vādyam nādavyaktyā praśasyate |

tad dvayānugatam nṛttam nādādhīnam-atas-trayam ॥

nādena vyajyate varṇaḥ padam varṇāt padād vacaḥ ।

vacaso vyavahāro 'yam nādādhīnam-ato jagat ॥

7 . śarīrān-nādesambhūtir-gītam nādāt pravartate ॥

nādo vinduḥ svarā rāgāḥ sambhavanti śarīrataḥ ।

svaro gītam ca vādyam ca tālās-ca-iti catuṣṭayam ॥

na sidhyati vinā nādam tasmān-nādātmakam jagat ।

agnimārutayor-yogād bhaven-nādasya sambhavam ॥

bindur-utpadyate nādān-nikhilavānmayam ।

8 . yad-uktam brahmaṇaḥ sthānam brahmagranthīś-ca yaḥ smṛta-

tan-madhye samsthitāḥ prānaḥ prāṇād vahnīsamudgataḥ ।

vahnīmārutasamyogān-nādaḥ samupajāyate ॥

9 . kandasthānasamuttho hi sa ca pañcavidho bhavet ॥

sūkṣmaś-ca-eva-atīsūkṣmaś-ca samīrah sañcarann-adhaḥ ।

ūrdhvam ca kurute sarvām nādapaddhatim-uddhātām ॥

10 . piṇḍād-utpadyate nādo nādād gītam ca sambhavet ।

[५ ॥ ४७]

nābhau yat kūrmacakram syāt tasya kande tu padminī ।

tasya nāle ca yat patram tasmīś-ca kamalam sthitam ॥

tatra jvalano bhṛto vāyoś-tasmāc-ca sambhavaḥ ।

- tataḥ siddhadhvaner-yogād-esa nādas-tu jāyate ॥
11. ādhārād dyañgulād-ūrdhvaṃ mehanād dyañgulād-adhaḥ ॥
 ekāñgulaṃ dehamadhyam taptajāmbūnada-prabham ।
 tatra-aste 'gnisikhā tanvī cakrāt tasmān-navāñgule ॥
 dehasya kando 'stya-utsedhāyāmābhyām caturāñgulaḥ ।
 brahmagranthir-iti proktaṃ tasya nāma purātanaikḥ ॥
 tanmadhye nābhicakraṃ tu dvādaśāram-avasthitam ।
12. 佐保田鶴治；『續三ヶ本根本教典』 平
 河出版社 p.162.
13. nābher-ūrdhvaṃ hṛdisthānān-mārutaḥ prāṇasañjñakaḥ ।
 nadati brahmarandhrānte tena nādaḥ prakīrtitaḥ ॥
 api ca -
 ākāśāgnimarujjāto nābher-ūrdhvaṃ samuccarati ।
 mukhe 'bhivyaktaṃ-āyāti yaḥ sa nāda iti-īritaḥ ॥
 [中略]
 yad-uktaṃ brahmaṇaḥ sthānam brahmagranthiś-ca yo mataḥ
 tanmadhye samsthitāḥ prāṇaḥ prāṇād-vahnīsamudbhavaḥ ।
 vahnīmārutasaṃyogān-nādaḥ samupajāyate ॥
 cf. Pārśvadeva : 1.3-4 ; N.Chakravartī : 1.32.
14. ātmanā preritaṃ cittaṃ vahnīm-āhanti dehasam ।

- brahmagranthisthitam prāṇam sa prerayati pāvakaḥ ॥
 pāvakaḥ preritaḥ so 'tha kramād-ūrdhva pathe caram ।
- 15 . anāhato hataś-caeva sa nādo dviividho mataḥ ।
 yatra-ubhayoś-tayor-madhye 'nāhato'pi nirūpyate ॥
 ākāśasambhavo nādo yaḥ so 'nāhata samjñitaḥ ।
 tasmīnn-anāhate nāde virāmaṃ prāpya devatāḥ ॥
 yogino 'pi mahātmanas-tadanāhata samjñake ।
 mano nīkṣīpya samyānti muktim prayatemaṇasāḥ ॥
 so'py-āhataḥ pañcavidho nādas-tu parikīrtitaḥ ।
 nakhevāyucarmāṇi lohasarīrajās-tathā ॥
 nakham viṇādayaḥ proktā vaśādyā vāyupūrakāḥ ।
 carmāṇi ca mṛdāṅgādyā lohēs-tāḷādayas-tathā ॥
 dehanādena te yukta nādāḥ pañcavidhāḥ smṛtāḥ ।
- 16 . āhato 'nāhataś-ca-iti dviidhānādo nigadyate
 so'yaṃ prakāśato piṇḍe tasmā t-piṇḍo 'bhidhīyate ॥
 tatra-anāhatanādam tu munayas-samupāsate ।
 gurū padistamārgena muktidaṃ na tu rañjakam ॥
 sa nādes-tv-anāhato loka rañjako bhava bhāñjakaḥ ।
 śrutyaḍi dvāratas-tasmāt-tadutpatir-nirūpyate ॥
- 17 . dve dhā hatānāhatabhedataḥ sa tv-anāhato yogibhir-eva gamyat

geyam vitanvato lokarāñjanam bhava bhāñjanam ।

utpattim-abhidhāsyāmas-tathā śrutyaādiheturām ॥

21. The Hathayoga pradīpikā of svātmārāma, Madras 1972,
P. 168.

22. op.cit., p. 175.

23. nādo 'yam nadater-dhātoḥ sa ca pañcavidho bhavet ।

sūkṣmāś-ca-eva-atisūkṣmāś-ca vyakto 'vyaktaś-ca kṛtrimah ॥

sūkṣmo nādo guhavasī hrdaye ca-atisūkṣmakah ।

kanṭhamadhye sthito vyaktah avyaktas-tāludesāke ॥

kṛtrimo mukhadesē tu jñeyah pañcavidho budhah ।

iti tāvan-mayā proktā nādotpattir-manoharā ॥

24. atisūkṣmāś-ca sūkṣmāś-ca puṣṭo 'puṣṭāś-ca kṛtrimah ।

atisūkṣmo bhven-nābhau hr̥di sūkṣmah prakāśate ॥

puṣṭo 'pi yujyate kanṭhe tv-apuṣṭāś-śīrasi smṛtah ।

kṛtrimo mukhadesē tu sthānabhedena bhāśate ॥

25. sa ca pañcavidho nādo mataṅgamunisammatah ॥

atisūkṣmāś-ca sūkṣmāś-ca puṣṭo 'puṣṭāś-ca kṛtrimah ।

atisūkṣmo bhaven-nābhau hr̥di sūkṣmah prakāśate ॥

puṣṭo 'bhivyajyate kanṭhe tv-apuṣṭah śīrasi smṛtah ।

kṛtrimo mukhadesē tu sthānabhedena bhāśate ॥

avyaktah śirasī-ity-uktah kaiścit tan-na-upapadyate ।

Jagadekamalla と Pārśvadeva は共に ジャイ + 教
の論者である。この説は ジャイ + 教 の有力
であることは明らかである。 Raghunātha 等
この説に主としている (cf. 1.99-100) 。

26. Raghunātha ; 1.101-102

ādyaṅtimasthānavivarjanena sthāntrayaśtho vyavahārayogyah ।
mandro hṛdi syād-atha kṁthadeśe madhyāhvayo mūrdhani tāra
uktah ॥

mandrāt-tu madhyo dviguṇas-tato'pi tāro nirukto dviguṇo
mumūndraiḥ ।

dva-yottarā vimśatir-atra mandre tathā-eva madhye'pi ca tāradeśe ॥
cf. Śārṅgadeva ; 1.3.7 ; Rāmāmātya ; 2.17 ; Somanātha :
1.12 , etc.

27. mandrādisthānabhedena yo nādaḥ sphurati sphuṭam ।

ārohitakramatas-tajjñaiḥ sa evaṁ dhvanir-ucyate ॥

kābulo bambalās-ca-eva nārāṭo miśrakas-tathā ।

dhvaniś-caturvidhaḥ prokto gītavidyāviśāradaiḥ ॥

bāhulyān-mandra saṁsparśair-mādhurya-guṇa-saṁyutah ।

kābulaḥ sa pariññeyo gītadhvani viśāradaiḥ ॥

eraṇḍakāṇḍavad yatra khaṇikāsamvivarjitah |
 nissāro bambalah sthūlo bāhulo na tu madhyabhāk ||
 bāhulyāt tārasamsparśī mādhyaguṇavarjitah |
 nārāto 'yam pariñneyo gītadhvanivisāradaih ||
 etad dhvaniḡuṇonmiśro yatra so 'yam tu miśrahah |
 nārāta kābulas-ca-eko miśrah kābulabambalah ||
 nārātabambalas-ca-eva dhvanir-yatra sa miśrahah |
 iti miśradhvanih prokṭas-caturdhā gītavedibhih ||

28. śru śravaṇe ca-asya dhātoḥ kṭiḡpratyayaḡsamudbhavaḡ ||
 śrutiśabdah prasādhyo 'yam śabdajñair-bhāvasādhanah |
29. Saṡgītaratnākara, vol. 1 (Adyar Lib. ed), p. 82.
30. svarūpamātraśravaṇāt nādo 'nuraṇanam vinā |
 śruty-ity-ucyate bhedaś-tasyā dvāvimsatir-matāḡ ||
31. śrūyate iti śrutayah | sā ca-ekānekā vā | tara-eka-eva
 śrutir-iti | tadyathā - tatra-ādau tāvad dehāḡṇipavanaḡsam
 yōḡāt puruḡaprayatna prerito dhvanir-nābher-ūrdhvam
 ākāśadeśam-ākramān dhūmavat ḡopānapadakrameṇa
 pavaneccayā 'nekadhā » rohaṇn-antarbhūtapūraṇa-
 pratyayārthatayā śrutyādibhedabhinnah pratibhāsa
 iti māmakīyam matam |

- = ० 偈 文 18 Simhabhūpāla n. Saṅgītaratnākara 注 = 31 用
 1 2 11 3 .
32. dvāvimsatim kecid-udāharant śrutih śrutijñānavicāradakṣāh |
 śaṭṣaṣṭibhinnāh khalu kecid-āsām-ānantyam-eva pratipādayanti ||
33. hr̥dy-ūrdhvanādīsam kagnā nādyo dvāvimsatir-matāh ||
 tiras-cyas-tāsu tāvatyaḥ śrutayo mātutā-āhatāh |
 uccyoccataratāyuktāh prabhavanty-uttaro ttaram ||
 evam kaṅthe tathā śirṣe śrutir-dvāvimsatir-matā |
34. Somanātha : 1.13 ; Raghunātha : 1.104 ; Dāmodara : 1.49 ;
 Rāmāmātya : 2.18 ४ २ .
35. Śārṅgadeva : 1.2.159, ... tatra-idāpiṅgale kramāt |
 savyadakṣiṇānāsā 'antam ... ||
36. ibid., 1.2.50a, susuṃṇayā brahmarandhram-ārohaty-
 avarohati |
37. 刊本未見。寫本 (B.O.R.L. 1028/1884-87) 12 5 3.
 keśāgravyavadhātēna bhāhyo'pi śrutayāḥ śritāh | vñā-
 yam ca tathā gātre saṅgītajñānīnām mate || madhye pūr-
 vo ttarā [baddho] ... | (fol. 4 obv., ll. 3-5)
38. Nāṭyaśāstra, vol. II, p. 4, ll. 5-6. (M. Gosh ed.) ; Nāṭya-
 śāstra, vol. IV, p. 18, ll. 7-8 (K.L. Joshi ed.) .

Raghunātha は 1.123-140 の解説に於いて、Matanga
 2, 12, 13, 14, 依りていふ Sārdūra, Kāśyapa,
 Yāstika 等の Matanga 以前と考へらるる音楽
 理論家の説に依りていふこと言明してい
 る故、Śāringadeva 説は伝統説であるといへ
 る。

43. idānīm śrutinām tadātmyādivikarphaḥ kathyate —
 tadātmyam ca vivartatvam kāryatvam pariṇāmitā |
 abhivyañjakatā ca-api śrutinām perikathyate ||
44. (1) tadātmya: (以下 Saṅgītaratnākara vol. I p. 101 参照)
 viśeṣa sparśa śūnyatvāc-chravaṇendriyagrāhyatā |
 svaraśrutyoḥ tu tadātmyam jātivyaktyor-iva-anayoḥ ||
- (2) vivartatva:
 narāṇām ca mukham yadvad darpaṇe tu vivartitam |
 pratibhāti svaras-tadvac-chrutisv-eva vivartitaḥ ||
- (3) kāryatva:
 svarāṇām śrutikāryatvam-iti kecid vadanti hi |
 mṛt-piṇḍa-danḍa-kāryatvam ghaṭasya-iva yathā bhavet ||
- (4) pariṇāmitā:
 śrutayah svarūpena pariṇāmantī na saṁśayah |

parināmed-yathā kṣīram dadhirūpeṇa sarvathā ॥

(5) abhivyañjakatā :

ṣaḍjādayaḥ svarāḥ sapta vyajyante śrutibhiḥ sadā ।

andhakāresthitā yadvat pradīpeṇa ghatādayaḥ ॥

45 . parināmo 'bhivyaktis-tu nyāyikaḥ pakṣaḥ satām mataḥ ।

46 . anantaram yaḥ śrutitah prabhūtas-tv-antyaśrutistho 'py-anu-
rāṇarūpaḥ ।

evam svato rañjakatām-avāptaḥ svarāhvayo 'sau kathito
munīndraih ॥

śrutisvarūpaṃ raṇanātmakam syāt-svaras-syād-anurāṇa-
rūpaṃ ।

47 . śrutisthāne svarān vaktum na-alam brahmā-pi tattvataḥ ।

jalesu caratām mārgo mīnānām na-upalabhyate ॥

gagane pakṣaṇām yadvat-tadvat svaragatā śrutih ।

śrutir-nādabalā proktā tadādhyā ca kalā matā ॥

yathā tailagatam sarpiḥ-yathā kāṣṭhagato 'nalah ।

jñeyate 'tra-upadeśena tathā svaragatā śrutih ॥

48 . tatra-ādan svaraśabdasya vyutpattir-ihā kathyate ।

rāḍṛ dīptav-iti dhātoḥ svaraśabdapūrvakasya ca ॥

svayam yo rāḍṛte yasmāt tasmāt-esa svarah smṛtaḥ ।

49. rāga janako dhvaniḥ svara iti | (p.12, ll. 4-5)
50. śrutyanantarabhāvī yaḥ snigdho 'nuraṇanātmakaḥ ||
svato rañjayati śrotṛcittam sa svar ucyate |
51. sa svaro yaḥ śrutisthāne svaranhrdayarañjakah ||
N.chakravartī : 1.51 2-17 「svaran」は「sphuran」。
52. śuddhāḥ svarāḥ śadḥamukhā niruktā mukhyāni rāgaika-
nidānabhūtāḥ | mukhyāni の語未詳。
53. Nāṭyaśāstra (K.L.Joshi, ed.) 29. 118 ; Abhinavagupta :
vīnā-tv-ekaviṃśatitantrikā | (ibid., vol.4, p.3) .
54. saptasvarāt kramāt gītam svarās-te trividhā matāḥ |
śacetanodbhavāḥ kecit kecin-niścetanodbhavāḥ ||
ubhaya-prabhavāḥ kecin-mukhyās-tesu śarīrajāḥ |
= a 偈は sudhākalāśa : 1.10-11 に引用されてい
る。これはじやう + 教説であるうか。
55. anāhatāt-samākṛṣya saptanāmāni yojitah || (106) と
ある。既説の理論から「これは āhata ではない
はずはない」。
56. Matanga と同じである。「すゝての楽節」
と「) 果は明確さ欠く」。Nāradyāsikā : 1.
5.6, comm. = sarvebhyah kaṅthādibhyo jāyata iti

sarvasandhijah vidyāt || (U.R. Bhise ed. Poona 1986, p.38).

これによると、首を、二二に述べられて
身体各部を指してゐると思われる。

57. 記語は佐保田：『前掲書』 p.192 によると、
佐保田博士は適當な記語と認められてゐる。

5 氣に ついては『同書』 p.110 及び『三一が
根本教典』 p.102 に詳しい。

58. śadjādayah śad-ete 'tra svarā sarve manoharāḥ |
niśīdanti yato loke niśīdas-tena kathayate ||

この句は N. Chakravartī : 1.62 に引用されてゐ
る。二音の説明としては明瞭でない。

59. H. A. Popley. 南鼎談：『前掲書』, p.31.

60. niśādasya sarvasandhijatvāt | dhaivatasya mukhyatayā
lālāṭajātve 'pi sarvasandhisparśāt | (U.R. Bhise
ed. : op.cit., p.39.)

61. H. A. Popley. 南鼎談：『前掲書』, p.52.

62. śadjam vadati mayūra śabham cātako vavet |

ajā vadanti gāndhāram krauñco vadati madhyamam ||

puṣpasādharāṇe kāle kokilāḥ pañcamam vadet |

prāvṛṣkāle tu samprāpte dhaivatam durduro vadet ||

sarvadā ca tathā devi niśādam vadate gajah |

cf. Śārṅgadeva : 1.3.46 ; Nāradaśikṣā : 1.5.3-4,

ガ音 E asva (馬) とす。 Saṅgitarāja : 2.1.1.212。

N.Chakravartī : 63-64 ; Saṅgitanārāyaṇa : 1.52-53。 本

は、この両書は、前者が Dāmoda、後者が

Śiva-saṁhitā に於ける Dāmodar として、

mayūra vṛṣha cchāga kroṣṭṛ kokila vājinaḥ |

mātāṅgāś-ca kramenāhuḥ svarān-etat sudurgamān ||

の偈と、続けと、引用してゐる。 Śubhāṅkara

(p.30, ll.5-6) に同文の偈がみられる故、こ

の Dāmodara E Saṅgītadāmodara と見る = とかで

みるが、「Śiva-saṁhitā に於ける Dāmodara」とい

う句は、この Dāmodara は書名としてなく、

人名とみる = とでできる。ガ音 E kroṣṭṛ (

山犬)、ガ音 E asva とする異説として、前

掲両書はこの偈と挙げるのであろう。

63. uttarā といふ星は具体的に何は不明である。

uttara-phālguṇī (翼) , uttara-āśādhā (斗) ,

uttara-bhādrapadā (壁) のいずれかである。

64. Bharata は Nāṭyaśāstra, 17.103b-105a (K.L.Joshi ed.)

において，7音階音と情趣の対応関係を次のように定義している。

hāsyāśrīṅgārayoh kāryau svarau madhyamapañcamau ||
 śaḍjarsabham tathā ca-eva vīrauraudrādbhutesv-atha |
 gāndhāraś-ca niśādaś-ca kartavyau karuṇe rase ||
 dhāivataś-ca-eva kartavyo bhīhatse śabhayānake |

この説は Matanṅa : 83b-85a ; Śārṅgadeva : 1.3.60 ;
 Raghunātha : 1.174 ; Saṅgītarāja : 2.1.1.267 に継承さ
 れている伝統説といえる。同知の通り，Bharata
 は śānta と情趣としていえる。この Nārada 説
 は karuṇa の情趣と二音単独のものとし，カ
 音に śānta の情趣を当てている。しかし，
 bhayānaka の情趣が脱落している。いま，伝
 統説に従い，二の情趣とカ音に当ててみる。
 すれにしても，Nārada 説は異説というべき
 であるが，その伝承は明らかでない。

65. 乗り物は「似ている音」である動物・鳥
 と当てている。こゝでは，カ音は馬である
 から，Nārada 説と同じ。cf. 注. 62.

66. 音階音と情趣の対応関係は異説である。

ナ音 - 悲情, リ音 - 滑稽, ガ音 - 勇猛,
 マ音 - 寂靜, バ音 - 悲情, タ音 - 恐怖,
 ニ音 - 寂靜 & シ, 悲, 忿怒, 嫉悪, 驚異の
 各情趣は除いてゐる。

67. 音階音の觀想圖像を繪画化した作例として

として, Saraswatī Bhandar, Udaiapur の Samvat 1825 (1768 A.D.) 制作の rāgamālā 画がある。cf. K.

Ebeling: op.cit., pp. 217-220. Figs. 130, 131.

68. atra svarānām-anurañjako yo gumbhas-tam-etam pravadanti gītam |
 anu-uditam prāk svaralakṣmamadhye svarasvarūpe kila rañjakatvam ||
 atah svarānām-anurañjakatvam viśeṣaṇam yan-na sahāmahe tat |
 tatra-ucyate tasya viśeṣaṇasya vyāvartam-etad-viśadam yathā syāt ||
 saṃdarbhamātre na hi rañjakatvam bhavet svarānām-iti veditavyam |
 vivādibhūtasvaramardanena vinā svarūpena tu tatprayoge ||
 saṃdarbhābhāve sati ca svarānām tadrañjakam syād'pi veditavyam

69. idānīm-avasara-prāptam ceurvidhyam svarānām darśa-
 yāmi | tadyathā - vedanād vādī svāmivat | saṃvadanāt
 saṃvādī amātyavat | anuvadanād-anuvādī pariṇavati |
 vivādanāt vivādī śatruvat | (Matanga, p. 13)

70. 音階音 (svara) に配当される徴分音 (śruti)

の教と 4 辺型に図式化して、音階音相互の
関係と明らかにした図型。cf. *Bṛhaddeśi*, vol. 1.,
(P. L. Sharma ed.) : p. 34.

71. *rāgaḥ*, *jātirāgaḥ*, の「*rāga*」の語に対して、
P. L. Sharma は、前者を「*rāga* (melodic matrix)」と
し、後者を「*jāti or rāga*」とし、
のとしてゐる (op. cit., p. 35)。こゝでは「*rāga*」
の両義性が明確に出されてゐる。前者は「
歌の、美」という意味であり、後者は「音
階形式」としての意味である。

72. *Śārṅgadeva* は 8 と 12 śruti とする。

śrutayo dvādaśāṣṭau vā yajor-antaragocarāḥ ||
mithaḥ samvādinau asto ... | (1.3.48b-49a)

73. *samūhāvācinau grāmau svaraśrutyaḍisamyutau* ||

yathā kuṭumbinah sarva ekībhūtvā vasanti iha |

sarvalokeṣu sa grāma yatra nityam vyavasthitah ||

(p. 20, 89b-90a)

74. *Matāṅga* : p. 21, ll. 1-2.

75. *Śārṅgadeva* は、各々 *mūrchanā* の主神と奉

じてゐる (1.4.20b-21a)。

yakṣarakṣonāradā abhavanāgāśvipāśinah ||

śadja grāme mūrchanānām-etāḥ syur-devatāḥ kramāt |

brahmendra vāyugandharvasiddhadruhiṇabhānavah ||

syur-īmā madhyama grāma mūrchanā devatāḥ kramāt |

→ 3), śadja grāma の mūrchanā とは, yakṣa, rakṣas, nārada, abhava (brahmā), nāga, aśvin 双神, pāśin (varuṇa); madhyama grāma の mūrchanā とは, brahmā, indra, vāyu, gandharva, siddha, druhiṇa (śiva 等 (Viṣṇu)), bhānava (太陽神) とある。

Simhabhūpāla は 3 の注釈で, devatākathanam tu tayā tayā mūrchanayā gitayā sāsā devatā priyata ity-etam-artham jñāpaitum (Adyar Lib. ed. vol. 1, p. 142) と " 3 " 3。1 次からして, 各々の mūrchanā による gitā (曲) を奏するにとに 5 > 2, これらの神々喜にほせるのであるから, 主神は歌供養の対象である。この裏, インド音楽の位系統が暗示されている。

76. śadja r sabha - pañcamaniśādash śadja grāmikāḥ
śādavāḥ | (Mataṅga: p. 25, l. 3.)

77. śādavam śatṣvaram jñeyam lakṣaṇam saptadhā matam |

ekonapañcāśat samkhyam tajjeyam gītavedibhiḥ ||

(Mataṅga : p. 24, 104 [27])

78. samvādīlopād-āduvitatvam-iti vacanāt samvādisvarā-
bhyām-āduvitatvam prāptam-iti prāyikam | kadācid-anuvādi-
svarābhyām-āduvitatvam prāptam-iti prāyikam kadācid-
anuvādisvarābhyām-āduvitatvam bhavaty-eva | yathā
pañcamarśabhayoḥ śadjaqrāme dhairvatarśabhayor-iti |
(Mataṅga : p. 25, ll. 4-9)

79. pañcamasvaram-āduvitam pañcadhā lakṣaṇam smṛtam |
pañcatrīṃśac-ca samkhyam hi ācāryair-yad-udāhṛtam ||
(Mataṅga : ibid., ll. 1-2)

80. Mataṅga : pp. 26 - 28 : Bṛhaddeśi (P.L. Sharma ed.):
pp. 68 - 73 .

81. mūrchyate yena rāge hi mūrchanā ity-abhisamjnitā |
ārohanāvarohanakramena svarasaptakam || (Mataṅga:
p. 22, ll. 4-5, 94 [27])

82. Mataṅga : p. 26, ll. 12-13. ; Śārṅgadeva (Adyar lib. ed.)
vol. 1, p. 142, ll. 2-3 の simhabhūpāla 注解 引用 之 1:
53 .

83. ibid., ll. 10-11. ; ibid., pp. 141-2. ; Somanātha:

p. 31, ll. 22 - 24.

84. śrutigrahasvarādisamūhāj-jāyante jātayah | ato jātaya ity-
 ucyate | yasmāj-jāyate rasapratītir-ārabhyate iti jāyatah |
 athavā sakalasya rāgāder-janmahetutvāj-jātaya iti | yadvā
 jātaya iti jātayah | yathā narāṇām brahmaṇatvādayah jātayah |
 (Mataṅga: pp. 55-56 ; Brhaddeśi, vol. II (P.L. Sharma ed.) : pp. 8-10;
 Simhabhūpāla ṅ Śārṅgadeva 1.7.3 (= 24 7 3 注釈に引
 用 - Śārṅgadeva (Adyār Lib. ed) vol. 1, pp. 214-215). 3 卷
 157 ṅ 異説は省略す。

85. svaragrāmādika grāmāj-jāyante veti jātayah |
 jāyante vā grahādibhyo jāyate vā yatah sphuṭam ||
 rasapratītir-athavā brahmaṇatvādi jātivat |
 86. yasmād-amūbhyah prabhavanti rāgās-tasmād-imā jātaya ity-
 upāttāh ||

87. Nāṭyaśāstra (K.L. Joshi ed.) vol. IV, p. 41. 内容は全
 同 (c 1 5 3 か, pāda-b と pāda-d か入れ替
 えて) 。

88. Mataṅga : 195 b - 196 a

89. svarā eva viśiṣṭasamniveśabhājo raktim-adṛṣṭābhyudayaṃ
 ca janayanto jātir-ity-uktāh | kato 'sau sanniveśa iti

ced-āha | daśakam jāti lakṣaṇam - iti |

- 90 . yasmin vidyamāno rāgo raktir-jāti-svarūpam ca bhavati
śirasi-iva puruṣasvarūpam | evam yam-āśritya sthitah sva-
rah prakarṣeṇa vartate | (Nāṭyaśāstra; op.cit., p.43,
ll.12-14). この本句は yasmin bhavati rāgaś-ca yasmāc-
ca-eva pravartate | (28.68a), Bharata は rāga の 註
に 「歌う、美」の意味に使用してゐる。

- 91 . nanu- evam grahāṃśayoh ko bhedaḥ |
ucyate | amśo vādy-eva param grahas-tu vādyādi-bhedabhinna-
ś-caturvidhaḥ | yadvā pradhānā-pradhānakṛto bhedaḥ | graho
hy-apradhānabhūtaḥ |

nanu katham-amśasya-eva pradhānam-ucyate |

- rāga-janakatuṣṭvādy-eva vyāpakatuṣṭvāc-ca-amśasya-eva pradhānam |
yady-api sarvajātinām graho 'mśaś-ca pradhānībhūta ity-
utsargasiddham | (Mataṅga; p.56, ll.10-15); 答の音
頭書は Śārṅgadeva = 註す 3 Kallinātha の註釈 = 引
用されてゐる (Śārṅgadeva - Adyār Lib. ed.; vol.1, p.130).

- 92 . Mataṅga; op.cit., p.57, ll.4-5.

- 93 . yasmin bhavati rāgaś-ca yasmāc-ca-eva pravartate |
netā tārāmandraś-ca yo'tyartham ca-upalebhyate ||

grahā panyāsavinyāsa samnyāsanānyāsa gocaraḥ ।

anuvṛttaś-ca yasya-īha so'mśah syād-dāśalakṣaṇaḥ ॥

(Śārṅgadeva = 好す 3 kalinātha 注釈 = 引用され

る 〃 3 . of. op.cit., pp. 229-30). M.R.Gautama: Evolu-

tion of Rāga and Tāla in Indian Music, New Delhi 1993 (

1st ed. 1989), p. 40 参照 .

94. yasmīn-amśe kriyamāṇe rāgābhivyaktir-bhavati so'mśah ।

yasmād-ārabhya gītaḥ pravartate । na grahas-svaritah

svāmśo dviṭiyā taramandrābhivyaktihetuh svāmśas- 中略

yaś-ca bahuprayogatarh so'py-amśah । yo rāgasya viśa-

yatvena-avasthitah svarah so'py-amśah । (Matanga:

op.cit., p. 57, ll. 5-13).

95. Śārṅgadeva (Adyar ed.) : vol. 1, p. 229, l. 16.

96. Nāṭyaśāstra (K.L. Joshi ed.) vol. 10, p. 34, l. 29. dr̥ṣṭasi-

ddhir-bhāvarasoparañjanam ... । Abhinavagupta は 音楽

に gāndharva と gāna に 分け、その区別を、

大略、次のように述べている。

(1) gāndharva は 厳格な規則に従って 2 種の grā-

ma に より 説かれ、jāti の 主音に より 説か

れるが、ドウマ (pravṛtta: 日常活動) の gāna

は美を追求する故 (rakty-anusārena) 情趣に限定される (grāmadvayabhedena ca jātyamśābhedena darśitah | gāne tu raktyanusārena pravṛtṭe rasāvaniyatah |) p. 387, ll. 23-24.

(2) gāndharva には音階音の主要で、音階音の主であるから、歌詞 (pada) は二次的である。これに反して gāna には意味概念と結合する故、歌詞が主要であり、また gāna の心を彩る機能 (uparañjana) の故に、音階音は二次的である... (etena gāndharve svarah pradhānam tadādhāratvena guṇabhūtam padam. iti yat tadviparītam ^{*}gāndharve arthasamvedayogena padasya prādhānyāḥ taduparañjanāc-ca guṇbhāvāt svarasya- etad-āpi ... |) p. 388, ll. 4-7. * gāndharve 是 gāne と読む。

(3) gāndharva には特別な神に對する規則に従って用いられるか、自由意思による。しかし gāna には特別な情趣や情態 (bhāva) の規定の適合性が説かれる (etena gāndharve devatā-viśeṣa-paribhāṣānusārīni viniyogo yathā-iccham vā |

gāne tu rasabhāvanīyamaucityaviśeṣo darśita eva-iti... 1)
p. 388, ll. 8-9.

97. Saṅgītarāja : 2. 2. 1. 11-12, svaravarṇaviśiṣṭena dhvani-
bhedenā yatparam | rajyate yena sa cittaṃ sa rāgaḥ samma-
taḥ satām || yo'sau dhvani viśeṣas-tu svaravarṇavibhūṣitaḥ |
rañjako janacittānām sa rāgaḥ kathito budhaiḥ ||

Saṅgīta darpaṇa : 2. 151. ; Kallinātha : Saṅgītaratnākara,
(Adyar Lib. ed.) vol. 2, p. 2. ; Siṃhabhūpāla : ibid., p. 3 ;
Rāgavibodha : 4. 1. 註 ; Saṅgītasudha : 2. 26-36 ;
Saṅgīta dāmodara : p. 34. , Saṅgītasārasaṅgraha : 1. 114 .

98. Matāṅga : p. 81, 280-281 偈 .

99. rāgamārgasya yad rūpaṃ jan-na-uktam bharatādibhiḥ |
nirūpyate tad-asmbhir-lakṣya lakṣaṇa samyutam ||
(Matāṅga : p. 81, 279 偈) . cf. Saṅgītarāja : 2. 2. 1. 4-5 .

5 6 , Saṅgītarāja : 2. 2. 1. 10 12 18 ,

kaśyapapramukhair-atra yathāsvamati varṇitam |
svarūpaṃ rāgaśabdasya yathāvat-tad-ihē-ucyate ||

と云り、註 97 の偈の続<故、kaśyapa 説は Ma-
tāṅga の紹介 | 其可能性も考へられた。

100. rañjanā-jāyate rāgo vyutpattiḥ samudāhṛtā ||

aśvakarnādivad rūdho gaugiko vā-*api* vācakah |
 yogarūdho 'thavā rāgo jñeyah pañcakaśabdavat ||
 (Mataṅga : pp. 81-82, 283 b - 284 偈).

101. rāgo 'yam rañjater-dhātoḥ kartr-*arthe* ghaṇi sammatah |
 gaugiko rañjakatvena varṇitah kārakādivat ||
 atha varṇādivad-rāgaśabdo 'yam rūdhito matah |
 yogarūdho 'thavā rāgaśabdah pañcakaśabdavat ||
102. rāgaśabdasya kevalarūdhātvaṃ tu yena kenacid-rāgena
 yah kaścana na rajyate tam prati talya-arañjakatvāt |
 ayam rāgo mahyam na rocate ' iti tadvākya-prayoḃe draṣṭa-
 vyam || (Śāringadeva (Adyar Lib. ed) vol. II : p. 2, ll. 18-20)
103. pañca śat saptasamkhyākasvarasandarbhārūpavān |
 grāmadvityajātyuttho rañjako rāga ucyate ||
104. yais-tu cetāmsi rajyante jagatritayavartinām |
 te rāgā iti kathyante munibhir-bharatādibhiḥ || 2 ||
 saṅgītam-ārabhat kṛṣṇo muralinādamohitam |
 gopībhir-gītam-ārabdham-eka-ekam kṛṣṇasannidhau || 3 ||
 tena jātāni rāgānām sahasrāṇi tu śodaśa |

Pañcamasārasaṃhitā, (G. B. Singh ed., p. 10) 1 = 13, 2 偈

13 偈 " . 3 K, Saṅgīta-dāmodara & Saṅgīta-nārāyaṇa

“ 13 3a 13 5 ” । Pañcamasārasaṁhitā (G. B. Singh ed.)
 13 3a 13 相当す 3 詩文 E saṁgīta-vādyam muktīm
 svayam kṛṇo nīsevate । āvirbabhūva gopīṣu sa-eva-iyam
 harilīlayā ॥ (3. 2) = 3 3 。 Rāgeratnākara 13 先行
 する 文献 E 総括 (7 v) 3 。

105. rañjanād-rāgatā bhāṣārāgāṅgāder-api-īṣyate ।

cf. Saṁgītarāja, 2. 2. 1. 21a .

106. rañjayanti-iti rāgāḥ । anayā vyutpattiyā bhāṣāvibhāsānta-
 rabhāṣāṅgāṁ rāgāṅgabhāṣāṅgākriyāṅgopāṅgāṅgāṁ ca rāga-
 tvam-īṣyate । Śārṅgadeva (Adyar Lib. ed.) vol. II, p. 16, ll.

16 - 18 .

107. deśesu deśesu nareśvarānāṁ kuryāj-jaṇānāṁ-api vartanam
 yā ।

gītaṁ ca vādyam ca tathā ca nṛtyam deśi-iti nāmnā
 parikīrtitā sā ॥

108. deśe deśe ca yat siddham nṛpāṅgāṁ-api mandire ।

gītaṁ vādyam ca nṛtyam ca deśi-iti procyate budhaiḥ ॥

109. anādisampradāyam yai gandharvaiḥ samprayujyate ।

niyatam sreyaśo hetuś- taiḥ gāndharvam pracakṣate ॥

yat-tu vāggyekāreṇa racitam lakṣaṇānvitam ।

deśīrāgādibhiḥ proktaṃ teṅgānaṃ nararañjanam ||
 yatra lakṣma parityāgam pratyavāyo na vidyate |
 tasmāl-lakṣya pradhānaṃ tan na tu lakṣmapradhānakam ||
 parityāge 'tra lakṣyasya rañjanam na-eva jāyate |
 tasmāl-lakṣyānurodhena gānaṃ loke pravartate ||
 sarvasaṅgītaśāstrārthavedinā śārṅgasūrinā |
 gīte lakṣyapradhānatvam vādyaḍhyāye nirūpitam ||
 yadvā lakṣya pradhānāni śāstrāṅg-etāni manyate |
 tasmāl-lakṣyaviruddham yat-tac-chāstram na-iyam anyathā ||

110. 注 96 参照

111. yeṣāṃ śruti svara grāma jātyādiniyamo na hi |

nānādeśagaticchāyā deśīrāgās-tu te smṛtāḥ || iti

= 此は Kallinātha の Śārṅgadeva, 2. 159-160 に
 対する注解に引用されたる āñjaneya の説
 である。āñjaneya は Hanuman と同一人物である。
 年代は不明であるが、deśī-rāga の抬頭は早
 期に起るといふと之を。つまり deśī-rāga
 は śruti, svara, grāma, jāti に關する規定に従
 わず、各地で行なわれてゐる実践面を重視
 した rāga である。Śārṅgadeva: op.cit., p. 115. ll. 22-23.

112. 上村勝考：「インド古典期の詩人の生活」
下：『東方界』no.24, 昭和50年11月1日。pp.13-14.
113. Śārngadeva (Ānandāśrama. ed.) vol. II, 7. 1343-1360.
第7章は nartana-adhyāya であるから、ここには sabhā (舞踏会) である、出席者について、特に、7. 1351-1360.
114. sabhāpatiś-ca sabhyāś tau vādi prativādinau |
iti proktam matāṅgādyaṅir-vādadya-ṅgacatuṣṭayam ||
ここには Matāṅga などの説としていふ故、この種の喜樂会は古くから行われていたと考えられる。
115. śrīmān dātā guṇagrāhī bhāvajñāḥ kīrttilampataḥ ||
saṅgītaguṇadoṣajñāḥ sarvabhāṣāvicakṣaṇāḥ |
priyavāg vādamadhyasthaḥ pāritoṣikadāyakaḥ ||
sabhāvādī ca śrīṅgārī mārgadeśī prabhedavit |
dhīmān sarvakalādakṣas-tadadhyāṣita bhūpatiḥ ||
116. anuvādadṛḍhāprajñāḥ svasāstraśravaṇānvitāḥ |
paroktadūṣaṇoddhartā vādī syāt pakṣasādhakaḥ ||
117. lakṣalakṣyaṃ ce yo veti mārgadeśī samāśrayam ||
uttamaḥ sa pariñyāḥ śāstrajñesu manīsibhiḥ |

- vetti mārṅāśrayam lakṣyam lakṣanam yah madhyamah ॥
 samyag jānāti yo deśī lakṣma lakṣam ca so 'dhamah ।
118. vaktāram śāstravektāram buddhimantam + + + ।
 vādīpākṣanīhantāram tam vidyāt prativādinam ॥
119. śāstravade samutpanne guṇadoṣaiś-tadīyakaish ॥
 tāratamyam tayoṛ-jñātvā dadyāj-jayaperājayau ।
120. grānthārthasya perijñānam tātparyārthanirūpanam ।
 ādyantamadhya vyākhyānaśaktiḥ śāstravido guṇāḥ ॥
 pūrvāparavirodhānām-ajñātvam-avidagdhātā ।
 niruttaratvam praśneṣu sampradāyavikīnatā ॥
121. kavayo rasabhāvajñāś-chando laikāravedinah ।
 amandāḥ pratibhāyuktā rītinirvāhakovidāḥ ॥
122. kāvyanāṭaka sañjāta rasāsvādanalampatāḥ ।
 rasikāḥ sukṣmabhāvārthajñānānanditacetasaḥ ॥
123. Lewis Rowell : Music and Musical thought in early
 India, Chicago 1992, p.286
124. Pārśvadeva ११३, Śārṅgadeva : 2.3.1-11 ;
 Saṅgītarāja : 2.3.1-8 ; Saṅgītamakaranda : 4.
 22-32a ; Raghunātha : 3.96-39 ; Dāmodare :
 3.347-350 ; Saṅgītanārāyaṇa : 1.539-544 ॥

とにおいて言われるが、大部分、śārngadeva
説に従う。

125. abhidhāneṣu dakṣatvam kalānām-āpi kauśalam ।
 saptaḡīti pravīnatvam cāturyaṃ rasabhāvayoh ॥
 alaṅkāreṣu cāturyaṃ sutālatvam surāgatā ।
 susvaratvam suḡeyatvam deśīrāgeṣv-abhijñātā ॥
 deśabhāṣāparijñānam prebhucittānuvartanam ।
 nr̥tte vādye pravīnatvam tathā-eva-asthānaśūrātā ॥
 pratibhānam vacasvitvam sabhyacittānurañjanam ।
 anibaddhasvaraññānam caturdhātuṣu pāṭavam ॥
 sarvaprabandhabodhas-ca muktikāle pradakṣātā ।
 trīsthānavyāptisubhagaḥ prayogaḥ kopavarjanam ॥
 ādiṣṭārthasya nirvāhaḥ sāścaryakavitā tathā ।
 yathā-ucitapadanyāsa prāgeḷbhyam vāsyakaṅthātā ॥
 sāvadhanatvam-ekāṅgapraudhir-vaktre prasannatā ।
126. grāmya-uktir-apaśabdaś-ca tadvada prastuta stutiḥ ।
 gamake ca pade jādyam prabandhaññānahīnatā ॥
 rasānurūparāgaṇām-ajñātavam-avidagdhātā ।
 kriyānirvahanāññātavam mandasārīratā tathā ॥
 māne nyūnādhi kāññātavam rītibhaṅgam tathā punaḥ ।

chāyāparicyutis-tadvad gānam ca-asamaye tathā ॥

aśravyaṃ lakṣaṇaṃ tyaktvā dhātumātū karoti yaḥ ।

127. Pārśvadeva १ 14, Śārṅgadeva : 3. 12 - 24 ;
 Saigītarāja : 2. 3. 1. 9 - 17 ; Saigītamakaranda : 4. 33 b -
 40 ; Raghunātha : 3. 40 - 63 a ; Dāmodara : 3. 322 -
 326 ; Saigītanārāyaṇa : 2. 529 - 535 ॥ ३ ॥ ३ ॥

128. (1) yathāśāstraprayogeṇa mārgadeśīyam-eva ।

yo gāyati vinā doṣān kathyate sa kriyāparaḥ ॥

- (2) uttamottamasūdādisūdān yaḥ kramāt ।

pratirūpaka paryantam kramasthaḥ sa udāhṛtaḥ ॥

- (3) vāsya kaṇṭhāyā samyak gamakān yaḥ pṛthak pṛthak ।

gamayet-lakṣaṇopetaṃ gatiṣṭhaḥ sa tu kīrtitaḥ ॥

- (4) svaro varṇas-ca tālas-ca vyaktam pāṭayati trayam ।

śobhanadhvani samyuktam sughatam tam pracakṣate ॥

- (5) susārīravaśāt tattadrāgam ca svekṛtikṣamaḥ ।

anāyāsena gīta jñāḥ susaṅcaḥ parikīrtitaḥ ॥

- (6) drutam yaḥ śikṣate gītam viśamam prāñjalam tathā ।

śuddhe chāyā lago samyak śikṣākāraḥ sa kathyate ॥

- (7) suśravam gītam-ākāry bhavet yaḥ pulakānvitaḥ ।

ānandāśrukaṅkākirṇaḥ so'yaṃ rasika gāyakaḥ ॥

- (8) nirasam sarasam kurvan nirbhavam bhavasamyutam |
 śrotus-cittam pariñāya yo gāyet sa tu bhāvakeḥ ||
- (9) cetoharena gītena viditvā śrotur-āśayam |
 raṅgam gīte vidhatte yo rañjakeḥ so 'bhidhīyate ||
- (10) gītaśārira-ceṣṭānām-ālaptau ca-anukāraḥ |
 gītottama-guṇair-yuktaḥ pararītiḥ iṣyate ||
 * ālapti = > " = | cf. Śāringadeva: 2.3.1896 (rāgā-
 lāpanam-ālaptiḥ prakāṣikarānam matam).
- (11) viṣamam prāñjalam vā-api suciram yasya gāyataḥ |
 kaṅthena yāti mādhyam sugandhaḥ sa tu kīrtitaḥ ||
- (12) viṣamam prāñjalam vā-api gatis-tv-avadhivarjitā |
 vartate yatra gītāñair-anīyamah sa tu kīrtitaḥ ||
- (13) gītād-api yad-ālaptiḥ kuryāt saukhyavidhāyini |
 ālaptigāyanah so 'yam nirdiṣṭo gītavedibhiḥ ||
- (14) ālapter-api yad gītam bhaved-atimano haram |
 ukto gāyakebhedaññaiḥ so 'yam rūpakagāyanah ||
- (15) suddhe chāyālage ca-eva gītam-ālaptiṣam-yuktam |
 yo gāyati sa vijñeyaś-copaṇo gītavedibhiḥ ||
- (16) dhvaniśārira-yor-yasya nānādeśesu rītaḥ |
 vilaganti sa vijñeyo vitālo gītavedibhiḥ ||

(17) nānāvidham vibhaktam ca dhvanau yas-cintayed gītam |

vibandhak sa pariñneyo gītataṭṭhavicakṣaṇaiḥ ||

(18) rāge rāgāntaracchāyām miśrayad doṣavarjitam |

pravīṇatvena yo gāyēt so'yaṁ miśra udāhṛtaḥ ||

* Text is 脫落. Śārṅgadeva (Adyar Lib. ed) vol. II, p. 158, Simhabhūpāla 注釈引用を補充.

129. cf. Śārṅgadeva : 2.3.25-38 ; Saṅgītarāja : 2.3.1. 18-34 ; Raghunātha : 3.63b-76 ; Dāmodara : 3.327-339. = = τ- is gāyana-doṣa & (τ 34 等) 也 7 " 3 .

130. dantasandaṣṭato gātā sandaṣṭaḥ parikīrtitaḥ ||

nyūnādhikair svaraṅg-gātā kapilāḥ samudāhṛtaḥ |

yo gāyati bhayāviṣṭas-taṁ bhītam gāyaṇam viduḥ ||

śaikākulas-tu yo gāyēt sa śaikita udāhṛtaḥ |

gītam nāsikāyā gāyēt vijñeyāḥ sānunāsikāḥ ||

udghṛṣṭaḥ sarvataḥ kṣubdho gāyaṇ gāyaṇa iṣyate |

kākasya-iva svaro yasya sa kākī parikīrtitaḥ ||

śūtkārī śūtkṛtipāyo gāyakaḥ kathito budhaiḥ |

avyavasthita ity-uktaḥ sṭhanakesv-avyavasthitaḥ ||

uddhātṭya vadanam gāyaṇ karālī-iti nigadyate |

utphullagallanayanānāsiko jhombakāḥ smṛtāḥ ॥
 gāyān vakṛīkṛtagrīvo nāmnā vakṛī prakīrtitāḥ ।
 gītasya-atiprasāreṇa prasārī-iti nigadyate ॥
 nimīlya nayane gāyan kathito'sau nimīlakāḥ ।
 gītāvadhānarahitāḥ sa syān-niravadhānakāḥ ॥
 vitālo gāyakāḥ prokto vitālam yas-tu gāyati ।
 gāyan-ustravad-āsina ustrakī samprakīrtitāḥ ॥
 hanusamcalanād gāyañ-chāgavad gamakānvitāḥ ।
 uddhadāḥ sopahā sa + + * kīrtito gītavedibhiḥ ॥
 karoti śuddharāgas-yac-chāyālagavimīśrinam ।
 mīśrakāḥ sa pariññeyo gītataṭtvārthadarśibhiḥ ॥
 * [sah prakīrtito] < 誦 [] .

131 . ekalo yamalam ca-eva sāmudāyika ity-epi ।
 gāyaty-anyānapetro yaḥ sugītam lakṣaṇānvitam ॥
 ekalo gāyakāḥ sa syād dvau ced yamala gāyakau ।
 mitivā bahubhir-yas-tu gītam gāyati gāyanāḥ ॥
 sa bṛndagāyanas-tesām pūrvāḥ pūrvo bhaved varāḥ ।

132 . vividhālepticāturyam grahe mokṣe ca dakṣatā ।
 sthānatraya prayogaś-ca gambhīramadhura dhvaniḥ ॥
 sarvavastuḥ gātrtvam tālaññatvam surekhata* ।

prayoge sughaṭatvam ca rāgarāgāṅgakauśalam ॥
 jitaśramatvam kaṅkhasya vaśyatvam-avadhāraṇā ।
 madhye madhye ca rāgasya praudhaucityopaveśanam ॥
 śikṣā ca tadupādhyāyād-uttame gāyake gunāḥ ।
 x. text : surekhata ē sutebhatā x 誦 誦 .

133. jītendriyaḥ prāgalbhaś-ca sthirāsanaparigrahak ॥
 śarīrasauṣṭhavopetaḥ karayor-vijitaśramak ॥
 sāvadhāno bhagatyakto rāgarāgāṅgatatvavit ॥
 gītavādana dakṣaś-ca vaiṇikak kathito varak ॥

134. vṛkṭitrayānavagatir-avadhānavihīnatā ॥
 alankārasvarāñjñatvam vikalāṅgatvam-eva ca ।
 rāgagītaśvarānām ca vādaneṣv-asamarthatā ॥

135. pauratvam susvaratvam ca ghanatvam phūtkṛte gunāḥ ॥
 ardhamuktir-amuktīś-ca muktīś-ca-ity-āṅgulīvahāḥ ।
 āṅgulīsāraṇā gamyagamanēṣu ca saptasu ॥
 avasthānatā surāgatvam dakṣatā gītavādane ।
 kriyābhāṣāvibhāṣāsu rāgerāgāṅgayor-api ॥
 svasthāne ca-apy-avasthāne rāganirmāṇanaipunam ।
 gātṛñām sthānadātrtvam taddoṣacchādanam tathā ॥
 evamādiḡunair-yukto vāmsīkaḥ pravo mataḥ ।

* svasthāna : Kallinātha の解釈に依ると, svasthānair rāgālāpanaviśrāntipradesair caurbhiḥ とある故, 「rāgālāpana 是休止すは 4 の位置」と考へられる。Simhabhūpāla の解釈では rāgālāpṭy-avyaya, すなわち「rāgālāpṭi の構成部」といわれ「は」(Śārṅgadeva (Adyar ed. vol. II, p. 193; p. 194)). 是は、前者の解釈に依る。したがって, rāganirmāna- の rāga は「美」を「歡心」の意味にとる。

第二章

1. yasmin bhavati rāgās-ca yasmāc-ca-eva pravartate |
: Nāṭyaśāstra (K.L. Joshi ed.) vol.IV, 28.68a. cf Abhinava-
gupta 注釈: rāgo raktir-jāti-svarūpam ca (rāga は 歎 a-
rakti の あり, jāti の 本来 の 形態 の あり), ibid.,
p.43, ll.12-13.
2. 井上貴子: 「クティミヤーマライ 刻文を
めぐって - 古代インド音楽の記譜法 - 『印
度音楽研究』 第2・3号, 1993, pp.4-104
に諸学説を紹介, 批判し, 詳説されてい
る。成立は 710 A.D. - 800 A.D., cf. ibid., p.12.
3. O.C. Gangoly: op.cit., p.189, Appendix 11. に Rāgasāga-
ra に よる 32 rāga-rāginī の 組織 が 紹介 され
るが内容は相違する。
4. Saṅgītadarpana: 2. 165-170; O.C. Gangoly: op.cit.,
pp.19-20; Appendix 8 (pp.184-185)。
5. pūrvam grāmadvayam proktam grāmarāgās-tadudbhavāḥ ||
grāmarāgodbhavā bhāṣā bhāṣābhyas-ca vibhāṣikā |
vibhāṣābhyas-ca sañjātās-tathā ca-antarabhāṣikā ||
6. svarebhyo grāmasambhūtir-grāmebhyo jātyo' bhavan |

jātibhyo rāgasambhūtir-ity-ādyamunisamkathā ||
 sa rāgo dasadhā kaiścin - navadhā kaiścid-isyate |
 tad-atra darśyate 'smābhir- mataṅgādimatād-ihā ||
 grāmarāgās-ca-uparāgā rāgā bhāṣāvibhāṣikāḥ |
 tatha-eva-antarabhāṣākhyā rāgāṅgāny-akhilāny-api ||
 bhāṣāṅgāny-apy-upāṅgāni kriyāṅgāni-iti te daśā |

7. 例として vasanta-rāga (1. 139a) は、

sadjamadhyaṃikā jātaḥ sadjanyāśagrahāṃśakāḥ |

と、rāga の 音 楽 型 式 の 述 べ ら れ て いるが、

sadjamadhyaṃikā は jāti とある。つまり rāga の
 源泉として jāti の考慮されてくる。

8. evam-etā budhair-jñeyā jātayo daśalakṣaṇāḥ |

svaiḥ svaiś-ca karaṇair-yojyāḥ padesv-abhinayair-api ||

K.L. Joshi ed. 28. 141 として pāda c-d. は

yathā yasmin rase yāś-ca gadato me nibodhata ||

(その rasa に おいて理解し、私の言葉に
 対し、理解しなさい) とある。

9. vikṛtā lakṣyante tebhyo 'anyatam-ena dvābhyām bahu-

bhir-vā lakṣaṇair-vikriyām-upagata nyāsavarjāṃ vikṛta-

samjñā bhavanti | nyāsavidhāv-apy-āsām mandro niyamāḥ

vikṛtāṣv-anīyamah ॥ K.L. Joshi ed., vol. IV, p.35. ll. 4-5.

10. pañcāṁsā tu bhavet śādḥī niśādarśabhavarjitā |
 apanyāso bhaved-atra gāndhārah pañcamas-tathā ॥
 nyāśas-ca-atra bhavet śādḥo lopyah saptama eva ca |
 śādḥa gāndhāre sañcārah śādḥadhāivatōs-tathā ॥
 śādḥavam saptamāpetam-alpau vai saptamarśabhau |
 gāndhārasya ca bāhulyam tu-atra kāryam prayoktrbhiḥ ॥
 K.L. Joshi ed.: 28. 95 - 97; Gosh ed.: 28. 102 - 104.

* = 音 (saptama) と リ 音 は 少 使用 音 (alpa) と
 あり かつ、= 音 は 除 かれる (āpeta) 音 である。
 6. 注 13.

	主音	副終止音	終止音	少使用音	多使用音	共同音
śādḥī	サ, カ, マ, ハ	カ, ハ	サ	=, リ	カ	サ=サ サ-カ
ārsabhī	リ, シ, =	リ, シ, =	リ			
dhāivatī	リ, シ	リ, マ, シ	シ		カ	
naiśādī	リ, カ, =					
śādḥodicyavatī	サ, マ, シ, =	サ, シ				主音
śādḥakaiśikī	サ, カ, ハ	サ, ハ, =	カ	=, シ	カ	
śādḥamadyā	サ, ハ, マ	サ, ハ, マ	サ, マ			サ, ハ, マ
gāndhārī	シ, リ, エ 除く5音	サ, ハ	カ	リ, シ	サ, マ	

rakta gāndhārī	同上	同上	同上	マ	ダ, =	カ, サ, リ 以外
gāndhārodīcyavā	サ, マ	サ, ダ				主音
madhyamodīcyavā	ハ°	サ, ダ				主音
madhyamā	サ, リ, マ ハ°, ダ	サ, リ, マ ハ°, ダ	マ	カ, [=]	サ, マ	
pañcamī	リ, ハ°	リ, ハ°, =	ハ°	サ, カ, マ		マ, リ
gāndhārapañcamī	ハ°	リ, ハ°	カ			ハ°
āndhrī	リ, ハ° カ, =	リ, ハ° カ, =	カ	サ	ダ, =	
nandayantī	ハ°	マ, ハ°	カ	リ		
karmāravī	リ, ハ° ダ, =	リ, ハ° ダ, =	カ			
kaiśikī	リ × 外音 6 音	リ × 外音 6 音	カ, =			

11. Gosh ed., 19, 1-14 = 5 3 0 of K.L. Joshi ed. 19, 1-14.

śāḍjodīcyavati ca-eva śāḍjamadhyā tathā-eva ca |

madhyapañcamabāhulyāt kāryam śṛṅgārahāsyayoh ||

śāḍjī tv-atha-ārṣabhi ca-eva śāḍjarṣabhagrahasvarāt |

vīra raudrēdbhuteṣv-ete prayojyā gānayoktr̥bhiḥ ||

niśādāmśe ca naiśādī gāndhāre śāḍjakaiśikī |

karuṇe ca rase kāryā jātir-gānaviśāradaiḥ ||

dhaivatī dhaivatāmśā ca bībhatse sabhāyānake |

dhaivatī karuṇe yojyā ca-unmāde śāḍjamadhyamā ||

dhruvāvidhāne kartavyā jātir-gāna prayoktr̥bhiḥ ।
 rasam kāryam-avasthām ca jñātvā nāṭye prayātnataḥ ॥
 śaḍjagrāmāśritā hy-eta viññeyā jātayo budhaiḥ ।
 • atah param pravakṣyāmi madhyamaagrāmasamśrayāḥ ॥
 gāndhārī raktagāndhāryor-gāndhārāmśopattitaḥ ।
 karuṇe tu rase kāryam niśāde 'mōse tathā-eva ca ॥
 madhyamā pañcamī ca-eva nandayanti tathā-eva ca ।
 gāndhārapañcamī ca-eva madhyamodīcyavā tathā ॥
 madhyamapañcamabāhulyāt kāryā śrīgārahāsyayoḥ ।
 karmāravī tathā ca-āndhri gāndhārodīcyavā tathā ॥
 vīre raudre 'dbhute kāryā śaḍjarṣabhāmśayojitā ।
 kaiśikī dhairvatāmśā syād bibhatse sabhayānake ॥
 eka-eva śaḍjamadhya jñeyā sarvarasasamśryā jātīḥ ।
 tasyā hy-amśā sarve svarās-tu vihītā prayogaividhau ॥
 yo yadā balavān yasmin svarō jātisamāśrayāt ।
 tatprayukte rase gānam kāryam geye prayoktr̥bhiḥ ॥
 madhya pañcamabhūyiṣṭham gānam śrīgārahāsyayoḥ ।
 śaḍjarṣabhaprāyaktam vīreraudrādbhuteṣu ca ॥
 gāndhārasaptameprāyam karuṇe gānam-iṣyate ।
 tathā dhairvatabhūyiṣṭham bibhatse sabhayānake ॥

12. sarvathā pāthyē kākuḥ pradhānam-iti sthitam | atra hāsya-
śṛṅgārayor-ityādinā jātyamaśakaviniyogam bhaviṣyantam-
anuvadam s- ... | K.L. Joshi ed., vol. III, p. 283, ll. 18-19.
13. tatra śāḍjyāḥ śāḍjagrāmasambandhāyā amśā grahāḥ pañca
bhavanti | tadyathā śāḍja gāndhāra madhyama pañcamadhaivatā
grahā amśās-ca | gāndhārapañcamāv-apanyāsau | niṣāda-
hinā śāḍavo śāḍjo nyāsaḥ | śāḍjagāndhārayoḥ śāḍja-
dhaivatayoś-ca saṅgatiḥ | [卍 卍] śāḍjadhaivatayoś-
ca audavitatvam ca sarvathā-eva na-asti | sampūrṇā śāḍavā |
yadā sampūrṇā gīyate tadā ṣaḥḥa pañcamayor-niṣāda pa-
ñcamayor-alpatvam kāryam |
[卍 卍] asyās-ca dhairatādimūrchanā pañcapāṇiś-
citre mārge maḡadhī gītiḥ pañcapāṇidvikalāḥ vārtika-
mārge sambhāvitā gītiś-catuskalāḥ pañcapāṇiḥ dakṣiṇe
mārge pṛthulā gītiḥ | anena krameṇa sarvāsām jātinām
boddhavyam | vīraraudrādbhutā rasāḥ kāryāḥ | pratha-
mo pakṣepage dhruvagāṇe viniyogaḥ ||
14. mūrchyate yena rāgo hi mūrchanā-ity-abhisamjñitā |
ārohaṇā varohaṇa krameṇa svarasaptakam ||
mūrchanāśabdavācyaḥ hi vijñeyam tadvicakṣanaḥ |

15. Brhad-deśī : p. 23, ll. 1-6.

evam tāvad-ubhaya-grāmikyās-caturdaśa mūrchanāḥ sampūr-
 ṇāḥ | sa ri ga ma pa dha ni | ni sa ri ga ma pa dha |
 dha ni sa ri ga ma pa | pa dha ni sa ri ga ma | ma pa dha
 ni sa ri ga | ga ma pa dha ni sa ri | ri ga ma pa dha ni sa |
 iti śadja-grāme | ma pa dha ni sa ri ga | ga ma pa dha ni
 sa ri | ri ga ma pa dha ni sa | sa ri ga ma pa dha ni | ni sa
 ri ga ma pa dha | dha ni sa ri ga ma pa | pa dha ni sa ri ga
 ma | iti madhyama-grāme |

Brhad-deśī : 96b - 101b (pp. 23-24)

evam tāvad-ubhaya-grāmikyās-caturdaśa mūrchanāḥ sampūr-
 ṇāḥ kathitāḥ | idānīm tāsām nāmāni kathyante -
 śadje ca-uttaramandrā syān-niṣāde rajanī smṛtā |
 dhāivate ca-uttarā jñeyā śuddhaśadjā ca pañcame ||
 madhyame matsarī jñeyā gāndhāre ca-aśvakrāntikā |
 ṛṣabheṇa ca vijñeyā septamī ca-abhirudgatā ||
 śadja-grāmāśritās-tv- evam vijñeyāḥ sapta mūrchanāḥ |
 • atah param pravakṣyāmi madhyama-grāmamūrchanāḥ ||
 madhyamena ca sauvirī gāndhāre hariṇāśvikā |
 syāt kalopanatā ca-eva ṛṣabheṇa-eva mūrchanā ||

śuddhamadhyā tu śaḍḅe śyān-niṣāde ca-eva mārgikā ।
pauravī dhāivate jñeyā hr̥syakā pañcame tathā ॥
iti tāvan-mayā proktā madhyamaḡrāma-mūrchanā ।

(Bṛhad-deśī (P.L. Sharma ed.), vol. I, pp. 54-58 1: 5 3)

以上の通り 7 音階の場合の音階音の配列
とその名称が述べられてゐる。「7 音」は
→ ↑ は uttarā 」とあるが、uttarā は uttarāyatā
の略である。

16. Śārṅgadeva (Ānandāśrama ed.), vol. II, 5. 22.

ṣaṭpitāputrakas-trayaśrabhedah so'pi tathā tridhā ।

yathākṣare viśeṣo'tra plutam-adyantayor-bhāvet ॥

ś 1 ś ś ś itī yathākṣarah ṣaṭpitāputrakah ।

dvikalē dvādaśa kalāḥ ś ś ś ś ś ś ś itī dvikalāḥ

ṣaṭpitāputrakah ।

dviguṇās-tu catuṣkalē ॥

ś ś ś ś ś ś ś ś ś ś ś ś itī catuṣkalāḥ ṣaṭpitāpu-
trakah ।

→ ↑ ↓ は mārga-tāla に属する ṣaṭpitāputraka
(pañcapāṇi) と ↑ ↓ tāla は 3 種ある。

17. 上記の ś, 1, S の記号は、各々、kalā 5

指す。ś は pluta, l は laghu, ṣ は guru の
 時間的割合は、各々、3 : 1 : 2 である。
 kala は ṣ (guru) を基準として (2 " 3 段, yathā-
 kāra は 3 : 1 : 2 : 2 : 3 (ś l ṣ ṣ ś) であるから 6
 kalā である。

18. Śārṅgadeva : 5. 11 の Kallinātha 注釈 (ibid., p. 356)

śeṣeṣu citra vārtika dakṣiṇeṣu kramād-dve catasro 'ṣṭau
 mātrāḥ kalā bhaved-iti | citre dve māt্রে kalā | vārtike
 catasro mātrāḥ kalā | dakṣiṇe 'ṣṭau māt্রে mātrāḥ kalā
 iti kramo draṣṭavyaḥ || となり、1 mātra は 1 kalā
 に相当する。citra-mārga は 2 mātra, vārtika-mārga
 は 4 mātra, dakṣiṇa-mārga は 8 mātra であるから、
 yathākāra の pañcapāni の指しと異なる場合には
 "と述べていると考へられる。

19. Nāṭyaśāstra, 29, 46-48 (K.L. Joshi ed.) 参照。

20. Brhad-deśī に 13 śādji-jāti の prastāra は欠落し
 ているので、Saṅgitarāja, 2. 1. 4. 150-156 の説明
 と、これに続く表示に一致する。

pūrvasyām sācatuṣkam tu pā nidhau pā dhani-iti ca |
 rī gamau gādvayam sā ca rigau dhapau ca dhā iti ||

dvitīyasyām tṛtīyasyām rīgau sā rī ca gā tathā |
 sā sātṛayam caturthyām tu dvir-dhā nidhan nisau nidhan ||
 pā sādvaṣyam ca pañcamyām nī dhā pā ca dhanī iti |
 rī gā sā gā 'tha ṣaṭhyām dvih sām dhanī iti pā tathā ||
 sām catuskaṁ ca septamyām dvih sām gāsām catus-tu mām |
 māsvarāt pamamā gā tu dhanī nidhan ca pā tathā ||
 māsvarāt pariḡāṣṭamyām gādvaṣyam ca mā bhaveyuh |
 gā sām nām catuskaṁ dhā sā rīgari trayam magau ||
 mā mām trayam dasamyām ca dhanī pā'tha dhanī iti |
 rīgā rī sā-iti dvadaśyām rīgau sārī tu gā tathā ||
 sām catuskaṁ-iti proktāḥ sādhyām dvādaśā tāk kalāḥ ||

※ 上の prastara は yathāśāstram (一、二、三、四、五、六、七、八、九、十、十一、十二) kumbha-
 karṇa (一、二、三、四、五、六、七、八、九、十、十一、十二) 故、依 系統 説 (一、二、三、四、五、六、七、八、九、十、十一、十二)。
 下 = の 記述 は 12 kalā = 従、て 表示 する。

- 1) sā sā sā sā pā nidha pā dhanī
- 2) rī game gā gā sā rīga dhapa dhā
- 3) rīga sā rī gā sā sā sā sā
- 4) dhā dhā nidha nīdā nidha pā sā sā
- 5) nī dhā pā dhanī rī gā sā gā

- 6) s̄ā s̄ā dh̄ani p̄ā s̄ā s̄ā s̄ā s̄ā
 7) s̄ā s̄ā ḡā s̄ā mā mā mā mā
 8) mā p̄amama ḡā dh̄ani nidha p̄ā mā p̄ariga
 9) ḡā ḡā mā ḡā s̄ā s̄ā s̄ā s̄ā
 10) dh̄ā s̄ā r̄igari ḡama s̄ā mā mā mā
 11) dh̄ā nī p̄ā dh̄ani rī ḡā rī s̄ā
 12) r̄iga s̄ā rī ḡā s̄ā s̄ā s̄ā s̄ā

12 kalā 1 = 3 " 2 kalinātha 13 atra śāḍḍjyām kalā 4
 kālavīśeṣā dvādaśā atra-uktasya pañcapāṇeh yathākṣerate
 dvādaśamātrikatvāt | (Śāringadeva - Adyar ed. - , vol. 1,
 p. 251, ll. 1-2) < " 5 . (1 k 1 = 2 , = = 12
 " 5 kalā 13 mātra 4 guru 5 指す kalā 2 13 意
 味は異なり 3 5 ; 2 5 3 . = = 2 13 1 kalā の 中
 に 8 laghu 5 3 と " 3 2 " 3 4 , śimhabhūpāla
 13 8 guru 5 3 と " 5 . kalinātha 13 " yathākṣara
 の pañcapāṇi の tāla 2 5 3 , 12 mātra 2 5 3 4
 3 12 kalā 1 = 3 1 < " 5 説明は十分に理解
 できる " .

21. 音階構成は 3 " 2 13 注 10 .

jāti の演奏法 (Bṛhad-deśī, pp. 69-74)

	mūrchanā	tāla	mārga	gīti	rasa	尺三の段
śāḍjī	dhādi	pañcapāni	citra vārtika dakṣiṇa	māgadhī sambhāvītā pṛthukā	vīra raudra adbhūta	prathama-upa kṣepa の dhruva-gāna
āṛṣabhi	pādi	caccat- puta	同上	同上	同上	prathama-pre kṣana の nai- śkramikī の dhruva-gāna
dhāivati	ryādi	pañcapāni	同上	同上	vīra adbhūta bhayā- naka	prathama-pre kṣana の dhruva-gāna
niśādavati	gādi	caccat- puta			karuṇa	同上
śāḍjodīcya- vati	gādi	pañcapā- ni	同上	同上	śṛṅgāra hāsyā	dvitīya-pre- kṣana
śāḍjakaiśi- kī		caccat- puta	同上	同上	karuṇa	prathama-pṛa- veśa dvitīya-pre- kṣana
śāḍjamadh- yamā	mādi	pañcapā- ni	同上	同上	全 rasa	同上
gāndhārī	dhādi	caccat- puta	同上	同上	karuṇa	tritīya- prekṣana
raktāgān- dhārī	ryādi	pañcapā- ni	同上 (欠五)	同上	同上	(欠)

22. Bṛhad-deśī, 253 - 255a = Śārṅgadeva, 1.7.85b - 88a.
 Saṅgītarāja, 2.1.4.217 - 221 には tāla, mārga, gīti
 へ 3 つの段 には 3 つの言及 して いる。
 Raghunātha: 1.645 - 652 は 音階構成 と 漢秦法 の
 こと について 説く。
23. anukta-v-ihā talah syād tridhā-eva-ekakalādikah |
 mārgah kramāc-citra-vṛttidakṣiṇā gītayah punah ||
 māgadhi sambhāvitā ca pṛthulā-ity-uditāḥ kramāt |
 yā-ukta-asmābhiḥ kalāsamkhyā sā dakṣiṇapathe sthitā ||
 vārttikē dviguṇā jñeyā sā-eva citre caturguṇā |
 sarvajātisu jānīyād-amsasvaragatam rasam ||
 drśyante janyarāgāmās-tajjñair-ṣanaka-jātisu |
24. brahma prokta padairḥ samyak prāg-uktāḥ śaṅkarastutau ||
 api brahmahanam pāpā-jātayah prapunentya-amūḥ |
 tco yajūṃsi sāmāni kriyante na-anyaathā yathā ||
 tathā sāmāsamudbhūtā jātayo vedasammitāḥ |
25. cf. R.K. Shringy : Saṅgītaratnākara of Śārṅgadeva
 vol. 1, Delhi 1984 (rep.), p. 367. Śārṅgadeva の 時
 代 (13 世紀 前半) には jāti の 型式 は 固定化
 して いて, 新しく 1 つ 3 つ 余地 の 音 しか なく 故

= ० 5 j = 神聖視され、R.K. Shringy は " j . Śāringadeva ० Mataṅga ० 遂言的 = 引用 して (注 22) 其の 5 11 2 7 , = 主張 は 5 5 < " 之 3 .

- 26 . prakṛtiḥ sarvarāgāṅām-iyam-uktā mahībhujā |
 nandikeśvara sammatyā taduktir-abhidhīyate ||
 eka-eva śaḍjamadyā tu jñeyā sarvarasāśrayā |
 tasyā miśratvataḥ proktaḥ sarvarāgesamudbhavaḥ ||
- 27 . brahmoktapadasandarbhā jātayo yā mayā-uditāḥ ||
 śaṅkarasya stutau tās-tu yathālakṣma prayojitāḥ |
 api brahmahanam pāpāt trāyanti kimuta-anyakam ||
 tathā ca smaryate vāyupurāṇādaḥ maharṣibhiḥ |
 proccared-viṇayā śṛṇuyāt śaḍjaśabdayā ||
 pratyaḥam sandhyayoḥ-tau tu rudralokam gamiṣyataḥ |
 tan-nāradyaśikṣāyām purāṇeṣv-āpi paṭhyate ||
 sadasy-etāḥ pragāyan vai śṛṇvan pāpaiḥ pramucyate |
 vedena sammitā etā yataḥ sāmāsamudbhavāḥ ||
 tataḥ sāmākṣarāṇi-iva mātrāmātram-āpi sphuṭam |
 etāsām na-anyathā kāryam pratyavāyabhiyā kvacit ||
- 28 . tālādayo yās-tv-ihā na-upadiṣṭās-tāsām ca tālādi

irūpayāmah |

anuktatāle kila jātibhede caccatputo vāpi ca pañcapāṇiḥ ||

citro bhaved-ekakale 'tha vṛttis-tāle niruktā dvikale krameṇa |

catuskale dakṣiṇanāmadheye tāle hi mārgam samudīrayanti ||

syān-māgadhī ca-ekakale tu tāle sambhavitā syād dvikale niruktā |

catuskale sā pṛthulābhidhāna-apy-anuktagītiḥ-iti gītagas-tāḥ ||

29. amśasvarasya-eva raso 'tra jātes-tadamśabhājo 'pi nirūpanīyah |

30. anuktarāge 'pi ca jātibhede tajjanīyārāgaḥ sphurati-iti vedyam ||

31. uktāḥ kila-aṣṭādaśa jātagas-tā brahmoditair-eva padaiḥ prayuktāḥ |

śāsānkamauleḥ stavane punanti sadyo mahāpāpakino 'pi mātyān |

yathā-eva sāmāni ṛco yajūṃsi na-eva-nyathā kaiścid-ihā kriyante ||

sāmaprabhūtā api jātago 'mūr-ihā-nyathā-aṣṭādaśa na-eva kāryāḥ |

prayujamānās-tu yathāvad-etāḥ śreyāṃsi bhūyāṃsi disanti sadyah |

32. Śārṅgadeva, 1. 8. 1-13 ; Saṅgītarāja, 2. 1. 4. 416-

425 ; Raghunātha, 1. 706 - 726a. Saṅgītarāja 13

vivṛṇoti mahipālo matāṅgasya matād-ihā || (425a) × 進 へ,

Raghunātha 3 etāni gītāni param bhajanti-ity-udīrayanty-atra

matāṅgamukhiyāḥ || (706a) × へ → へ 3 故, Matāṅga

の Kapāla-gāna 3 言 へ へ へ 推定 へ 3 。

33. yathā grāmarāgamārjanā kipteṣu (K.L. Joshi ed., 43. 217),

yathā grāmarāgamūrccchanāmārjanānukipteṣu (Gosh. ed., 3.221
 に 結 く 散 文 中) 。 英 訳 者 は 「 grāma, rāga, mūrchanā
 と 読 ん で い る が , Abhinavagupta は , その 注 釈
 中 「 yathā grāmarāgāś-ca 」 と 単 数 と 扱 っ て い る
 故 , = = と は 術 語 と し て grāmarāga と 読 む 。
 cf. ibid. (K.L. Joshi ed.) : vol. IV , p. 437 , l. 25 .

34. M.R. Gautama : op. cit. , p. 62.

35. Śārṅgadeva : 1. 8. 14b - 20a

varṇādyalaṅkṛtā gānakriyā padalayānvitā ||
 gītir-ity-ucyate sā ca budhair-uktā caturvidhā |
 māgadhī prathamā jñeyā dvitīyā ca-ardhamāgadhī ||
 sambhāvitā ca pṛthulā-ity-etāsāṃ lakṣma cakṣmahe |
 gītvā kalāyām-ādyāyām vilambitalayam padam ||
 dvitīyāyām madhyalayam tat padāntarasamyutam |
 satṛtīyapade te ca tṛtīyasyām drute laye ||
 iti trirāvṛttapadām māgadhīm jagadur-budhāḥ |
 pūrvayoh padayor-ardhe carame dvir-yadā-udite ||
 tadā-ardhamāgadhīm prāhuḥ (後 畧) |
 samkṣepitapadā bhūriguruh sambhāvitā matā ||
 bhūrilaghvakṣarapadā pṛthulā sammatā satām |

上の詩文中の「pada」は「word」以上のものであるが、sentence にはないうち、verbal phrase と訳した、と述べて、音楽的術語として、verbal structure of melody と英訳した（cf. R.K. Shringy: op.cit., p.377, fn.3）。

36. bhāṣā ca-eva vibhāṣā ca tathā ca-antarabhāṣikā |
 tisras-tu gītayah proktā yāstikena mahātmanā ||
 bhāṣāgītir-vibhāṣā ca mataṅgena-apy-udāhṛtā |
 bhāṣāgītis-tathā-eka-eva śārdūlamata-sammata ||

37. māgadhī 等の 4 種の gīti の padāśrita-gīti であるのに対し、7 種の gīti は svarāśrita-gīti である。例として第 1 の śuddhā-gīti は
- mandrāmandraiś-ca tāraiś-ca rjubhir-lalitair samaiḥ |
 svaraiś-ca śrutibhiḥ pūrṇā cokṣā gītir-udāhṛtā |

- cokṣā = śuddhā-gīti は低 (mandra), 中 (amandra), 高 (tāra) の、明瞭で、美しく、等しい音階音 (svara), そして微分音 (śruti) が異なるといえる、といわれる。

と説明されている。この svara や śruti は声楽、器楽のいづれでもよいが、ここでは声

樂が重視される。

38. Bṛhad. deśī; p. 104, l. 20 - p. 105, l. 2.

grāmarāgeṣu kā kutra kīdrśī gīyate janaiḥ |

katamā prāpyate bhāṣā vibhāṣā katamā bhavet ||

katamā-antarabhāṣā vai syād-anukramāt |

etan-me brūhi tattvena mahat kautūhalam hi me ||

39. pūrvam grāmadvayam proktam grāmarāgās-tadudbhavam ||

grāmarāgodbhavā bhāṣā bhāṣābhyās-ca vibhāṣikāḥ |

vibhāṣābhyās-ca sañjātās-tathā ca-antarabhāṣikāḥ ||

40. grāmarāga 中 の bhāṣā-janakā-rāga である。

41. revagupta は uparāga の 1 種 である。

42. grāmarāga (30) + [śuddha-]rāga (20) + uparāga (8)

+ bhāṣā (96) + vibhāṣā (20) + antarabhāṣā (4) +

prākprasiddha-rāga (34) + adhunāprasiddharāga (52)

= 264. bhāṣājanakā-rāga は grāmarāga と uparāga

に 入る ことを 除く。

43. ity-astāv-uparāgāḥ syur-durgāśaktimate matāḥ |

44. ākṣiptikā は jāti の prastāra と 同じ 形式 の 音
展開 の 表示 である。

45. bhinnaśadjākhya hindola takka mālavā pañcamāḥ |

bhāṣāṇām janakā vedasainkhyāḥ śārdūlasammataḥ ॥

ṭakka pañcamahindola mālavādikaiśikāḥ ।

kakubho bhinnasādjaś-ca saṅ matāṅgamate matāḥ ॥

sauvīrah kakubhaṣ-ṭakkaḥ pañcamo bhinnapañcamah ।

ṭakkakaiśika hindola boṭṭa mālavakaiśikāḥ ॥

bhāṣāṇām janakāḥ pañcadaśa-ete yāstike mate ।

bhaṇanti kecid-ācāryā revaṃ guptam tu sodaśam ॥

eṣāṃ mate grāmarāgā dvātrimśad-ika sammataḥ ।

sādavaḥ kakubho bhinnakaiśikaṣ-ṭakkakaiśikāḥ ॥

hindolo bhinnasādjaś-ca boṭṭa mālavakaiśikau ।

bhinnapañcamasauvīra gaudakaiśikasamjñakāḥ ॥

gāndhārapañcamas-ca-iti kāśyape dvādaśa-uditāḥ ।

evaṃ nānāmunimate bhāṣāṇām jananaṃ prati ॥

vikalpe punar-uktena vinā saptaśaśa-eva te ।

aṣṭāśaśa-athavā-api syuḥ keśāmcana mate tv-ime ॥

saṅgītarāja : 2.2.1. 65-73.

▷ ३ ॥ , śārdūla ॥ 4 , Matāṅga ॥ 6 , yāstika

॥ 15 , 或 說 ॥ 16 , kāśyapa ॥ 12 , ३ ॥ , 或

說 ॥ ८ ॥ १७ , १८ ३ ॥ २ ॥ ३ ॥

46 . revaguptā smṛtā bhāṣā rāge pañcamasādave ॥

47. Śārṅgadeva (Adyar ed.) vol. II p. 15, l. 13.
48. rañjanād-rāgatā bhāṣārāgāṅgāder-āpi-īṣyate |
 deśīrāgatayā proktam rāgāṅgādicatuṣṭayam || 2.2. ||
 param tu rāgāṅgādīni deśīrāgā ity-ucyante || (ibid. p. 16,
 l. 18) .
49. tatra-ādau grāmarāgāṅām keṣāṃcid-lakṣma cakṣmahe |
 deśīrāgādihetūnām śeṣāṅām tatra tatra tu ||
50. uddeśānukramena lakṣayitum-āha - tatrādāv-iti | tatra
 grāmarāgādiṣu madhye ādau prathamam keṣāṃcid grāma-
 rāgāṅām ye tu deśīrāgādihetavo na bhavanti teṣāṃ-ity-
 arthah | deśīrāgādihetūnām deśīrāgā rāgāṅgādayah |
 tatrādiśabdena bhāṣā vibhāṣā anterabhāṣāś-ca grhyante |
 teṣāṃ hetavo janakāḥ | tādrśānām śeṣāṅām tatra tatra
 janya tat tad deśīrāgādi lakṣaṇāvasare lakṣma cakṣmahe
 ity-āvṛttih | ayaṃ-abhiyāyah deśīrāgādīnām-eva keṣāṃcid-
 adhunā prasiddhatvāt tat prasāṅgā-lakṣyanta-iti || (ibid.,
 p. 19, ll. 10 - 16) .
51. ibid., p. 9, ll. 22-23.
52. mataṅgo revaguptaṅ-ca ṅakkasaindhavam-eva ca ||
 sādharāṇeṣu niḥśiṣya na ca tav-abravīd-atha |

grāmarāgān-agaṇad dvāvimsāśad-iti tadvyujeh ॥
 pañca-eva ca-uparāgān sa vinā pañcamasādhavam ॥
 grāmarāgeṣu nīkṣipya kāścit pañcamasādhvam ॥
 trayatrimśad-iti prāha na tadācāryasammataṃ ॥

* cf. Brhad-deśī : 363 b (p. 103) .

53. dhāivatī pañcamī yuktanaiśādī jāti sambhavam ॥
 niśādāmśagrahaḥ pūrṇaḥ pañcamasvaraviśramah ॥
 kākalī svarasamyukto niśādādikamūrccanaḥ ॥
 sañcāri varṇaruciraḥ prasannāntavibhūṣanaḥ ॥
 śakāditilakākhyo 'yam-uparāgo 'tha prakīrtitaḥ ॥
 dhāivatīkeraṇatveṇa śadjagrāmanibandhanaḥ ॥
54. takkasaindhavarāgaḥ śadjagrāmasambandhaḥ śadjī-
 dhāivatī samutpannatvāt ॥ śadjō 'sya graho 'mśo nyāśaś-ca ॥
 niśādagāndhārau ca-atra kākalyāntarau pañcamasya-alpa-
 tvam ॥ pūrṇasveraś-ca-ayam ॥ śuddhavīre 'sya viniyogaḥ ॥
 vīrādiko rasaḥ ॥ śadjādimūrchanā ॥ ārohi varṇaḥ ॥ prasa-
 nnānto 'lakārah ॥

55. Raghunātha : 2. 128 b - 155. なお, Saigītadarpaṇa;

2. 158 - 159 にリストの4が挙げられてゐる。

後期文献に及ぶれども、理由は未詳である。

か、注目に値する。

56. Saṅgītanārāyaṇa の記述は Krishnadasa Badajena Mahapatra 著 Gitaprakāśa 5. 10 b - 11 a 全 < 同 > にある。Gitaprakāśa の成立年代は 1565 A.D. といわれる。cf. Gitaprakāśa (Sri Nilamadhab Panigrahi ed.) : Bhubaneswar 1983, p. 7.

57. cf. Gitaprakāśa, 5. 18 b - 19 a.

58. cf. Gitaprakāśa, 5. 20 b - 21 b.

59. mataṅgaḥ śaḍ-eva grāmarāgān-bhāṣājanakatvena-abhāṣata | kāśyapaś-tu dvādaśa-eva-avocat | śārdūlakḥ punaś-catura eva-abhyadhād-iti | (Saṅgītaratnākara vol. II : p. 11, ll. 21-22 (Adyar ed.)) .

60. Brhad-deśī, p. 105, ll. 12 - 21.

61. op. cit., pp. 106 - 107

62. 三つは sauvīri prathamā jñeyā dvitīyā vegamadhyamā || sādharitā tṛtīyā tu gāndhārī ca caturthikā | bhāṣā saindhavikī jñeyā jñeyāḥ sauvīrakodbhavāḥ || < saindhavikī > < > | bhāṣā 62 4 3 . (*) . pp. 128 - 129 の bhāṣā の

の記述は *sauvirakabhāṣāḥ samāptāḥ* と「結語あり、== 是は 4 種の *bhāṣā* に「述へて」る。また、*sauvira* の *bhāṣā* は 4 種とされ「る (p. 105, l. 16) 故、*bhāṣā saindhavikī jāneyā*」は採らる。

63. 4 種の *aṅga-rāga* の 3, *rāgāṅga*, *bhāṣāṅga*, *kriyāṅga* の 3 種は *Mataṅga* に及ぶ言及され「る。 *Saṅgītaratnākara* に及ぶ *Simhabhūpāla* の注では、次のように引用され「る。

ataḥ param pravakṣyāmi deśīrāgakadambakam |
 lakṣya lakṣaṇasam'yuktam trividham ca-api sam'yutam ||
 rāgāṅgam ca-eva bhāṣāṅgam kriyāṅgam ca tṛtīyakam |
 pratye kam lakṣaṇam ca-espām pravakṣyāmy-anupūrvasāḥ ||
 uktānām grāmarāgānām chāyāmātram bhajanti hi |
 gītajñāiḥ kathitāḥ sarve rāgāṅgās-tena hetunā ||
 bhāṣāchāyāśritā yena jāyante sadṛśāḥ kila |
 bhāṣāṅgās-tena kathyante gāyakaiḥ stutitātparaiḥ ||
 śokotsāhakarunādi dipakātmakriyāditāḥ (1?)
 [o prabhāvā yā kriyā tateḥ |]
 jāyante ca yato nāma kriyāṅgās-tena hetunā ||

iti | saṅgāśrayeṇa samutpannā upāṅgāni | saṅgīta-
ratnākara vol. II , pp. 18 - 19 (Adyar ed.) . cf.

Bṛhad-deśī vol. II (P. L. Sharma ed) , p. 200 ; Saṅgīta-
ratnākara vol. II (English trans. by R. K. Shringy), p. 15.

64 . samīkṣya nandīśvarasamhitām tām-ālokyā śāstram bha-
ratapraṇītam ||

grantham bṛhaddeśyabhidham mataṅgamunipraṇītam nipunam
nirīkṣya |

vicārya tām yāptikasamhitām ca jñātvā-añjanānandana-
samhitām ca ||

umāpater-ādhunīkasya tantram-udvīkṣya nandīśamatā-
nusāri |

saṅgītasāram samavekṣya vidyāraṅyā bhidhaśrī-
caranapraṇītam ||

niśāmya saṅgītakacandrikākhyām kṛtam ca bhattādi-
mamādhevāsya |

śrīśārṅgadevena kṛtām ca saptādhyāyīm tathā
lakṣmavirodhilakṣyām ||

avodhakātgalpatara prayogām-uddiṣṭarāgān-udita-
svarūpām |

enām sphuṭīkartum-ihā pravṛttau yau brāhmanau keśa-
va kallināthau ॥

tīkādvayena-api kṛtena tābhyām-avodhitāspaṣṭa-
padārthabhedām ।

tyaktām-atho gāyaka-vaiṇīkādyair-vilokya lakṣyaśya
ca lakṣaṇāśya ॥

yathā virodho na bhavet-tathā-eva padāvalijñānavatām
janānām ।

yathā-ekavāraśravaṇena sadyo jāyeta saṅgītarahasya-
vodhah ॥

65. jñeyā rāgeṣu rāgāṅgāḥ kriyāṅgopāṅgakāv-api ।
tathā bhāṣāṣu bhāṣāṅgāḥ svasvadeśabhavā api ॥

66. Emmie te Nijenhuis : Musicological Literature ,
Wiesbaden 1977 , p.20 .

67. M.R.Telang (ed.): Saṅgīta-makaranda , Baroda
1920 , Intro. p.x . ७ ३ १ 550 A.D. - 1210 A.D.
७ ३ ३ .

68. 1) prātaḥ-kāla (= ७ ३ ३ rāga , (sūryāṁśa)
gāndhāra , devagāndhāra , dhennasī , saindhavī ,
nārāyaṇī , gurjarī , baṅgāla , paṭamañjarī ,

lalitā, āndola, śrīkā, saurāṣṭreya, sāksīka,
malhāra, somavedī, vasanta, śuddhabhairava, velāvalī,
bhūpāla, soma.

2) madhyāhna = 属 ㊦ 3 rāga. (sūryāṃśa)

śaṅkarābharāṇa, balahaṃsa, deśī, manoharī, sāverī,
dombukī, kāṃbojī, gopikāṃbojī, kaiśikī, madhumādhavī,
bahukī, mukhārī, maṅgalakaiśikā.

3) sāyam = 属 ㊦ 3 rāga. (candrāṃśaja)

śuddhanātā, sālaṅga, nātī, śuddhavarātīkā,
gauḷa, mālavagaṇḍa, śrīrāga, āharī, rāmakṛtī,
rañjī, chāyā, sarvavarātīkā, varātīkā, drāva-
tīkā, deśī, nāgavarātīkā, karṇāṭa, hoyagaṇḍī.

rāga ० ㊦ ㊦ 10] = ㊦ " ㊦ 13, Saṅgīta darpana, 2.

171 - 179 ; Pañcamasārasaṃhitā, 3. 14 - 19 (Saṅgīta-
nārāyaṇa, 1. 280 - 285 ; Rāgaratnākara, 223 - 228) ;
Saṅgītanārāyaṇa, 1. 287 - 292 (Rāgaratnākara, 230 -
236) ; Saṅgītadāmodara, p. 41 (Saṅgītanārāyaṇa,
1. 276 - 279 ; Rāgaratnākara, 219 - 222) = ㊦
㊦ ㊦ ㊦ 3 。

69. 1) sampūrṇa - rāga.

deśākṣarī (マ音カ出 発音), madhyamādi (同
 前), vasantabhairavī (同前), śuddhabhairavī
 (同前), mālavī (カ音カ出 発音), nāṭā
 (ナ音カ出 発音), mukhahārī (マ音カ出 発
 音), āharī (マ音カ出 発音), balahansa
 (カ音カ出 発音), śuddhavasanta (ナ音カ
 出 発音), śuddharāmakriyā (同前)。

2) pādava-rāga

devagāndhāra (= 音欠, カ音カ出 発音),
 nilambarī (同前), śrī (カ音欠, ナ音カ
 出 発音), śuddhabahulī (= 音欠, マ音カ
 出 発音), mālavāśrī (リ音欠, ナ音カ出 発
 音), śuddhagaula (マ音欠, ニ音カ出 発
 音), lalita (リ音欠, ナ音カ出 発音),
 bhūpāla (ナ音欠, カ音カ出 発音), pada-
 vañjī (リ音欠, ニ音カ出 発音), guṇḍakrī
 (? , カ音カ出 発音), kurañjī (= 音欠,
 マ音カ出 発音)。

3) audava-rāga

dhanyāśī (リ, マ音欠, ナ音カ出 発音),

gurjarī (同前) , madhumādhavī (り , ㄉ 音 欠 ,
マ 音 が 去 聲 音) , megharañjī (ㄉ , = ㄉ 音 欠 ,
マ 音 が 去 聲 音) , velāvalī (サ , り 音 欠 ,
ガ 音 が 去 聲 音) , rāmakṛti (り , ㄉ 音 欠 ,
ガ 音 が 去 聲 音) , nārāyaṇī (ㄉ , ハ 音 欠 ,
= 音 が 去 聲 音) , pāli (マ , ハ 音 欠 , サ
音 が 去 聲 音) 。

同標の分類は Saṅgītanārāyaṇa 1. 127 - 130
(sampūrṇa) , 1. 190 - 192 (śāḍava) , 1. 227 -
229 (auḍava) に 入 り ぬ べ し 。 Saṅgītanārāyaṇa
は Gitaprakāśa に 従 っ て " 2 。 cf. Gitaprakāśa,
5. 2 - 8 。

70 . 1) pulkiṅga-rāga

baṅgāla , soma , bhūpālī , śrī , chāyagaṇḍa , śu-
ddhahindolikā , āndolī , dombulī , gaṇḍa , karnāṭakā ,
phaḍamañjī , śuddhanātī , mālavagaṇḍaka , rāgarāṅga ,
chāyanātī , kolākāla , saurāṣṭrī , vasanta , śuddha-
sāraṅga , bhairava , rāgaḍhvani ,

2) strī-rāga

tunḍī , turuṣkatunḍī , mālvarī , māhurī , pauralīkī ,

kambhārī , bhallātī , saindhavī , sālaṅga , gāndhārī ,
devakrī , ghūrjarī , varātī , bahulī , guṇḍakrī ,
deśinī , devāvalī , drāvidī , haṃsī , gaudī , nārā-
yaṇī , āharī , megharañjī , miśranātā .

3) napumsaka-rāga

kaiśikī , kalita , dhannāsī , kurañjikā , saurāṣṭrī ,
drāvidī , suddhā , nāgavarātikā , kaumodakī ,
ramakrī , sāverī , balahaṃsa , sāmavedī , śaṅkarā-
bharana .

71 .	bhūpāla bhairava phadamañjarī vasanta mālavī nātā baṅgāla śrī	vetāvalī , malaharī , bahulī devakriyā , paurālī , kambhārī deśī , manoharī , tuṇḍī varātī , drāvadi , haṃsī guṇḍakriyā , ghūrjarī , gaudī sāraṅga , nātanātā(?), aharī nārāyaṇī , gāndhārī , rañjī kāmbhojī , bhallātī , kurañjikā
------	--	--

72 .	śrī	gaudī , kolāhālī , drāvalī , āndolikā , mādhavī , devagāndhārī .
------	-----	---

vasanta	脱 落
bhairava	脱 落
pañcama	śuddhanātā , sāverī , saindhavī , mālatī , trotī , kaumodakī .
megha	saurāstrī , kāmbhārī , baṅgālī , madhumādhavī , devakrī , bhūpālī .
nāṭṭanārā- yaṇa	vallabhā , mādhavī , vidagdha , abhisārikā , traveṇī , megharañjī .

73 . ete rāgaviśeṣās-tu prātaḥkāle tu ninditāḥ⁽¹⁾ |
 sāyam-estāṃ pragānena tasya śrīr-atulā bhavet ||
 isānam ca harim smṛtvā madhyāhñāder-anantaram |
 rāgataḥ śṛṅvato vā-api sarvapāpaiḥ pramucyate ||
 (1) saṅgītanārāyaṇa , 1. 292 a 12 & 3 .

74 . evaṃ kālavidhim jñātvā gāyeda-yaḥ sa sukhi bhavet ||
 rāgāvelā pragānena rāgāṇāṃ hiṃsako bhavet |
 yaḥ śṛṅnoti sa dāridrī āyur-nāśyati sarvadā ||

75 . devatāviśaye gītaṃ puṇyanāmapravardhanam |
 ādhyātmiķena yogena sarvapāpaprāṇāśanam ||

76 . vivāhasamaye dānadevatāstutisamṛyute |

abalarāgam-ākarnya na doṣo bhairavīm vinā ॥

77 . āyurdharmayaśo buddhidhanadhānyaphalam labhet |

rājyābhivṛddhisantānah pūrnarāgeṣu jāyante ॥

saṅgrāmarūpalāvaṅya guṇakīrtanam |

śādvarena pragātavyam lakṣaṇam gaditam yathā ॥

vyādhināśī śatrunāśī bhayaśokavināśane |

vyādhidāridryasantāpe viśamaagrahamocane ॥

kāmadambaranāśe ca maṅgalam viśasamhṛte |

auḍavena pragātavyam grāmaśāntyarthakarmani ॥

cf. bhaktiratnākara , 2771 , 2780 , 2787 .

78 . 1) māmāṭa ॥

karnāṭa	candanī , mālavaśrī , sindhu , velāvalī , prapātani , vibhāṣā .
nāṭa	kāmbojī , nāṭabhāṣā , nāṭikā , guṇamañjarī , śekhārī , mukharī .
malhāra	mallārī , lalitā , prācīnamañjarī , madhukārī , dugdhakārī , deśī .
deśākhyā	gujjarī , rāmakerī , guṇḍakerī , surehikā , dhanāśī , varādī .
mālava	śirī , kedāra , meghemārjanikā ,

	sindhu , cintā , naraṇī .
vasanta	bhairavī , raṅgahārī , meghatāli , supāñcamī , amarātoḍikā , gaudī .

2) Someśvara 説

śrīrāga	mālavī , trivaṇī , gaudī , kedārī , madhumādhavī , pahāḍikā .
vasanta	deśī , devagiri , varāṭī , toḍikā , lalitā , hindoli .
bhairava	bhairavī , gurjarī , revā , guṇakarī , baṅgālī , bahulī .
pañcama	vibhāsā , bhūpālī , karnāṭī , vaḍaham̐sikā , mālavaśrī , paṭhamāñjarī .
megha	malhārī , soratī , sāverī , kauśikī , gāndhārī , hariśrīngārā .
naṭanārā- yaṇa	kāmodī , kalyāṇī , ābhērī , nāṭikā , oḷaṅgī , naṭṭaham̐virā .

3) Bhuvanadeva 説

śrīrāga	gaurī , kolā , gāndhārī ,
---------	---------------------------

	drāvidī , mālakosikā , devagāndhārī .
vasanta	hindola , kosikā , rāmagiri , padmamāñjerī , gudagrīvā , deśākhya .
pañcama	trigunā , khambhāvātī , ābherī , kakubhā , virāṭī , sāverī .
bhairava	bhairavī , gurjarī , bhāṣā , velāvalī , karṇāṭī , kalahamsā .
megha	badgalī , madhurī , kāmoda , sādhakā , devagrī , devamālā .
nattānārā- yaṇa	trotakī , madakī , dumbī , nattā , varāṭakā , gāndhārī-sindhuma- hārī .

- 79 . Dakṣiṇī-rāgamālā は 未刊 である。Bhandarkar Oriental Research Institute , Poona 所蔵の写本 (384 / 1895 - 98) に 在る。この写本は samvat 1729 (1673 A.D.) 書写 である。cf. P. K. Gode : Descriptive Catalogue of the Government Collections of Manuscripts , vol. XII , Poona 1936 , pp. 375 - 77 , no. 311 .

42 rāga-rāgini の 表

śrī rāga	gaurī , kolāhālī , andhālī , drāvādī , mālakauśikī , devagandhārī .
vasanta	dhanyaśrī , vairādī , rāmakarī , paṭamañjarī , gaudagrī , deśa(kāra)
bhairava	bhairavī , gurjarī , lalita , vilāvala , karnāṭī , raktahamōī .
pañcama	triguṇā , khambhāvātī , ābhīrī , kakubha , velāvalī , sāmvelī .
megha	totikā , moṭakī , nātta , brhannātā , saindhavī , malhārī .
nattānārā- yana	madhumādhavī , baṅgālī , kāmodā , cośālakā , devāgrī , devālī .

この表によると、megha の rāginī と nattānārā-
yana の rāginī は入れ替わっている。本書の
観想図像は本研究では紹介できないからである。

80. The ā-in-ī Akbarī vol III (English trans.), Delhi
1989 (Rep.), p. 264.
81. op.cit., pp. 264-265.
82. Rāgavibodha, p. 102, ll. 16-19. 12, keśāmācin-

mate tu satṣast. rāgāḥ | tatra śuddhabhairavāda-
yah sat puruṣāḥ | teṣāṃ pratyekam pañca pañca
yoṣitah | pañca pañca putrāś-ca | tathā ca-uktam
rāgāḥ sat puruṣāś-teṣāṃ pañca pañca tu yoṣitah |
sūnavah pañca pañca-eva sat ṣaṣṭir-iti te 'khilāḥ ||

ε " j . = , 数 13 P. Vittala 説 ε - 致 3 。

83. Hanuman 説

bhairava	madhyamādi, bhairavī, baṅgāli, varāṭikā, saindhavi.
kaṣṭhika	ṭodī, khaṃbhāvati, gaudī, guṇakṛī, kakubhā,
hindola	velāvalī, rāmakarī, deśākhyā, paṭhamāñjarī, lalitā.
dīpaka	kedārī, kānadā, deśī, kāmodī, nāṭikā.
śrīrāga	vasantī, mālatī, mālaśrī, dhanāśrikā, āsāverī.
megha	mallārī, deśākārī, bhūpālī, gurjarī, ṭakka

Rāgārṇava ॐ

bhairava	baṅgālī , guṇakarī , madhyamādi , vasantaka , dhanāśrī .
pañcama	kalitā , gurjarī , deśī , varāṭī , rāmakṛt .
nāṭa	naṭanārāyaṇa , pūrvagāndhāra , sālaga , kedāra , karṇāṭa .
mallāra	meghamallārikā , mālakauśika , paṭhamāñja- rī , āsāverī ,
gaudamā- lava	hindola , trivaṇā , andhārī , gaudī , paṭahamsikā .
deśākhya	bhūpālī , kudāyī , kāmodī , nāṭikā , velāvalī .

mallāra の meghamallārikā は megha と mallārikā
の 2 種類に讀むべきか。その 5 種にすれば「数
が足りず」。Rāgavibodha, p.102, ll. 8-10 =
rāgārṇavamataṃ tu śaṭtriṃśat pravartakarāgāḥ | tatra
bhairava pañcama nāṭa mallāri mālavagaudā deśāṅgāś-
ca-iti śaḍrāgāḥ | ekaikāśritāḥ tu baṅgālādīpramu-
khāḥ pañca pañca-iti triṃśat | ८ ३ ३ 。

Saṅgīta dāmodara 説

bhairava	bhairavī , kauśikī , bhāṣā , velāvarī , baṅgālī .
vasanta	āndoritā , deśākhyā , lolā , prathamamañjarī , mallārī .
mālava- kauśika	gaurī , guṇḍakirī , varādī , kṣemāvatī , karṇāṭī .
śrī rāga	gāndhārī , devagāndhārī , mālavaśrī , āsāvarī , rāmakirī .
megha	lalitā , mālasī , gaurī , nāṭī , devakirī .
naṭanārā- yaṇa	tārāmaṇī , ābhīrī , kāmodī , gurjjarī , kakubhā .

cf. Saṅgītasārasaṅgraha , l. 117 - 124 .

Saṅgītamālā 説

bhairava	bhairavī , vairāti , madhumādhavī , saindhavī , baṅgālī .
mālakośa	ṭodī , gaurī , guṇakalikā , kambhāvatī , kakumbhikā .

hindola	rāmakalī , deśākhī , Lalitā , vilāvala , paṭamañjira .
dīpaka	deśī , kumodani , natā , kedārā , kānhārā .
śrī rāga	mālaśrī , maru , dhānaśrī , vasanta , āsāvārī .
malār	tañka , malār , gurjarikā , bhūpālī , vibhāsa .

Rūpam , no. 11 (July 1922) , pp. 91-99. (Kan-
noomal : notes on Raginid.) 。 Kannoomal は 英訳
と 共 に Nāyaka-nāyika-bheda に 對 し 各 rāga-rā-
giṇī に 解説 し て いる。

84. śivaśakteḥ samāyogāt rāgaṇāṃ sambhavo bhavet |
pañcāsyāt pañcarāgāḥ syuḥ saṣṭhaḥ tu girijāmukhāt ||
sadyo vaktrāt-tu śrīrāgo vāmadevād-vasantakah |
aghorād-bhairavo jātah tatpuruṣāt-tu pañcamah ||
īśānākhyān-megharāgo nāṭyārambhe śivād-abhūt |
girijāyā mukhāl-lāsye nattanārāyaṇo ' bhavet ||

85. Saṅgītekaumudī は Orissa 地方成立の文献で
Sanasena 王の著作とある。未刊で Government

Oriental Manuscripts Library, Madras 1 = 7 7 n = 3 3.

cf. Emmie te Nijenhuis : op. cit., p. 32.

86. Kohala 13 Bharata 9 100 < 息子 9) 2 t (Nāṭyaśāstra, 1. 26 - 39) 1 = 2 3 .
87. deśākhya bhairavi śuddhā śaraṅgākhya ca bhairavi |
 devakṛi raktahaṃsī ca māhulā rakterañjikā ||
 etāḥ sūryāṃśuto jātāḥ sāyamkāleṣu ninditāḥ |
 prabhāte yena gīyante sa narah sukham-edhate ||
 śuddhā natṭā ca śaraṅgī śuddhanatṭā varāṭikā |
 varālikā drāvidī ca tathā nāgavarālikā ||
 chāyā gauḷī tathā ca-anya bāhulyāndolitā tathā |
 mallārikā tathā chāyāgauḷī karṇāṭīkāhvayā ||
 gauḷo mālavagauḷāś-ca rāmakiryas-tathā-eva ca |
 chāyārāgakṛte rañjāvacchāyā sarvavarālikā ||
 karṇāṭīkāhvaya vaṅgālā ity-ete candramāṃśajāḥ |
 ete rāgāḥ viśeṣeṇa prātaḥkāleṣu ninditāḥ |
 sāyam-eṣāṃ tu gānena mahatīm śriyam-āpnuyāt ||
88. raṅgabhūmau nṛpājñāyāṃ kāladoṣo na vidyate ||
 rāgam ca-eva-ālapet pūrvam tatpatnīs-tadanantaram |
 na-anyaapatnīḥ pragātavyāḥ nṛpājñāyāṃ na dūṣaṇam ||

89. yathā-uktakāla eva-ete geyāḥ pūrvavidhānataḥ |
 rājājñāyā sadā geyā na tu kāla vicārayet || 179 ||
 (saṅgīta darpaṇa, 2. 179)
 śrenīvandhe nṛpājñāyām raṅgabhūmau na doṣamāk ||
 (saṅgītanārāyaṇa, 1. 298 b)

90. svaramelakalānidhi, 4. 3 b - 9 a.

mukhārīmela, mālavagaulamela, śrīrāgemela, sārāṅga-
 nāṭamela, hindolamela, śuddharāmakriyamela, deśākṣī-
 mela, kannadaḡaulamela, śuddhanāṭīmela, āharīmela,
 nādarāmakriyāmela, śuddhavarālīmela, rītigaulamela,
 vasantabhairavīmela, kedāragaulamela, heḡujjīmela,
 sāmavarālīmela, revagūptīmela, sāmāntamela, kāmbho-
 jīmela.

cf. Rāgatattvavibodha, 91-92.

melaḥ svarasamūhaḥ syād-rāḡavyañjanaśaktimān |
 śliṣṭocāraṇam-eva-atra samudāyāḥ prakīrtitaḥ ||
 śuddhaiḥ svaraiḥ samastair-ḡo yuktaḥ sampūrṇaśabda-
 bhāk |
 śadbhiḥ śādava ity-uktaḥ svaraiḥ pañcabhir-audavaḥ ||
 cf. Rāḡavibodha, 2. 1.

rāgavibodhanahetor-ihā melā ye mayā-abhidhāsyante |
tad-abhivyaktinidānam vīṇā-ādau varṇyate raudrī ||

91. Emmie te Nijenhuis, op.cit., p.22.

92. lakṣitā vimśatir-melā gātre syur-niyatā amī |
pakoadvayam tu vīṇāyām vakṣyate lakṣyasammatam ||
Svaramelakalānidhi, 4, 58.

93. † : gītaprabandhakālāpa yogyā ete bhavanti hi ||
(5.5), ‡ : loke 'bahuvyavahārāḥ kīrtitā madhyamā
budhaiḥ || (5.8), †† : rāgās-tāvat prabandhānām-
ayogyā bahulāś-ca-te | (5.15a)

94. † : mukhārī, śuddhanātī, mālava, śuddha-
varālī, gurjarī, lalita, śuddharāmakriyā,
śuddhavasanta, bhairavī, hindola, śrīrāga,
kannadagaṅgā, sāmanta, deśākṣī, dhanyāśī,
baulī, āharī, mallārī, mālavaśrī, sārāṅga-
nātī (5.2 - 5a).

‡ : kedāragāṅgā, kāmbhojī, kannadabaṅgāla,
velāvalī, madhyamādi, nārāyaṇī, rīti gauda,
nādarāmakriyā, pādī, bhūpālī, revaguptī,
guṇḍakriyā, hijūjī, vasanta bhairavī, sāmavarālī.

(5. 6 - 8 a) .

F : saurāṣṭra, mecabaulī, chāyāgaula, kurañjī,
 sindhurāmakriyā, gaudī, deśī, maṅgalakausika,
 pūrvagaṇḍa, soma, āndhālī, phalamañjarī, śan-
 karābharana, devagāndhārī, dīpaka, naṭanārāyaṇī,
 śuddhabhairavī, bhinnāṣṭja, kuntalavarālī, sārāṅga-
 bhairavī, śuddhabāṅgāla, nāgadhvani, ghaṇṭāraṇa,
 mārgahindola, chāyānāṭī, devakriyā, nārāyaṇī,
 gaula, ṭodī, varālī, turuṣkaṭodī, sāverī,
 ārdra deśī (5. 9 - 13) .

95 . Rāgavibodha , 4. 8 - 46a . mukhārī ५ ३ sārā-
 ṅga ७ २ .

第三章

1. Emmie te Nijenhuis : op.cit., p.18. i Brhad-deśī (P.L.Sharma ed.) vol.II, p.315, chapter V, note 1.
2. caccatputādītālena mārgatrayāvibhūṣitā ||
ākṣiptikā avarapadaagrathitā kathitā budhaiḥ |
(Saṅgītaratnākara, 2.2.25b-26a).
3. Saṅgītaratnākara vol.I (Adyar ed.), p.256, ll.16-17.
4. ... jāty-uktanīyamena-iti drasṭavyam | op.cit.,
vol.II, p.22, ll.13-14.
5. Brhad-deśī 2-18, madhyamā 2 pañcamī 9 jāti,
śadja-grāma 2 madhyama-grāma 9 grāma-rāga 7
尺落 1 2 3。 7 8, P.L.Sharma 18 śadja-
madhyamā 7 8 9 jāti 18 後世の挿入 2 1 2 3
3 (op.cit., vol.II, p.255, note 192.)。 9 jāti
の 記述 18 Saṅgītaratnākara 2 等 1 11。
6. Saṅgītaratnākara vol.1 (Adyar ed.), pp.247-8,
Kallinātha 註。
7. op.cit., p.248, ll.12-14.
8. Simhabhūpāla 2 同称 2-5 3。 op.cit., p.257,
l.14 18 pañcamasya-tīsataparśah 2 5 3。

9. op.cit., pp. 261-262.
10. rasas-tu karuṇo jñeyo gāndhāryām gīta-vedinā ||
11. rāgā dṛśyanta etasyām hāsyaśṛṅgāarakau rasau |
12. rasāv-āpi ca samproktau hāsyaśṛṅgārasamjñakau ||
13. bhayānakah sabibhatso vīraś-ca-atra rasāḥ smṛtāḥ ||
14. T. A. Gopinātha Rao : Elements of Hindu Iconography, vol. II Part I, Delhi 1968 (2nd ed.), pp. 322-323 ;
 立川武蔵 他三名 : ヒンドゥーの神々, 世り
 の書房 1981, pp. 99-100. Śiva神の女を祈
 る聖者 Bhṛngi は Śiva神が Pārvatī と一緒にい
 る時は祈りを捧げない。Pārvatī は彼に對し
 て腹をまて, 彼の骸骨のようになりようは
 念じた。このような状態では, 彼は身体を
 支えることができない。Śiva神は彼に第3
 の足を与えた。これに忘れて, 彼は Śiva神
 に踊りを供養した。Pārvatī は, 意図が失
 敗したので, 悔し, Śiva神の恩恵を受けるた
 めに苦行に励んだ。Śiva神は彼女が苦行に
 喜び, 自分との結合を許した。
15. anamāsāḥ sa ma pa dhā abahulā alpavayuktā

yesu nirigesv-anamśesu te anamśā bahulāḥ smṛtāḥ ।
 anyathā anamśāḥ sadjādayo bahulāḥ smṛtā itī pada-
 bhedenā bhinnavākyatve pūrṇāvasthāyām sadjama-
 dhyama-pañcamadhāivatānām-alpalam sadave sadja-
 madhyama dhāivatānām-alpatvam-audave madhyama-
 dhāivatayor-alpatvam-itī mataṅgavacanena anabhyā-
 sas-tv-anamśesu itī svavacanena ca virodhaḥ syātī
 (Saṅgitaratnākara vol. I, pp. 278-279).

16. anamśānām bahutvam ca śeṣam lakṣaṇam-iṣyate ॥
17. karuṇādbhutavirāś-ca rasā atra prakīrtitāḥ ॥
18. śṛṅgārahāsyakarūṇā jātāv-asyām rasāḥ sphuṭāḥ ।
19. Nāṭyasāstra, 28. 47 ; Saṅgitaratnākara, 1. 7. 10 b.
20. rasau śṛṅgārahāsyā khyau dṛśyete 'tra parisphuṭau ।
21. Raghunātha (1. 642 b - 644 a) 18 Śārṅgadeva の 説
 明 と 同 じ と 云 っ た , Kumbhakarna 18 相 違 っ た 。
 っ た , 第 1 kalā = śai , 第 2 kalā = le
 (共 に 位 置 は 最 初) , 第 3 kalā = śa sū nu
 (位 置 は 最 初 , 4 , 7) × 2 , 繰 り 返 し は
 否 っ た 。
22. ardhamaṅgadhīgītiyogam darśayati śaile 'kṣarābhām-

- ityādinā | Saṅgītaratnākera vol. 1 (Adyar ed.) p. 292.
23. dvīśrutī tu niśādagāndhārau amśībhūtau tv-ity-arth
ād gamyate | op.cit., p. 294, ll. 5-6.
24. śādḥī , āśābhī , dhāvātī , naiśādī , śādḥodīcha-
vatī , śādḥakāśīkī , śādḥamadhyaṃ , gāndhārī ,
raktagāndhārī の 9 jāti .
25. 散文部分 (㊦ ㊦ ㊦ ㊦ p. 73, ll. 5-7) = etāh
śādḥagrāmasambandhāḥ sapta jātayaḥ | idānīm madhya-
magrāmasambandhā jātaya ucyaṃte | tatra gāndhāryā
... | とあり , madhyamagrāma の jāti の 5 ,
gāndhārī と raktagāndhārī は散文の説明がある。
㊦ ㊦ ㊦ ㊦ の脚注に 4 葉の欠落が述べられ、
偈文の説明は śādḥamadhyaṃ から始まる。偈
文部分を挿入と見る説は > " ㊦ は注 5 に参
照、 gāndhārī , madhyamā , pañcamī の偈文説
明は脱落している。
26. śṛṅgārādbhutavīrāś-ca rasā atra pratiṣṭhitāḥ |
27. eka-eva śādḥamadhyaṃ tu sarvarasāśrayā |
28. śṛṅgārādbhutahāsyaś-tu rasā jñeyā yathārasam ||
29. hāsyaśṛṅgārasamjñāu tu rasāv-atra prakīrṭhitau |

- 30 . cokṣasāḍavakāndhālī deśī rāgās-tu darśitāḥ ॥
rasau śṛṅgārahāsyākhyau gaditau pṛthivībhujā ।
- 31 . nyāsādisthānam-ujjhītvā madhye madhye 'lpatāyujām ।
svarāṇām yā vicitratvakāriṅyamśādisaṅgatiḥ ॥
anabhyāsaiḥ kvacit kvāpi laṅghanair-eva kevalaiḥ ।
kṛtā sā-antarāmārgaḥ syāt prāyo vikṛtajātiḥ ॥
- 32 . karuṇādbhutaśṛṅgārā rasāḥ syur-viniyojanam ॥
- 33 . hāsyāśṛṅgāra karuṇāś-tasyām ca rasāḥ smṛtāḥ ।
- 34 . viraraudrādbhutarasāḥ śṛṅgārāś-ca-iti kīrtitāḥ ॥
- 35 . praveśikī tu prathamā dvitīyā-ākṣepikī smṛtā ।
prāsādhikī tṛtīyā ca caturthī ca-antarā dhruvā ॥
niṣkrāmikī tu vijñeyā pañcamī dhruvā budhaiḥ ।
- 36 . evam nāmāśrayopetaḥ dhruvānām-āpi ca-īṣyate ।
praveśā kṣepa niṣkrāma prāsādikam-atha-antarām ।
gānam pañcavidham vidyād dhruvāyogasamantitam ॥
nānārasārthayuktā nṛṇām yā gīyate praveśe tu ।
praveśikī tu nāmnā vijñeyā sā dhruvā tajjñaiḥ ॥
ānkānte niṣkrāmaṇe pātrāṇām gīyate prayogeṣu ।
niṣkrāmopagatagunām vidyān-naiṣkrāmikīm tām tu ॥
kramam-ullaṅghya vidhijñaiḥ kriyate yā drutalayena

nāṭya-vidhau ।

ākṣepikī dhruvā-asau drutā sthitā vā'pi vijñeyā ॥

yā ca rasāntaram-upagatam-ākṣepavaśāt kṛtam pra-
sādayati ।

rāgaprasādajananīm vidyāt prāsādikīm tām tu ॥

viṣaṇṇe mūrccchite bhrānte vastrābharana samyame ।

doṣapracchādanā yā ca gīyate sā-antarā dhruvā ॥

37. prastutarasollaṅghanena rasāntarodbhāvanam-ākṣe-
pah tatprayojanā ākṣepikī । yathā udāttarāghave rāma-
sya prastutaśrīṅgārollaṅghanena

are re tāpasa sthirībhava kva-idānīm gamyate

svasur mama parābhavaprasava ekadattavyathah

[中 略]

ityādi nepathya vākya kārṇanena vīrarasākṣepah ।

(Nāṭyadarpaṇa, 4.2. 自註, p.173, ll.6-12.)

cf. Nāṭyāśāstra vol. 4, pp. 353-354.

38. prastutasya rasasya vibhāvonnīlanena nirmalīkaraṇam
prasādah । praviṣṭapātrasya-antargatacittapravṛttech
sāmājikān prati prathanam vā prasādah । prasādayojanā
prāsādikī । iyam ca prāveśikyākṣepikyanantaram-avaśyam

prayojya. iti vṛddhasampradāyah ।

(Nāṭyadarpaṇa , 4. 2 自注 , p. 173 , ll. 13-15) .

cf. Nāṭyaśāstra , vol. 4 , p. 354 , ll. 9-14 .

- 39 . antaram chidram tetra bhavā āntarī anukartur-yadā
anāśaikita eva dhanavighātādinā vighāta uddhāta-
prayogaśramād vā mūrchā bhramādisambhāvanā
vastrābharanāder vā pracyutis - tadā tatsamvara-
nāvakāśa ditsaya - iyaṃ gīyate । asyāṃ ca prākṭanam
bhāvi va rasasya svarūpam - anuvartyam । chidrācchā-
danamātra prayojanatvāc - ca - asyā na sārthakadanyā-
sanam - upayogi - iti śuskākṣarāṅy - eva - asyāṃ nibadhya-
nte । (Nāṭyadarpaṇa , 4. 2. 自注 , p. 173 , ll. 16-20)
cf. Nāṭyaśāstra vol. 4 , p. 354 , ll. 15-26 .

- 40 yatra bijasamutpattir - nānārtharasa sambhavā ।
kāvyē śarīrānugatā tan - mukham parikīrtitam ॥
bijasya - uddhāṭanam yatra dr̥ṣṭānaṣṭam - iva kvacit ।
mukhanyaastasya sarvatra tad - vai pratimukham smṛtam ॥
udbhedas - tasya bijasya prāptir - aprāptir - eva vā ।
punaś - ca - anvesanam yatra sa garbha iti samjñītaḥ ॥
garbhanirbhinnabijārtho vilobhanaḥ kṛto ' thavā ।

krodhavyasanajo vāpi sa vimarśa iti smṛtaḥ ॥
 samānayanam-arthānām mukhādyānām sabījinām ।
 nānābhāvottarānām yad bhaven nirvahanam tu tat ॥

41. Saṅgītaratnākara vol. 1, p. 250, ll. 3-4.
42. Nāṭyaśāstra vol. 4, p. 353, Abhinavagupta 註.
43. Nāṭyadarpaṇa, p. 172, l. 10.
44. Saṅgītaratnākara vol. 1, p. 261, ll. 18-19.
45. pūrvarāṅge tu śuddhā syād-bhinnā prastāvanāśrayā ।
 vesarā mukhāyoh kārṇyā garbhe gaudī vidhīyate ॥
 sādharitāvamarśe syāt-sandhau nirvahanē tathā ।
 mukhe tu madhyamagrāmah śadjah pratimukhe tathā ॥
 garbhe sādharitāś-ca-eva hy-avamarśe tu pañcamah ।
 samhāre kaiśikah proktaḥ pūrvarāṅge tu śāḍavaḥ ॥
 citrasya-aṣṭādaśāṅgasya tv-ante kaiśikemadhyamah ।
 śuddhānām viniyogo 'yam brahmanā samudāhṛtaḥ ॥
46. Nāṭyaśāstra, 32. 428 の 註 2, Abhinavagupta
 17 Kāśyapamuni prabhṛtibhir-nirūpitam-āpi grāma-
 rāga nāgaragānam sūtkaroti । 2 註 1 2 " 3 .
47. Bṛhad-deśī, p. 86, l. 5, Śuddhaśāḍava の 註
 明文 の 中 = ākṣiptikā の 註 4 5 6, 7 8 .

Saṅgītaratnākara, 2.26a の注に於いて, Kallināka
 は badhair-mataṅgādibhiḥ と述べている故, Bṛhad-
 deśī = ākṣiptikā は述べてあるところから可能性は
 あり。

48. この偈文は Vikramorvaśīyam の 4 幕冒頭の
 nepathye sahajanyācitralakṣayoh prāveśikyākṣiptikā |
 に対する Raṅganātha 注 (1656 A.D.) = Bharata 説
 として引用されている。Vikramorvaśīyam (H.R.
 Karnik & S.G. Desai ed), Bombay 1959, p. 157, ll. 27-

28. prāveśikyākṣiptikā | praveśasūcakām ākṣi-
 ptikābhidhām gītam-upakṣipati | と述べてある
 故, prāveśikī は「登場を知らせよ」とい
 う意味に於いて, dhruvā の 1 種と見做す。

49. katipaye śṛṅgāram-api manvate |

50. jayaprado raktivivardhakaś-ca |

51. 例として, bhake vajragurukrodho gauro 'kṣasutra-
 kamāṇḍaludharah | (Niṣpannayogāvalī ed. by B.
 Bhattacharya, Baroda 1972 (Reprint), p. 69, l. 1);
 bṛhaspatir-devaguruh pītavarṇasameprabhaḥ | haṁsa-
 vāhanaśthito 'yam dhatte 'kṣamālām pustakam || (

Jñānaprakāśadīpārṇava, 24, 16) .

52. prasannādivibhūṣāś-ca pūrṇaḥ sañcārivarṇavān |
 sadjāpanyāsaśamyuktah svalpadviśrutikah svarah ||
53. Kellinātha is 'avarohyādivarṇena' の句に注釈し
 て, atra-ādiśabdena varṇoddeśākramavivakṣayā
 sañcārī varṇa eva gṛhyate | avarohyādī varṇau yaśya-iti
 bahubrīhiḥ ... | avarohi sañcārivarṇayuktena ... | と
 述べている。しかし、 \bar{a} = \bar{a} は varṇa
 は 2 種が混合してあり、下降し、音階
 の高低に動き、進行する。
54. ऋ ऋ २ १ is jaratha であるが, Ānandāśrama
 刊本を採る。Kumbhakarna is rajasa- とする。
55. sadjagrahāṃśāpanyāso madhyamaṇyāsabhūṣitah |
 ||
 vīrarauḍrādbhutaraso nakṣatrādhīśadaivataḥ |
56. Simhabhūpāla is antimamūrchanah ṛṣabhādīmūrcha-
 nah と述べている。しかし、この rāga は ma-
 dhyama-grāma に属するから、hr̥ṣyakā ではなく
 はさうでない。この音は最初の mūrchanā は kalō-
 panatā であり、サ音で終る。

57. ङ ऋ स् त इ śikharapariracitā २ ५ ३ ४, ku-
mbhakarna 1 = ४) śekharapariracitā २ ५ ३ ४ ।
58. Śārṅgadeva ṅ yāmadvaye madhyame 'hno E Ra-
ghunātha इ madhye praharadvaye 'hnaḥ २ " " it'
इ २ " ३ = ३ ४ ५ ६ ।
59. ङ ऋ स् त इ ऋ ष > स् ळ र्) → त ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०) ,
ष = स् ळ र्) → त ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ङ ऋ स् त इ Saṅgītarāja, p. 314
脚注に よる ।
60. nanu ubhaya-grāmasambandhinyor-jātyoḥ samutpanno 'yam
rāgaḥ śadja-grāmasambandha itī katham vaktum yuktam ।
asya prayoge catuḥśrutisambandhaḥ pañcama upalabhyate ।
pañcamadhāivatau dvigrāmayor-bhedakāriṇau । atah pañcama-
sya catuḥśrutikatvāt śadja-grāmasambandha eva-ayam
rāgaḥ । grahō'mśo nyāsaś-ca dhāivataḥ । niṣādagāndhārau
ca-atra kākalyantarau । pūrṇasvaraś-ca-ayam ।
61. katham madhyama-grāmāśrita itī । dhāivatarsabhī-
hīnatvān-madhyama-grāmasambandha eva । bhāratako-
halādibhir-ācāryaiḥ śadja-grāmadhāivatarsabhalopa-
sya-anīṣṭatvāt kecit śadja-grāmāśrita eva-ayam-itī
manyante । catuḥśrutikasya pañcama-sya-atra-upalam-

- bhāt | dhairvatasya ca-anāśitvam tānaviṣayam-eva
 draṣṭavyam na sarvatra-iti | etac-ca-ayuktam |
 evam hi sati grāma mūrchanābhedo na syād-iti |
62. ... raudre 'dbhute vīre karuṇe ca rase smṛtaḥ |
 (Kumbhakarṇa) ; vīre ca raudre karuṇe 'dbhute
 ca prayojanīyaḥ sakalasvaro'yam || (Raghunātha).
63. dhira と "い語は「勇者」と読む = とみで
 みるが、戯曲論では男性主人公 (nāyaka) と
 指す術語として、dhira と限定語とする4
 種がある。つまり、-uddhata (高慢な)、
 -lalita (快活な)、-udātta (高貴な)、
 -praśānta (静かな) と、各々、順次、神
 (deva)、王 (nrpa)、將軍 (senapati) や大臣
 (amātya)、バラモニ (brahman) や商人 (vanij)
 が当てられてゐる (Nāṭyaśāstra, 34. 17-20)。
 この dhira- の1種を当てるとすれば、文脈
 から判断すると、dhīrodātta が適当である。
64. udbhatacārīka maṇḍalājau prayujyate と "い使
 用例と hāsya, śṛṅgāra の情趣は一致しない。
65. テキストは非サンスクリット語の偈文で

の注釈文中に 301 偈が引用されているが、これは *vesarā e rāga* と呼ぶ理由を述べるので、*kāśyapa* の説とされている (cf. *rāga-śabdaprayatnānimitam-uktam kāśyapena* | (op. cit., p. 7, l. 10)) .

71 . この全体は *Simhabhūpāla* の *Matāṅga* 説として引用されているが、303b に相当する偈は 5 行。 cf. op. cit., p. 7. ll. 16-19 .

72 . *siddham tathānādi paramparābhir-aśakyam-apy-ādhanikair-aśesair* | *gāndharvam ...*

73 . *yat-tu vāggeyakāreṇa racitam lakṣaṇānvitam |*
deśirāgādisu proktam tad gānam janarāñjanam ||

74 . *deśikāraprabandhā ye haravaktrābhiniṅgatāḥ |*
asaikhyātās-tu kathitā na jñāyante 'lpabuddhibhiḥ ||

75 . *Saṅgītaratnākara vol. II (Adyar ed.) , p. 209 .*

76 . *Saṅgītopaniṣatsāroddhāra , 1. 38-45 参照。*

udgrāhādyaś-ca catvāras-tathā ca satḥ svarādayaḥ |
yatra-etāni nibadhyante tad-gītam rūpakam viduḥ ||
udgrāho melāpakāś-ca dhruvābhogau kramād-amī |
ādau udgrāhyate gītam tena-udgrāhaḥ sa bhāṅyate ||

dhruvo dhrauvyāt prabandeshv-atha-ābhogah pūranād bhavet |
 prokto melāpakas-tasmād-udgrāhadhruvamīlanāt ||
 caturbhir-dhātubhir-baddham nibaddham gītam-uttamam |
 tribhiś-ca madhyamam dvābhyām kaniṣṭham vibudhāḥ viduḥ ||
 udgrahādīcatuṣkāt-tadaṅgaśat kam-atha-ucyate |
 svarā rāgas-tālatennā birudāḥ pāṭapadāni ca ||
 svarāḥ ṣaḍjādāyo jñeyā rāgāḥ śrīrāgamukhyakāḥ |
 kālamānakerās-talā ekatālīmukhyās-tu te ||
 tan tennā yad-ucyante tennās-te śubhakārakāḥ |
 birudāḥ śauryam-ākhyānti dviṣām-udrekadāyinaḥ ||
 pāṭā vādyabhavā varṇāḥ padam-arthaprakāśakam |
 gītasya svaratālābhyām pādābhyām marṭṭyavad-gatiḥ ||

77. ṣaḍbhir-aṅgair-baddhā medinī jātiḥ | pañcabhir-
 ānandini | caturbhir-dīpanī | dvābhyām tāraṅgāḥ - iti
 kramo draṣṭavyaḥ | Saṅgīteratnākara vol. II (Adyar
 ed.) , p. 212 , ll. 22-23 .

78. 1) udgrāhyate prārabhyate yena gītam sa udgrāha
 iti prabandhasya prathamāvayavo 'nvarthasamjñāḥ | ,
 2) udgrāhadhruvayor-melanakāra katvāt melāpaka
 iti dvitīyo 'py-avayavo 'nvartho draṣṭavyaḥ | , 3)

tr̥tīyāvayavasya nityatvam tāvad-udgrāhavyatirikte-
 tarāpekṣayā sakalaprabandheṣv-anāpāyāt | tena
 dvidhātusū prabandheṣu melāpakābhogayoh tridhātusū
 prabandheṣu sarvatra melāpakasya-eva parityāgaḥ
 dhruvasya na kvacid-āpi parityāga ity-arthah | ,
 4) antimo dhātuh prabandhasya paripūrnatā hetutva-
 d-ābhoga itī kāraṇe kāryopacāra uktah |
 op.cit., p.205, ll.6-13.

79. cf. Saṅgītasamayāsāra, 4. 11-20 ; Saṅgītarāja,
 4. 2. 13-17 ; Saṅgītasudhā, 4. 47b-56.

80. viru[da]śabdo viruddhārtho mahārāṣṭraprasiddhitah ||
 parebhyas-tatpradānena virudam sūribhik smṛtam |
 tad virarasesam yuktam dviṣām-udvegadāyakam ||
 rasāntarena yad yuktam tat padam virudam matam |
 上 三 176-18a 1 3 Simhabhūpāla 1 5 1 31 17 1 1
 2 " 3 (Saṅgītaratnākara vol. II, p.211).

81. 131 2 13 Haladhara Miśra : Saṅgīta kalpalatikā
 (N. Panigrahi ed., Bhubaneswar 1984), pp.8-10 ;
 Bhaktiratnākara (G. B. Singh ed.: Vaiṣṇava Saṅgīta-
 śāstra, Varanasi 1982), pp.215-216.

82. cf. Saṅgītasamayāsāra, 4. 130 b - 134. Lewis Rowell : Music and Musical thought in Early India, Chicago 1992, p.285.
83. caturdhātukatvam-abhyupagacchantah someśvarādayas-tv-ekādaśānām-eva-udgrāhatvam-uktvā dvādaśapadam melāpakamāhur-ity-āha ... | Saṅgītaratnākara vol. II, p. 217, ll. 11-13.
84. dhruvābhogāntare jāto dhātur-anyo 'ntarābhidhaḥ ||
sa tu sālagasūdaśtharūpakasv-eva dṛśyate |
Saṅgītaratnākara, 2. 4. 9 b - 10 a.
85. cf. Saṅgītarāja, 4. 2. 63 - 66 ; Saṅgītasudhā, 4. 91 b - 105.
86. cf. Saṅgītarāja, 4. 2. 68 - 70 ; Saṅgītasudhā, 4. 118 - 122 a.
87. Saṅgītasudhā, 4. 167 - 170 (gāṇa-devatā) ;
4. 174 - 180 (varṇa-devatā).
88. Mānasollāsa, 4. 16. 451.

第四章

1. P.L. Sharma (ed.): Saṅgitarāja, p. 651. 觀想
 圖像の成立に Tantra 儀礼に求めることがで
 きるのは、特に、初期文献の神像記述的觀
 想圖像に限定され、P.L. Sharma は Saṅgītopanīsat-
 sāraddhāra 所説の觀想圖像に「述べて」
 3。
2. dhyānam vinā rāgasamūham-etaṃ gāyanti rāgo nipunā
 janā ye |
 saṅgītaśāstroktaphalāni rāgāḥ tebhyah prayacchanti
 kadāpi na-eva ||
3. tatra rūpasya sāmānyalakṣaṇam-āha
 susvaravarṇaviśeṣam rūpam rāgasya bodhakam dvedhā |
 nādātma ca devamayaṃ tat krmato'nekam-ekam tu ||
 susvara-iti | suśobhano rañjaka iti yāvat ; svarāṇām
 śadjādīnām ; varṇaviśeṣaḥ ukto vakṣyamāṇaś-ca
 gānaviśeṣo yasmims-tādrśam sat rāgasya bodhakam
 jñāpakam rūpam | yena rañjakena viśiṣṭa gānasvara-
 samudāyena rāgo jñāyate ; tattadrūpāṇām nirū-
 paṇād-rūpam-ityarthah | vakṣyamāṇa devatāpakṣe

tu suśobhanah svarah kanthasvarah ; varṇo gau-
ratvādi ; viśeṣah avasthālaṅkāradīś-ca yasya tā-
drśam sat rāgasya devadehadhārino bodhakam rūpam
jñeyam | etad-eva sphoṭayitum tasya dvaividhyam-
āha dvedhā-iti | tad-rūpam-iti śeṣah | dvedhā dvi-
prakāram | prakārav-eva-āha nādātma-iti | nādā-
tmakam sadjādisamūharūpam dhvanimayam | devamayam
ca devatādehamayam ca |

4. 共 11. Bhandarkar Oriental Research Institute (Pune)
に 写 本 が 有 り ます。 Dakṣiṇī-rāgamālā (384/1895-98)
は samvat 1729 (1673 A.D.) に Premamuni に 由 り て
書 写 さ れ た と 考 へ ます。 Jīvarāja Dikṣita-rāgamālā (349/1895-98) は 書 写 年 紀 は 考 へ ず
5. これ と 同 主 旨 の 記 述 は Pañcamasārasaṅgīhītā, 3.
36 に 見 ら れ ます。
6. rāginī に 関 する 記 述 (3. 14 - 19) は Saṅgīta-
nārāyaṇa, 1. 280 - 285 ; Rāgaratnākara, 223 - 228
に 引 用 さ れ て います。 rāga に 関 する 記 述 (3. 10)
は Saṅgītanārāyaṇa, 1. 286 に 引 用 さ れ て
います。

7. 戯曲論及の詩論によると女主人公 (Nāyikā) は、男性との関係で、svā (自), anyā (他), sādhanāstrī (共) の女性に3種とされる。更に各々は女性としての成熟度によって、mūḡdhā, madhyā, pragalbhā の3種に分類され、madhyā と pragalbhā は dhīrā, madhyā, adhīrā と区別とされる。これは行為による分類であるので、例之ば、madhyā の "dhīrā, madhyā, adhīrā" は、各々、裏切つて夫を「愛人に対して「怒り」のため、皮肉を風刺、澆、烈し「言葉」を押しつける」(dhīrā sā-utprāsavakroktya madhyā sā-asru kṛtāgasam | khedayed dayitam kopād-adhīrā parusākṣaram || Daśarūpa, 2. 17.)。pragalbhā の dhīrā をとる3種は「dhīrā は表面的に高貴で、愛欲は無関心であり、adhīrā は〔夫を〕恐迫して、打ち、madhyā は madhyādhīrā のように言ふ(皮肉を風刺を投げかける)」(sā-ava hitthādara-udāste ratau dhīrā-itarā krudhā | sanjarīya tādāyed madhyā madhyādhīrā-iva tam vadeti || ibid, 2. 19.)。cf. Bhāvaprakāśa, 4 adh. p. 94, l. 20-

ete' ātarāgāḥ kathitāḥ pumrāgā Jī sūribhiḥ ॥

Saṅgītanārāyaṇa, 1. 124 ; Rāgaratnākara, 34-35.

13. cf. O.C. Gaingoly ; op.cit., p.108, fn.1 ; Alain Danielou : Northern Indian Music, Delhi 1987, p.32.
14. cf. O.C. Gaingoly ; op.cit., p.108, fn.2 ; Alain Danielou : op.cit., p.81.
15. 観想图像詩文中に *velāhurī* とあり、また *Saṅgītamakaranda* の *śrī* と *ī* は *bhūpāla* の最初の *yosit* と *ī* と、*velāvalī* と *ī* と。Bharatakośa は *velāvalī* と *ī* と (p.644 左)。
16. cf. Alain Danielou : op.cit., p.107.
17. *ī* の 観想图像は Bharatakośa に *ī* と、O.C. Gaingoly : op.cit., p.108, fn.3 *ī* と。
18. *ibid.*, p.110, fn.1.
19. cf. Alain Danielou : op.cit., p.15.
20. cf. *ibid.*, p.231
21. cf. O.C. Gaingoly : op.cit., p.109, fn.1 ; Alain Danielou : op.cit., p.37.
22. cf. O.C. Gaingoly : op.cit., p.108, fn.4.
23. cf. Alain Danielou : op.cit., p.42.

24. cf. O.C. Gangohy : op. cit., p. 109, fn. 2.
25. cf. Alain Danielou : op. cit., p. 27.
26. 134 乙 17, Mahānirvāṇatantra, 3. 49 - 51 乙 17,
Brahman ṅ dhyāna ṅ 説か け て 〃 〃 。 〃 ṅ dhyāna
13 sādḥaka ṅ prāṇāyāma 乙 修 1 7 後 1 行 子 〃
〃 , 〃 ṅ dhyāna ṅ 後 1 sādḥaka 13 Brahman 1 〃 〃
〃 〃 pūjā 乙 修 〃 〃 。

tato dhyānam prakurvīta sādḥakābhīṣṭasādhanam ||
hrdayakamalamadhye nirviśeṣam nirīkam

hariharavidhivedyam yogibhir-dhyānagamyam |
jananamaraṇabhītibhramṣi saccit svarūpam

sakalabhūbanavījam brahma caitanyam - īde ||

dhyātvā - evam param brahma mānasair-upacāraikāḥ |
pūjayet parayā bhaktiyā brahmasāyujyahetave ||

〃 〃 , ibid., 5. 112 (sarasvatī ṅ dhyāna) ; ibid.,
5. 141 (ādyā-kālī ṅ dhyāna) ; ibid., 9. 20 - 21
(havyavāhana = agni ṅ dhyāna) 〃 〃 〃 〃 〃 。

27. G. Śāstrī and G. Mukhopādhyāya (ed.) : Saṅgīta-
dāmodarah, Calcutta 1960 (Calcutta Sanskrit Colle-
ge Research Series 11) .

28. Emmie te Nijenhuis: *Musicological Literature*,
Wiesbaden 1977, pp. 18-19.; Prajñānanda: *Historical
Development of Indian Music*, Calcutta 1973, pp. 331-333.
29. *Saṅgīta-dāmodara*, p. 15. (intro.)
30. *pracaratām śaṭ-triṃśad rāgāṇām nāmāni kathyante |
rāgāḥ śad-eva tu proktā rāgiṇyaś-triṃśad-eva hi ||*
(*Saṅgīta-dāmodara*, p. 35, ll. 11~12. cf. *ibid.*, p. 35, ll.
13-26.)
31. śāke bāhunavābhdhicandra saḥite pakṣe samāsīkṛtā
śukre śrāvane māsi ... | (127 114 b), bāhu = 2, na-
va = 9, abdhī = 4, candra = 1 २ ३ ४ ५, śaka
1492 年 壬 子 年 。
32. O.C. Gaṅgoly: *op. cit.*, pp. 94-95.
33. O.C. Gaṅgoly: *op. cit.*, p. 48, fn. 2 = Calcutta Ms.
の 12 - 2 字 に 去す。 Eggeling catalogue (p. 319 右)
に 1-3 に 活字 に 去す。
34. 5-10 a rāgasūcana は M.S. Mate and U. Rande:
Nāsik Rāgamālā (次 F. N と 略す), pp. 14-15 に 活
字 に 去す。
35. Oxford Ms. は = 此のう始まるが、偈文の番

- 号は 11 と な っ て い る 故 , 意 図 的 に 1 - 10 偈
 を 省 略 し た と は 明 々 と 記 載 さ れ っ て い る 。 London Ms.
 は pāda の c-d を 欠 く 。 N: pl. 1
36. O.C. Gangoly: op. cit., p. 111 (Calcutta Ms.) に は 「
 ganapati sarsvatyai」を 欠 く 。 Oxford Ms. (fol. 1-b, ll.
 2-3) と し pāda の a を 補 充 。 N: pl. 2.
37. Oxford Ms. は 「dadhanti ... prahasitavadanā」を
 欠 く (fol. 1-b, l. 6) 。 N: pls. 7-8.
38. Ernst and Rose Waldschmidt: Miniatures of Musical
 Inspiration in the collection of the Berlin Museum of
 Indian Art, vol. 1, Wiesbaden 1967 (以下 W と 略
 す) は 英 訳 を 出 す (p. 193, fn. 1) ; N: pl. 9.
39. N: pl. 9.
40. N: pl. 9.
41. N: pl. 11.
42. Oxford Ms. と し 「pikamṛdu° ... sumukutām」(fol.
 2a, l. 4) を 補 充 。
43. N: pl. 12.
44. W は 英 訳 を 出 す (p. 131, note 1), N: pl. 12.
45. W は テキスト と 英 訳 を 出 す (p. 192, note 1).

-
46. W は テ キ ス ト と 英 訳 と 出 す (p. 149, note 1).
47. 同 上 (p. 151, note 1); N: pl. 19.
48. W は 英 訳 と 出 す (p. 128, note. 1).
49. 同 上 (p. 117, note. 1).
50. 同 上 (p. 177, note 1).
51. 同 上 (p. 106, note. 1).
52. W は テ キ ス ト と 英 訳 と 出 す (p. 41, fn. 14).
53. 同 上 (p. 188, note 1).
54. 同 上 (pp. 132-133, note. 1), N: pl. 22.
55. N: pl. 23.
56. W は テ キ ス ト と 英 訳 と 出 す (p. 191, note 1),
N: pl. 25.
57. N: pl. 26.
58. W は テ キ ス ト と 英 訳 と 出 す (p. 43, fn. 22),
N: pl. 26.
59. R.K. Tandan: Pahari Rāgamālās, Bangalor 1983,
p. 81 は tāla と drum と 持 つ と す る . N: pl. 29.
60. N: pl. 29.
61. W は テ キ ス ト と 英 訳 と 出 す (p. 111, note 1).
62. 同 上 (p. 189, note 1), N: pl. 30.
-

63. W は 于 キ ス ト と 英 訳 せ 出 ず (p. 196, note 1),
N: pl. 31.
64. 同 上 (p. 121, note 1); N: pl. 32. London Ms.
に は 「 *caisane hemamani* 」 (fol. 10 a, l. 4) が 見
ら れ ず , Oxford Ms. に は 否 (fol. 4 b, l. 1) , 次
掲 の 混 入 せ ら れ ず ;
65. 同 上 (p. 136, notes 1-2); N: pl. 36.
66. 同 上 (p. 163, note 1); N: pl. 36.
67. 同 上 (p. 182, note 1); N: pl. 38.
68. N: pl. 39.
69. N: pl. 41.
70. 「 *kamalāsane ... yam* 」 は Oxford Ms. (fol. 4 b, ll.
9-10) と し 補 充 . N: pl. 41.
71. W は 于 キ ス ト と 英 訳 せ 出 ず (p. 135, note 1).
72. N: pl. 43.
73. N: pl. 43.
74. W は 于 キ ス ト と 英 訳 せ 出 ず (p. 132, note 1);
N: pl. 43.
75. 「 *rājāyah ... mālā* 」 は Oxford Ms. に 見 出 せ ら れ ず (fol.
5 a, l. 8) , N: pl. 44. 「 *ṣaṭpadānām* 」 と 「 *rāga* 」

と 詠 1 行 の は rāga は 6 種 に 分 れ ば 3 か ち に 分 れ ば 3 .
cf. R.K. Tandon : op. cit., p. 87 には the king of the
rāgas と 分 れ ば 。

76. 「 geyā ... sāverī rāginiḥ ॥ 」 は Oxford Ms. に 存 し
(fol. 5 b , l. 2)

77. 「 śyāmā ... viśālanayanā 」 は Oxford Ms. に 存 し
(ibid.) .

78. W は 7 行 4 字 1 と 英 訳 を 出 す (p. 166 , note 1) ;

N : pls. 47 , 49 .

79. N : pls. 47 , 49 .

80. N : pl. 52 .

81. 「 karnāto ... devayutah ॥ 」 は Oxford Ms. (fol. 6 a , l. 1)

に 補 充 。 N : pl. 52 .

82. W は 7 行 4 字 1 と 英 訳 を 出 す (p. 170 , note 1) .

83. pāda の c-d は Oxford Ms. (fol. 6 a , ll. 6-7) に 補 充 。

84. 「 dhavala° ... cāmarair ॥ 」 は Oxford Ms. (fol. 6 a , l. 7)

に 補 充 。

85. N : pl. 53 .

86. N : pl. 53 .

87. N: pl. 53.
88. W は テキスト と 英訳 と 出ず (p. 178, note 1);
N: pl. 55.
89. N: pl. 55.
90. 「 Karburām ... °muktikam ca 」 は Oxford Ms. (fol. 6 b,
ll. 8-9) より 補充. N: pl. 56.
91. W は テキスト と 英訳 と 出ず (p. 160, note 1).
92. 同上 (p. 134, note 1); N: pl. 62.
93. W (p. 124) と R. K. Tandan (op. cit., p. 88) は 共
に gauda の 異名 と して いる.
94. 二 の 偈 は rāga の 使用 が 全 然 して いる と 示
唆 して いる。 puruṣa-rāga, putra-rāga, bhāryā-
rāga の 使用 上 の 統制 が あつた と 思 わ れ る が
文 献 的 に 明 確 に す る こと は でき ない。
95. O. C. Gaingoly: op. cit., p. 49 には Calcutta Ms. に 基
づいて, 城塞 の 名前 を Rewa と して いる。
96. Nārāyaṇa Govinda Rātāñjanakara & Gaṇapatarāva
Gopākarāva Brve (ed.): Rāgamālā, Pundarīkavittā-
laviracitā, Bombay 1914. Devanāgarī 文字 に よ
る テキスト の 26 頁 の 小冊子 である。

- cf. E. te Nijenhuis : op. cit., p. 22, fn. 118.
97. V. N. Bhatkhande : A Comparative study of some of the leading music systems of the 15th, 16th, 17th & 18th centuries, Delhi 1990 (rep.), pp. 51-55 ; H. A. Popley (南鼎訳) : インドの音楽, 音楽之友社 昭和 41, 37 頁.
98. Descriptive Catalogue of Manuscripts in the Government Manuscripts Library vol. XII, Poona 1936, p. 385. 15 とするに Aufrecht の言及 12 による本書の写本は "Bik. 515" の如く, 2 の写本は本書の成立年記から推して, Poona 写本 646/1899-1915 (日本) と同称, 成立年代の資料となり得る。
99. 奥書の数字偈の冒頭に śāke vasvaṃkavedābjaka-pariganite とある。つまり $vasu = 8$, $anka = 9$, $veda = 4$, $abjaka = 1$ であるから śāka 曆 1498 年 (1576 A.D.) の成立である。cf. 前掲力マコフ (Poona 1936), p. 384.
100. H. Blochmann (trans) : The Ā-in-i-Akbarī, Delhi 1989 (rep.), vol. 1, pp. 53-54.
101. Kṛemakarna-rāgamālā (1570 A.D. 成立) と p.

Vitthala-rāgamālā (1576 A.D. 成立) はその成立年代は6年の相違があるにすぎない。Kaemakarna と P. Vitthala は同時代人であるが、両者の Rāgamālā の観想図像は一致してゐる。しかし、P. Vitthala は Saṅgitaratnākara と同じ著書の中で“混成 rāga” (śaṅkara-rāga) 40 種の観想図像を説いてゐる。欠落してゐる jaitasrī (no. 39) 以外のすべては観想図像は、rāga の名前は異なるが、Kaemakarna-rāgamālā 所説の観想図像と一致してゐる。このことは両者の共通の資料によるか、あるいは相互の借用関係が予想させる。

P. Vitthala の著書として、Saṅgitaratnākara は、必ずしも有名ではないが、Bhandarkar Oriental Research Institute (Poona) 所蔵の写本 646/1899-1915 に編入されてゐる。この写本は Rāgamālā, Śaḍrāgacandrodaya, と本書、P. Vitthala の著書3冊の合冊本であり、写本の最終葉 (fol. 38a) の結語に *iti śrī vitthalena viracitā yām saṅgitaratnākaraḥ samāpto 'yam*

śubham bhūyāt śrī śrī × あり, Saṅgītaratnākara × P. Viṭṭhala の著書であることが明記されている。しかし, この写本は紙葉の順序に乱れがあり, 筆者が整理した紙葉の順序ではない。Rāgamālā は fol. 33a, l. 10 で終り, これに続けて, atha śaṅkararāgavarṇanam とあり, 第1偈から第74偈まで (fol. 38a, l. 11) で完結している。これは Saṅgītaratnākara の一部と考えられる。したがって, 前掲の Descriptive Catalogue vol. XII, pp. 408-409 の Saṅgītaratnākara (no. 328) の記述は Rāgamālā の偈文との混同がみられ, 全面的に訂正する必要がある。

Saṅgītaratnākara に關しては Bharatakośa, p. 509 左に "melarāgakramah" の項目の文中において言及されている (viṭṭhalasya saṅgītaratnākara-nāmnī granthe ekadeśabhāgo labdhah |)。また, Śrīkanṭha の Rasakaumudī において P. Viṭṭhala に言及しており, これが P. Viṭṭhala と Śrīkanṭha の先輩とする根拠とされている (rasakaumud-

yām viṭhalah śrīkanṭhena smṛta itī hetoḥ viṭhalah
 śrīkanṭhāt - prācīnah |) . cf. ibid., p. 608 右, "Vi-
 ṭhalah" の項 (paṇḍarīkaviṭhala itī nāma rasa-
 kaumudyām śrīkanṭhah smarati |) .

102. datte śūlakapālam は A 本 に 5 3 。
103. ca nīlam は A 本 に 5 3 。
104. A. Danielou : op. cit., p. 133 に 31 用 され て " 3 ,
 rāga 名 は " māravā " と あり 。
105. kaemakarna-rāgamālā の Mālakauśika-rāga の 息
 子 (33 個) と あり 。
106. kanditā は Nāyikā の astāvasthāna の 1 種 。
107. A. Danielou : op. cit., p. 58 に 31 用 され て " 3 ,
108. ibid., p. 97 に 31 用 され て " 3 。
109. ibid., p. 187 に 31 用 され て " 3 。
110. ibid., p. 162 に 31 用 され て " 3 。
111. pāda の a-b の 記述 は 不明 の 案 が 多 い 。
112. V. N. Bhatkande : op. cit., p. 65 .
113. E. te Nijenhuis : op. cit., p. 23 .
114. ibid., p. 23 .
115. V. N. Bhatkande : op. cit., p. 61 .

dvārāvatyāḥ samīpe navanagarapure kṣmāpatih
pūrvabhāge |

jāmaśrīḥ śtruślyah sakalajanamanoranījakah
puṅgarāśih ||

116. cf. V.N. Bhatkhande : op.cit., pp. 62-63. Śrīkantha
の 音 楽 音 説 は 14 音 楽 音 七 五 〇 七 . 第 6 の pata-
ma , 第 14 の pata-sā と 呼 ば れ る 音 楽 音 七 五
〇 。

117. cf. V.N. Bhatkhande ; op.cit., p.62.

śad̥jasya - ādyaśrutigato niṣādaḥ kaiśikī mataḥ |
14 音 楽 音 〇 第 12 。

118. M.S. Ramaswami Aiyar (ed., trans.) ; Somanātha's
Rāgavibodha , Madras 1933 ; S. Subrahmanya Sastri
(ed.) : Rāgavibodha of Somanātha with his own comm-
entary Viveka , Madras 1945 (The Adyar Library
Series No. 48) .

119. E. te Nijenhuis : The Rāgas of Somanātha Parts 2,
Leiden 1976 . 第 1 二 part 1 (History and Analysis) .

120. sakalakalopākhyakulah saikhyāvan nāthameiga-
nāthajanah |

mudgalasūres-tanujas-tanudhīr-āpi somanāmā-aham ||

121. cf. Rāgavibodha, 1.83 ; 2.53 ; 3.61 ; 4.48 ;
5.224.
122. Śāke netradharādharābhidharanī ganye'tha sādharane |
varṣe śrāvanamāsi nirmalatare pakṣe daśamyām tithau ||
Svaramelakalānidhi (ed. by Viśvambharanātha), p.51. ll.
9-10.
123. V.N. Bhatkhande : op.cit., p.52.
124. cf. E. te Nijenhuis : 1976, p.31. pamudritā の 記
に 有 る。 mudrā は vīṇā 演奏 技法 の 22 種 (Rāgavi-
bodha, 5.15-16) の 1 に 有 る。 「 有 る 音 を 彈
" と 有 る, そ の 前 の 音 に 融 れ て, = 有 る 音
に 」 (mudrā paraikahananāt-pradarṣya pūrve
punas-tadācchādah | 5.20a) と 有 る 技 法。
125. E. te Nijenhuis : 1977, p.43 (Bibliography) 参 照。
126. itī śrīmatpāṇḍita lakṣmīdharasutacaturadāmodara-
viracite ... |, K.V. Sastri (ed.) : Saṅgītadarpaṇam,
Tanjore 1952, Intro., p.1.
127. S.R. Kulakarni (ed.) : Saṅgītadarpaṇa (奥 本 と
呼 ぶ), p.56 に 有 る。 下 の 数 字 は śruti 数。

(A) śadja-grāma ṁ mūrchanā

uttaramandrā :	sa	ri	ga	ma	pa	dha	ni
	4	3	2	4	4	3	2
rajanī :	ni	sa	ri	ga	ma	pa	dha
	2	4	3	2	4	4	3
uttarāyatā :	dha	ni	sa	ri	ga	ma	pa
	3	2	4	3	2	4	4
śuddhaśadjā :	pa	dha	ni	sa	ri	ga	ma
	4	3	2	4	3	2	4
matsarikṛtā :	ma	pa	dha	ni	sa	ri	ga
	4	4	3	2	4	3	2
śvakrāntā :	ga	ma	pa	dha	ni	sa	ri
	2	4	4	3	2	4	3
abhirudgatā :	ri	ga	ma	pa	dha	ni	sa
	3	2	4	4	3	2	4

(B) Madhyama-grāma ṁ mūrchanā.

sauverī :	ma	pa	dha	ni	sa	ri	ga
	4	3	4	2	4	3	2
hariṇāśvā :	ga	ma	pa	dha	ni	sa	ri
	2	4	3	4	2	4	3
kalopanatā :	ri	ga	ma	pa	dha	ni	sa
	3	2	4	3	4	2	4
śuddhamadhyā :	sa	ri	ga	ma	pa	dha	ni
	4	3	2	4	3	4	2
mārgī :	ni	sa	ri	ga	ma	pa	dha
	2	4	3	2	4	3	4
pauravī :	dha	ni	sa	ri	ga	ma	pa
	4	2	4	3	2	4	3
hr̥ṣyakā :	pa	dha	ni	sa	ri	ga	ma
	3	4	2	4	3	2	4

128. 異本 : pracandakopā rasavīrayuktā (烈 々 <

怒) , 勇猛の情趣を具えてゐる) .

129. Saṅgīta-dāmodara no. 34 Lalita → 恋人と考へ

てゐる . Lalita は夜明けに家から出て行く

男性である .

130. Saṅgīta-dāmodara no. 10 kakubha と同じ。
131. mallārī, śivabhūṣaṇa, kedāra は rāga, rāgini の名前である。詩文の意味は明確ではない。これらの rāga + rāgini と合奏すると "う" とか。
131. 異本と写本 (B.O.R.I. 441/1892-95, fol. 17a, ll. 1-2) は nata とする。共に Saṅgīta-dāmodara no. 3 nata に従っているといる。
132. 異本と写本は nayane 'śrubindu' とする。この読みをとると「白い頬、眼に涙が流れ...」となる。
133. 異本による。Sastri 本では pa。
134. 写本 (fol. 17a, ll. 6-7) による。
135. gitacchaleṇa の意訳。
136. 異本による。写本では svarṇavarṇām (fol. 18b, l. 5) とある。これを採れば、身体の色となる。
137. Sastri 本では ratyām, 異本は nityaḥ。写本 (fol. 19b, l. 5) による。
138. E. te Nijenhuis: 1977, p. 32.

139. S. Prajñānanda : Saṅgītasārasaṅgraha, Calcutta, 1956 ; Guru B. Singh : Vaiṣṇava saṅgītasāstra, Varanasi 1982. と 1 と 2 版 3 冊 あり。
140. Saṅgītasārasaṅgraha, Intro., p.3.
141. 前 出 Śrīrāga (1.132a) と 同 じ 表 現 あり。
142. Gītaprakāśa, 5. 22a 2-17 「dhaivatāmśagra-
hanyāsaḥ śadje dhaivatikodbhavaḥ |」 と あり。 4
た め に、 meḡharāga 17 śadjaḡrāma ḡ dhaivati
jāti 5) 全 け る、 と 理 解 でき る。
143. 「Nāradaśamhitā 2-17, 少 し 相 違 あり、 velāvali
は 述 べ ら れ て いる」 と いう、 相 当 大 き い
相 違 あり。
144. Rāgaratnākara, 115 の 注 = śucau śrīḡāre と あり
(Guru B. Singh : op.cit., p.24)。
145. 注 = karnāṭavad-iti karnāṭoktagānakālarasa-
mūrttyanvitah ityarthah | atra karnāṭabaṅgāla iti
gītaprakāśa saṅgītasārayoḥ drīyate | と いう、
Gītaprakāśa 2-17 karnāṭagānda 17 5.38b-39a,
karnāṭabaṅgāla 18 5.37 に あり。
146. Gītaprakāśa, 5. 40b-41a 2-17,

dha とある。bhairava は bhinnasadjā かゝる生れ
るとされらる。この grāma-rāga の主音は
dha とある故、"dha" を採る。

153. この観想図像は bhairava とはなく bhairavī の
ものである。iyam-eva bhairavī itad-uktam
dāmodare bhairavī kaiśiki ca-eva bhairavasya
ballabhāh i'ti' 1 と述べている。

154. Gitaprakāśa, 5. 58 b とは mapavistrta (ma e
pa は多使用音)。mapariṣkr̥tā の意味不明。

155. Rāgaratnākara は mūr̥ti (観想図像) と欠
く。

156. 同上。

157. 例之は, the Prince of Wales Museum 所蔵 (Acc.
no. 54. 1/20) の Rāmāyaṇa の Bāla kāṇḍa 写本の
奥書には, 「samvat 1706 (1649 A.D.) Mārgaśr̥ṣa
(11-12月) 月の黒分 13日, 木曜日, Udaipur
において, Jagat Singh の治世に, 画家 Mana-
hara が描いた。この本は Hirānandā の Ācārya
Jasvantji の命令に依りて書写した」旨の述
べられていた。このテキストは Chronology of

Mewar Paintings by S. Andhare, Delhi 1987, p. 74
 に写真が掲載されているが、解説できない
 ので、著者の解説による。この記述からい
 えることは、Āchārya の指示によって弟子が
 写本を制作する。この場合、挿図の所を指
 示されていることであろう。この記述に従
 って、画家が絵画を描くことになる。た
 らして、Āchārya のイキ-ジを表現するの
 が画家である。両者のイキ-ジは一致し
 なければならぬ。

158. Descriptive Catalogue of Manuscripts, vol. XII, op.
 cit., pp. 388 - 389.
159. rāga - Meghamallāra の rāginī は meghamallārī,
 gāndhāra, kalyāṇa, devakarī, bhopālī, gūjarī
 の 6 rāginī である。これら他の rāga に付
 える子は 36、全体は 42 rāga-rāginī である。
 cf. T. Falk & M. Archer: op. cit., p. 321.
160. Śrī-rāga の rāginī である。
161. Manley Rāgamāla 図版 (A. L. D. Dallapiccola:
 op. cit., 掲載, 以下同じ) 1. 11 にある。

162. Manley Rāgamālā 図版 4.11 に 5 3 。
163. 同 上 , 12.11 に 5 3 。
164. S. dāmo. (p. 37) 7-18 gāndhāna と " 3 , = 4
に 従 じ 。
165. Chawand Rāgamālā 図版 (A.L.D. Dallapiccola : op.
cit. 掲 載 , 以 下 同 じ) 19.7 と 同 じ 。 = 7 Rā-
gamālā は 1605 A.D. 成 立 。
166. Manley Rāgamālā (23.11), Chawand Rāgamālā (23.7) に
5 3 。
167. 写 本 priyakani° & priyakata° と 註 記 。
168. Manley Rāgamālā (35.11), Chawand Rāgamālā (35.7)
に 5 3 。
169. Ernst & Rose Leonore Waldschmidt : Miniatures
of Musical Inspiration Part II , Berlin 1975. 同 上
ibid., p.517, Bibliography 54 : A contribution to Rāga-
mālā Iconography, Bombay 1963 ; 55 : A second
contribution to Rāgamālā Iconography. NCAW 1972
は S. derpana と S. dāmodara の 観 想 図 像 と 作 例
に 記 載 さ れ て " 3 観 想 図 像 の 比 較 に 及 ぶ 。
170. J. Bautze : Drei „ Bundi“-Rāgamālās, Stutt-

- gart 1987, s. 326.
171. *ibid.*, s. 164.
172. *ibid.*, s. 186.
173. T. Falk & M. Archer: *op. cit.*, pp. 161-165.
174. *ibid.*, p. 162 右; p. 164 左 は = 此 E inaccurate iconography とするが, Chatter Mahal の壁画は = 此 E 同じである (J. Bautze: *op. cit.*, Abb. 132)。
= 此 E 当時の通常の表現であるとのこと
う。
- 175 A.L. Dahmen Dallapiccola: *op. cit.*, p. 284, pl. no. 23.7.
- 176 J. Bautze: *op. cit.*, Abb. 4.
- 177 *ibid.*, Abb. 40.
- 178 *ibid.*, Abb. 62.
- 179 K. Vatsyayan: *The Bundi Gitagovinda*, Bharat Kala Bhavan 1981, pp. 154-156. ; cf. M.C. Beach: *Rajput Painting at Bundi and Kota*, Ascona 1974, p. 10.

参考文献

I. 写本

Dakṣiṇī - rāgamālā : 384/1895-98. Bhandarkar
Oriental Research Institute (B.O.R.I.)

Jivarāja - Pakṣita - rāgamālā : 349/1895-98 (B.O.R.I.).

Kaemakarna - rāgamālā : 1516 b (India Office Library, London), Wilson 303, Wilson 301 (Bodleian Library, Oxford).

Puṇḍarīka viṭṭhala - rāgamālā : 1026/1884-87 ;
646/1899-1915 (B.O.R.I.).

Rāgarāgini - svarūpāni : 978/1887-92 (B.O.R.I.).

II. 原典ヲキズト

Bhaktiratnākara : Guru B. Singh (ed.), Vaiṣṇava
saṅgītasāstra, Varanasi 1982, pp. 133-364.

Bṛhaddeśi of Mataṅgamuni : K. Sāmbāsiva Śāstri (ed.),
Trivandrum 1928.

Geeta Prakash : Śrī Nilamadhab Panigrahi (ed.),
Bhubaneswar 1983.

Daśarūpakam of Dhanañjaya with Avaloka : Bhoḷāshankara Vyāsa (ed.), Varanasi 1967.

- Jñānaprakāśadīpārvaṇa : P. O. Sompura (ed.), Bhopal 1960.
- Mahānirvāna-tantra : A. Avalon (ed.), Delhi 1989 (rep.)
- Nāradīya Śikṣā : Usha R. Bise (ed. & trans.), Poona
1986.
- Nāṭyadarpaṇa of Rāmacandra and Guṇacandra with
their own commentary : G. K. Shri gondekar and Pandit
L. B. Gandhi (ed.), Baroda 1959.
- Nāṭyaśāstra vols. 4 : R. S. Nagar (ed.), Delhi 1981.
- Niṣpannayogāvalī : B. Bhattacharyya (ed.), Baroda
1972 (rep.).
- Pañcamasārasaṃhitā by Nārada and Saṅgītadāmodara
by Dāmodara Sen : Guru B. Singh (ed.), Calcutta,
1954.
- Rāgavibodha of Somanātha with his own commentary
Viveka : Pandit S. S. Sastri (ed.), Adyar Library
Madras 1945.
- Somanāthas Rāgavibodha : M. S. Ramaswami Aiyar (ed. & trans.), Madras 1933.
- Rāgaratnākara : Guru B. Singh (ed.), Vaiṣṇava Saṅgī-
tāśāstra, Varanasi 1982, pp. 3-51.

Rāgatattvavibodha by Śrīnivāsa : V. S. Desai (ed.),
Baroda 1956.

Rāgamālā Pundarika vitthalaviracitā : N. G. Rātāñjana-
kar & G. G. Barve (ed.), Bombay 1914.

Sāhityadarpaṇa of Kavirāja Viāvanātha with two old
commentaries : anonymous (ed.), Delhi 1988.

Saṅgītacūdāmaṇi by K. Jagadekamalla : Pandit P. K.
Velankar (ed.), Baroda 1958.

Saṅgīta dāmodara (Śubhāṅkaraviracita) : G. Śāstri &
G. Mukhopādhyāya (ed.), Calcutta 1960.

Saṅgīta darpaṇa of Catura Dāmodara : K. Vasudeva
Sastri (ed.), Tanjore 1952.

Saṅgīta darpaṇa : S. R. Kulakarni (ed.), Mumbai 1985.

Saṅgīta kalpalatikā : Śrī Nīlāmadhab Panigrahi (ed.),
Bhubaneswar 1984.

Saṅgītanārāyaṇa (Gajapati Śrīnārāyaṇadeva viracita):
anonymous (ed.), Bhubaneswar 1966.

Saṅgīta makaranda : M. R. Telang (ed.), Baroda 1920.

Saṅgītarāja by Mahārāṇā Kumbhā : Premkata Shar-
ma (ed.), Varanasi 1963.

Saṅgītaratnākara vols. 2 (Ānandāśramasaṁskṛta gra-
nthaḥ 35) : anonymous (ed.), 1985.

Saṅgītaratnākara of Śārṅgadeva vol. 1, 2 : The
Adyar Library 1992 (rep.), 1976 (3rd ed.).

Saṅgītasamayāsāra (Pārśvadevaviracita) : T. Ga-
napati Śāstri (ed.), Trivandrum 1925.

Saṅgītasārasaṅgraha by Narahari Chakravarty (ed.),
Calcutta 1956.

Saṅgītasudhā of King Raghunātha of Tanjore : Pandit
S.S. Sastri (ed.) : Madras 1940.

Saṅgītopaniṣatsāroddhāra by Vācanācārya Sudhā-
kalāśa : U.M. Shah (ed.), Baroda 1961.

Svaramelakalānidhi (Rāmāmātyakṛta) : Viśvambha-
ranātha (ed.), Hāthras 1950.

III. 英訳 7 2 1

H. Blochmann : The Ā-in-i Akbarī, vols. 3 : Delhi
1989 (rep.).

M. Gosh (ed. & trans.) : Nāṭyaśāstra, Calcutta
1967 (vol. 1) ; 1961 (vol. 2) .

H.R. Karnik & S.G. Desai (ed.) : Vikramorvaśīyam,

1959.

George C.O. Haas : The Daśarūpa , A treatise on
Hindu Dramaturgy , New York 1965.

Pramadā Dāsa Mitra : The Mirror of Composition , A
treatise on Poetical criticism , Banaras 1956 (rep.).

Prem Lata Sharma (ed. & trans.) : Bhaddesī of Śrī
Mataṅga muni , vols. 2 , Delhi 1992 , 1994 .

R.K. Shringy (ed. & trans.) : Saṅgitaratnākara of
Śāringadeva , vols. 2 , Delhi 1984 (rep.) , 1989.

The Hathayogapradīpikā of Svātmārāma with the
commentary Jyotsnā of Brahmānanda and English
translation , Madras 1972 .

IV 研究書・論文 .

Bhatkhande, V.N. : A comparative study of some leading
music systems of 15th , 16th , 17th and 18th centuries ,
Delhi 1990 (rep.).

Bautze, J. : Drei „Bundi“-Rāgamālās , Stuttgart .
1987 .

Coomaraswamy, A.K. : Rājpt Paintings , vol.1 (text) ,
Delhi 1976 (2nd ed.) .

- Coomaraswamy, A.K. : History of Indian and Indonesian Art, New York 1965 (Dover ed.).
- Dallapiccola, A.L. Dahmen, : Rāgamālā-miniaturen von 1475 bis 1700, Wiesbaden 1975.
- Danielou, Alain, : Northern Indian Music (The main Rāga), Delhi 1987.
- Ebeling, K. : Rāgamālā Paintings, Basel 1973.
- Falk, T. & Archer, M. : Indian Miniatures in the India Office Library, London 1981.
- Gangoly, O.C. : Rāgas and Rāginīs, Bombay 1948 (rep.).
- Grantama, M.R. : Evolution of Rāga and Tāla in Indian Music, New Delhi 1993.
- Kavi, M.R. : Bharatakośa, New Delhi 1983 (2nd. ed.).
- Mate, M.S. & Ranade, Usha. : Nasik Rāgamālā, Poona 1982.
- Nayar, Sobhana. : Bhatkhande's contribution to music, A Historical perspective, London 1989.
- Nijenhuis, E. te. : The Rāgas of Somanātha Part I,

- Leiden 1976.
- Nijenhuis, E. te. : Musicological Literature, Wiesbaden 1977.
- Nandi, S. K. : 'Aesthetics of Abanindranāth Tagore, His Paintings' Indian Aesthetics and Art Activity, pp. 120-158, Simla 1968.
- Parimoo, R. : 'Revivalism and After an aesthetic controversy' Indian Aesthetics and Art Activity, pp. 159-173, Simla 1968.
- Prajñānanda, Swami. : Historical Development of Indian Music, Calcutta 1973.
- Do : Historical study of Indian Music, New Delhi 1981 (2nd ed.).
- Randhawa, M. S. : 'Kaingra Rāgamala Painting' Roopa-Lekhā XXIX, 1-2, 1958, pp. 4-28.
- Rao, T. A. G. : Elements of Hindu Iconography vols. 2, Delhi 1968 (2nd ed.).
- Sarkar, B. K. : 'Aesthetics of Young India' Rūpam no. 9 1985 (rep.), pp. 8-24.
- Smith, V. : A History of Fine Art in India and Ceylon, Bombay 1969 (3rd ed.).

Sur, A.K. : History and Culture of Bengal, Calcutta, 1963.

Tandan, R.K. : Pahari Rāgamālā, Bangalore 1983.

Tarlekar, G.H. and Tarlekar, N. : Musical Instruments in Indian Sculpture, Pune 1972.

Guha-Thakurta, Tapati. : The making of a new 'Indian Art' Artist Aesthetics and nationalism in Bengal, c. 1850 - 1920, Cambridge Univ. Press, 1992.

Trivedi, K.H. : The Nāṭyadarpana of Rāmacandra and Gunacandra, A critical study, Ahmedabad 1966.

Waldschmidt, E. and Waldschmidt, R.L. : Miniatures of Musical Inspiration Part I, II, Wiesbaden, 1967 (Part I), 1975 (Part 2).

V. 日本語文献.

我妻和夫 : 「ヘンケル・ルネッサンス考」

『三彩』 no. 275, 三彩社 1971.

上野照夫 : イト美術論考 平凡社 昭和48.

佐保田鶴治 : ヨーロッパ根本教典 平河出版社

昭和49.

佐保田鶴治：続ヨーガ根本教典 平河出版社
昭和53.

立川武蔵地：インドの神々 せりか書房
1981 (第2版).

上村勝彦：インド古典演劇論における美的体
験 - Abhinavagupta の rasa 論 - 東京大学出版
会 1990.

浜渦哲雄：莫国紳士の植民地統治 中央公論
社 1991.

井上貴子：グティミヤーマライ刻文にめぐら
す - 古代インド音楽の記譜法 - 『インド音
楽研究』2・3号, インド音楽研究会 1993
pp. 4-104.

翻訳書

蘇武緑郎・岩崎真澄訳：印度美術史 向陵社
大正5.

山本智教訳：印度及心東匠細匠美術史 北海
出版社 昭和19.

関 鼎訳：インドの音楽 音楽之友社 昭和41.

大内穂他訳：インド史 3 女学書房
1979.

A. フォルキ : 「インド現代絵画における4人の画家の役割」 『アジア近代絵画の夜明けの展覧会図録』 1985.

浜本正夫訳 : イギリス東インド会社 Libra
1990.

図録

インド古代美術展目録, 日本経済新聞社 昭和38.

世界名画全集 16, 平凡社 昭和39.

世界の美術館 (ニュー・テリ - 美術館), 講談社 1968

同 前 (大英博物館), 同前 1966.

同 前 (カルカッタ美術館), 同前 1973.

インド細密画展, 朝日新聞社 昭和48.

アジア近代絵画の夜明けの展覧会図録 - 天心・タゴール以後の日本とインド -, 毎日新聞社
1985.

觀想圖像索引

akṣasātikā

S U S. gaurāṅgī pītavaśanā kāmśagā

agada

K. rāg. viśvaprāsūnalocanaḥ śītāvarchikundalī

addāna

R. Vib. kuṭajasrajā virājan kuntīkr̥tā°

andhīrikā cf. madhumādhavī

B K B. līnānicolam vapuṣā vahantī

śvavarī

P S S. japāprasūnadyutir-induvaktrā

ānanda

K. rāg. tēmbūlarāgārunadantapañktiḥ

āndolī

S U S. • āndolī dolārūdhā suvarṇabhā

āndhālī

S U S. dhūmrābhā kṛṣṇavaśanā°

S. rāj. dhūmravarṇā kṛṣṇavastrā

K. rāg. hastopāṅgayutā vaneśuramatī

ābhīrī ; ābherī

S U S. nīlāambarā ca gaurā syād°

- S. rāj. nīlavāstrā ca gaurāṅgī
- K. rāg. śyāmānekaśuṣṭpakañcukivati
- P. rāg. candradis-trir-gātāḥ syur-garinaya
- R. vib. gaurāśyāmā-ābherī vinīlalolā
- S. nārā. 1 vācālakāṅkaṅavibhūṣitabāhuvallī
2 dadhimanthanaśiñjānamekhalāṅgadakaṅkaṅā
āmarapañcama
- S. nārā. yuvā 'tasiśūnasamānakāntiḥ
āsāvārī cf. sāverī
- K. rāg. śyāmāṅgī mukuram karneṅa dadhatī
- P. rāg. gāndhāro 'tra-agnigah syāt
- R. vib. calakadālīdalamaulīr-malayācalagā
- R.R.S. śrīkhaṅḍaśaiśikhare parisannivīṣṭā
āhirī
- R. sāg. kuśumāśayane śāyan viṅārasollāsītānānām
kakubhā
- S.U.S. kakubhā raktasīcayā raktāṅgī
- S. dāmo. pītam vasanā vasanam sukeśī
- S. darp. suṣītāṅgī ratimaṅḍitāṅgī
- B.K.B. = S. dāmo.

RRS. = S. dāmo.

kamala

K. rāg. adhyāsamāno dhṛtayaugmakāñjo

karnāṭa

PSS. kṛpāṇapāṇis - turagārūḍho

S. dāmo. kṛpāṇapāṇir - gajadantakhaṇḍam

P. rāg. śṛṅgārī pītavastrah kṛtakamukūṭasimhāsana°

Rasa-k. rājīvanetraḥ pṛthulāyatapatram

R. vib. sāsīgajadantapāṇir - nīlagalo

S. nārā. 1 = S. dāmo.

2 = PSS.

RRS. kṛpāṇapāṇir - gajadantapatram

BKB. = S. dāmo.

karnāṭa gauda

S. nārā = karnāṭa

karnāṭī

SUS. karnāṭī hastigamanā nīlāṅgī raktacīvarā

S. rāj. kṛṣṇavastrā nīlavarnā gajendravaravāhanā

K. rāg. nṛtyanty-alam kuṅkumalīptadehā

S. darp. karnāṭī kamalekṣanā surataror°

Karṇāṭabāṅgāla

P. rāg. baṅgālāntās-ca karṇāṭa iti rirahito
kalīṅga

K. rāg. tāmbūlavaktro dhṛtakhadgahastās-°
kalyāṇa

K. rāg. muktārtnasvarṇavajraracite simhāsane

P. rāg. satriḥ pūrṇo dvinetrāṅṇiyamarigamanī

Rasa-k. kare kṛpāṇam tilakam lalāṭe dhatte

R. vib. sacchatracāmaro 'cchas-°

kalyāṇaṇāṭa

S. darp. kṛpāṇapāṇis-tilakam lalāṭe

kalyāṇī

PSS. 1. vyādhutāṇaṭanapariśrameṇa balā līlābhīḥ

2. sā taṇḍave nṛtyaviśeṣāśīlā

R. sāg. kvaṇavīṇāhastam kanakakusumāvṛtagalām

kācheli

K. rāg. nāsāgre svarṇapūṣpam prabhavati ruciram

kānara

K. rāg. vajradīptisamānasundararado ratnānvite

kaṅkane

kānādā

PSS. aśokavṛkṣasya tale niṣaṅṅā

kāmoda

PSS. bhartṛā samam pathi susambhāṣayanti

S. dāmo. akṣamālam kare dhṛtvā

P. rāg. kāmodah kāmārūpī dhṛtamukutakarah

Rasa-k. pītāmbarah phullasarojanetro nitambini

S. nārā. 1. = S. dāmo.

2. = PSS.

RRS. = S. dāmo.

BKB. akṣamālā kare yasya vasanam

kāmodā

SUS. nīlāmbarā gauradehā kāmodā

S. rāj. 1. Krauñcayānā gauradehā

2. kāmodākhyam Krauñcagāmi gauram

kāmodī

K. rāg. ābhūṣaṇam hemamaṇipravekam

Rasa-k. pītāmbarā kākalīnadinī-iyam

R. vib. pītāṃśukā sukeśī śitih

S. darp. pītam vasānā vasam sukeśī

kāmbhojī

P. rāg. kāmbhojī mohinīyā dvigatiganiridhā

kāmbhojī

R. sāg. karatalavāmagantābhāgām caranatalena

kuntala

K. rāg. śrutidharo venudharah satālah

kumbha

K. rāg. dhavalavasana dhari gauradehah kirīti

kurañjari

R. sāg. gaurāngī candravadanām-°

kusuma

K. rāg. rāmāgrabhāgah sakhiprsthābhāgas-°

kedāra

K. rāg. dandam daksīnapāninā-arjanapatam vāmena

sūlam

P. rāg. saṅge dandam trisūlam tv-aparakaratale

Rasa-K. gaṅgādharah sundaracandramaulih

R. vib. jatilo 'hiyogepattah savidhusākaramaulir-°

RRS. priyāviraha santāpabhūsito

kedārikā, kedāri

P S S. 1. snātvā samuttīrṇavati sudehā

2. snānāvaruddhāṃśukahīnadehā

S. darp. jātam dadhānah sitacandramaulih

kaiśikī

S U S. śeṣā apī ca gaurāṅgyo dolāsthā

S. rāj. dolārūdhā sugaurāṅgī gītagānaratā

koḍava

S. dāmo. kroḍe dadhānah sutaṇum

koḍā

P S S. 1. satcachapīm vādyatah svabhartus-

2. praṇartitā lāsya kalāvīkāsā

kolāhalā

S U S. kolāhalā bhāṣā raktavastrā gaurā

S. rāj. śukayānā raktavastrā gauravarṇā

S. nārā. unmattapūṃsakokilavṛndaramyaṇādasvram

kaṁkani

K. rāj. gaurī kuṁkumacarcitastanatanus-

kaumārikā

P S S. attālikāyām sphūṭakaumudībhih

khambhāvati

S. dāmo. vāso vāsanā śaradabhraśubhram

S. darp. khambhāvati syāt sukhadā rasajñā

S. nārā. = S. dāmo.

R R S. = "

B K B. = "

khokhara

K. rāg. khokharas-ca ghane vādye

gadā

P S S. viśeṣavaidagdhyaṅavati

gambhīra

K. rāg. padmadharo daudidharas-ca tālīmālā

gāndhāra

S. dāmo. jātam dadhānah kṛtabhūtibhūṣanah

S. nārā. = S. dāmo.

R R S. jātam dadhānah kṛtakaṅṭhasūtrah

B K B. = S. dāmo.

gāndhārī

P S S. 1. sandhyākale veśmani prāṇabandhoḥ

2. saṅgītanṛtṣyānuratā dinānte

gāndhārīnī

K. rāg. hāroraḥ sthaladhāriṇī sītapaṭair-°

guṇakarī, guṇakari

P. rāg. gurjaryā melajātā sphuritatarasapā

S. darp. śokābhibhūtanayanārunādīnadṛṣṭīḥ

R R S. kalpataruguchalāñchitakanakaghatāny-°

B K B. ≡ R R S.

guṇasāgara

K. rāg. padmāyudhaḥ kuṇḍalakarṇe dhārī

guṇḍa

K. rāg. datte bhallakacarmanī ca tumuloṭphālam

guṇḍakarī, cf. guṇḍakirī

R R S. rato śukā kāntapathapratīṣām-°

guṇḍakriyā

R. sāg. śrīcandanodyānavilāsabhāsurām

guṇḍakrī

P. rāg. gurjaryā melayuktā ridhaparirahitā satrikā

guṇḍagiri

S U S. = kaiśikī

guṇḍagri

K. rāg. chāyāyām kadālīvanasya vasantī

gurjarī , gurjjarī , dakṣiṇa-gurjarī

S U S . gauravarṇā pītavastrā gurjarī

S. rāj. meṣagī pītavastrā gaurāṅgī

P S S . karnotpalā lambimedhubratānānām

R. sāg. śvetacavacāvṛtāṅgī kandukahastām

S. dāmo. śyāmā sukeśī malayadrumanām

K. rāj. bimboṣṭho karahastidantavalayā

P. rāj. samdhatte hastamūle kariradevalayāny-°

Rasa-K. indīvarasīyāmatanus - sukeśī

S. darp. = S. dāmo.

S. nārā. 1. = "

2. = P S S

R R S . = S. dāmo.

B K B . = "

gondakirī , gondakī

S. dāmo. ratotsukā kāntapathapratīkṣām

S. nārā. = S. dāmo.

gondakriyā

R. vib. palitakacāhitaberhaḥ sakutaḥ jamālo

gauḍa

-
- K. rāg. bhāle tiṣṭhati candanasya tilakam
- P. rāg. samstho malhāramele svasakalayuto
- R. vib. kunkumakusumbhajāmbhaḥ kaṇakīrṇasitāmbarah
- S. nārā. vidhāya śambhum suranimnagātate
gaudakṛiti
- S. rāj. gaurāṅgī vīṇayā saktā
gaudī cf. gaurī
- S. U. S. gaudī bhāṣā pītavastrā gaurāṅgī
- S. rāj. pītavastrā ca gaurāṅgī
- K. rāg. śyāmā gaurarapur-viśālanayanā
- P. rāg. rāmakṛimelajātā dhagaparirahitā satrikā
- Rasa-k. rasālanavyāṅkurakarnapūrā
- R. vib. kṣīrodabhāsi vāsā sahajasuhāsā
- S. nārā. = S. dāmo. (gaurī)
- B. K. B. avacitakuśumarāsiḥ sukusumavāsā
gaurī
- P. S. S. 1. puṣpodyāne sārddham mālikalāpaiḥ
2. prasannavaktrā śivabhāvinī sā
- S. dāmo. śuci haricandanapaikāi ratisahitam
- S. darp. niveśayanti śravane 'vesantasamam-'
-

R R S. nidhāya pānau suravṛkṣa gucham

B K B. āramamadyājātā kumārikasundarendumukha-
lakṣmīḥ

gaulī

R. sāg. śukapañjarāgrahastām vikatāsanasamsthitām
ghanṭāravā

R. sāg. lambālekām dīrghakacām śubhāngīm

Rasa-k. kere dadhānaḥ kila śaṅkham-ekam

S. nārā. prasaraḍibhavarasya skandham-āruhya udyat
candrakāmśa

K. rāg. haste 'ravindem kusumāni kuntam hāram gale
candrabimba

K. rāg. ṭakhādharah paṅkajapatravastro
campaka

K. rāg. padmapāṇiś-ca padmākṣah
caittī

R. vib. śrutikṛtarasālavallair-arunāmbara-°
chāyā

S. nārā. sūryapriyā sūryamayūkhadūnā
chāyā toḍī

S. nārā . = todī (pūrṇa)

chāyānāta

P. rāg. karnāṭasya pramelaprakāṭita status-°

jayatāśrī

P. rāg. nāsāgre śrīlavāṅgam jalajasuṭīlakeśī

jālandhara

K. rāg. yoṣidbhiḥ saha dhenubhir-nijajanair-vamśam

jijāvanta

P. rāg. śrīrāgasya-eva melād-riḍhavidhugatikah

jayatāśrī

R. vib. eṣā mathuraveṣā viśeṣapaṭur-°

ṭakka

P. rāg. nr̥tyāsaktah sahiṣṇur-nayanaगतिगानिह

S. darp. śayyāsu suptāṃ nalinīdolānām

S. nārā . = baṅgāla

ṭodī

K. rāg. vīṇam vāmakarāgrakena dadhātī

S. darp. tuṣārakunḍojjvaladehayastīh

B K B. vicitrapāṅkeruhavaktraramyā

ḍombakrī , cf. ḍumbī

s. rāj. hemavarṇā raktavastrā

dumbī

s u s . hemavarṇā raktacīrā

taṅkuśa

s. dāmo. gandharvarājatanayā viracita-

tārā

s. nārā. aṅgahārān śikṣyanti

tuḍī

P s s . sunṛtyamānā-āpi suśīlayuktā

turuṣka gauda

s. nārā. turuṣkagauda ārūdhahayah

turuṣka toḍī

P. rāg. chāyānatasya mele prakatitasutenur-

R. vib. āyatanīlanicolā karamālā-

toḍikā

s u s . • raktā toḍikā sambarāsanā

toḍikā

P. rāg. saṅye haste sudandī tv-aparakaratale tāla-

yugmam

toḍī

s. rāj. raktāṅgī raktavastrā

s. dāmo. unnidrāpaṅkeruhacārupatrā

Rasa-k. mṛṇālakundendusamānagātrī

R. vib. lalitavipaṅcī vipīne lalitaparīnā

s. nārā. = s. dāmo.

R R S. vicitrapaṅkeruharamyavaktrā

tailaṅgī

k. rāg. yoṣidbhiḥ saha somaśubhravasānā śyāmā

triguṇā

S U S. triguṇā mahiṣayānā ca śyāmalā

travaṅī

R. vib. kadālīmūlāsīnā pīnakucā-

trivaṅā

s. darp. rambhāyās-tu taror-mūle

dīpa

k. rāg. bhānor-netrābhijāto dhavalagajavarārūḍha-

dīpaka

S. darp. bālāratārtham pravilīnadīpe

B k B. śyāmo sukeṣī malayadrumanām

dīpikā

P S S. pradoṣakale gṛhadēhalīsu

devakṛitī , devakīṛī

S. rāj. meghābhā raktavasānā ca

S. dāmo. bhramanti nandane śyāmā

R. vib. bhāsuratanur-anugatasuratarusūnā

S. nārā. = S. dāmo.

devakriyā

R. sāg. padmāsane samsthitasundarāṅgī

devakṛī

P. rāj. gaurī śrī komalāṅgī kajamukalakucā

devagāndhāra

P. rāj. gāndhāro devapūrvas-tv-analagatiganīḥ

Rasa-k. gandharva vidyādhara kinnarāṅgāṃ

R. vib. simhāsano pavēśī bhūṣanair-

devagāndhārī

S U S. raktābhā devagāndhārī pītacīrā :

devagīṛī

S U S. tārkṣyāsānā devagīṛī

K. rāj. muktāhārasuratnabhūṣavati divyāmbarā

S. darp. nitēbini śyāmatanuh pravṛttatungestani

devaśākhā

S U S. = kaiśikī

devālā

S U S. mayūravāhanā syāmā devālā

S. rāj. mayūravāhanā syāmā nīlavastrā

deśakarī , deśapāla

P S S. sārđham sakhībhīr-vijane vasantī

deśakarī

S. darp. bharttrā samam kelīratim sukeśī

deśapāla

S. nārā. 1. = P S S.

2. cirapravāsī jaladāvalokād-

deśavarāḍī

B K B. prārabhamānā sammudanidrām

deśavarāḍī

R R S. ārabdhagamanamudrā nidrā

deśākṣī

P. rāj. gāndhārādyantamadhyaḡa guṇagatiriniḡā

Rasa-K. sampūrṇaśītāmśumanojñāvaktrā

deśākha , cf. deśākhyā , deśāga .

K. rāg. prthulataraśarīro mallavidyām sudakṣiṇah

R R S. = S. dāmo. (deśāga)

B K B. = "

deśākhyā

S. rāj. gauravarṇā pītavastrā

S. darp. vīre rase vyañjitaromaharṣā

S. nārā. = S. dāmo. (deśāga)

deśāga

S. dāmo. āsphotaṇāviṣkṛtalomaharṣo

deśī

R. sāg. rucirāgranivāsam [ku]sumamālāñcitarām

P. rāj. dhammile mallimālam śravanayugalatah

S. darp. nidrālasam sā kapaṭena kāntam

S. nārā. gajapatigatir-veni locanendīvarāṅgī

deśīkāra

P. rāj. jāto 'ghorākhyavaktrāt trigatiganigamāh

R. vib. manimayamakuto hārī vicitravāsā

drāviḍa gauda

S. nārā. aṃsāptakarṇṇah śīśirāmsudhāmā

drāvidī

S u s. drāvidī raktacīrā syād-dhemābhā

dhānāśrī , dhanāsī

S. dāmo. dūrvādalaśyāmatanur-manojñā kāntam

K. rāg. dūrvāpatrāsamānamecakaruciḥ

P. rāg. sarvāṅge bhūṣaṇādhyā dhanirigavidhugā

R. vib. dūrvābhavibhā virahāsahā likhantī

S. darp. = S. dāmo.

S. nārā. = "

R R S. = "

B K B. ≐ "

dhanyāsī

Rasa-k. nilotpalaśyāmalamūrtir-esā priyam

dhānusi

P S S. nilotpalam karnayuge vahantī

dhavalā

R. vib. dhṛtanīrājanapātrā sundaragātrā-

nāṭa , cf. nāṭa

K. rāg. kamalasadṛśanetro divyavastram dadhānah

B K B. = S. dāmo. (nāṭa)

naṭamallāri

R. vib. natamallārir - anīlah nṛtyat -°

nattā

Rasa-k. turāṅgam - ārūdhaviśālabāhur -°

S. nārā. aikāstradhṛtvā rjūtā

nattanārāyaṇa , natanārāyaṇa

Sus. nattanārāyaṇo rāgo nilavarṇas-caturbhujah

S. rāj. nilavarṇas-caturbāhur - nārāyaṇa - iva - aparah

P. rāg. mugdhastrīsaṅgato dvir-gatirigadhanayah

Rasa-k. navyāmbudaśyāmatanur - manojñah

R. vib. indīvaratanur - aṅcantī pītadukūlo

S. nārā. strīvesadhārī puruṣo navīnah

RRS. murajena ca viṇayā ca pārśve

nattā

Sus. nattā krauñcāsana pītacīvarā

S. rāj. krauñcāsana pītavastrā

S. nārā. videśasthasya kāntasya

nandana

K. rāg. raktāmbarah kandukadandapānir - gaurah

nāgadhvani

S. nārā. nāgadhvanih samārūdhagajo

nāṭa , cf. nāṭa

R. sāg. ghanāśvarohiṇam kṛpānakhetadhāraṇam

S. dāmo. turāṅgamaskandhanibaddharāgaḥ

S. nārā. = S. dāmo.

R R S. = "

nāṭī , nāṭikā

P S S. ciram naṭanti śubharāṅgamadhye

S. darp. udayad-bhānusukhyechavir-vikasitam

nādarāmakrī

P. rāg. sampūrṇā satrikā yā guṇavidhuganiyā

nīlotpalā

S. nārā. kṛpānaicharpāre pāṇyora-

nṛpadīpaka

R R S. dīpayā priyāśanikīto niśārtho

pañcama

S U S. pañcamah pañcavaktrah śyād-dasāhasto

S. rāj. pañcavaktro dasābhujō śyāmo-

K. rāj. śyāman tāmbūlahastam karavat-kumudam

P. rāj. śyāman tāmbūlahastam karadhṛtakumudam

Rasa-k. raktāmbujākṣī 'ruṇacārucīrah

S. darp. raktābaro raktaviśālanetraḥ

pañcamī

P S S. 1. saṅgītagoṣṭhīśā gaṛiṣṭhabhāgān

2. saṅgītavidyāsu viśāradā ca

paṭamañjarī, paṭhamañjarī, prathamamañjarī

S U S. = kaiśikī

S. rāj. dolāsthā gauravarṇā ca śrutimaṇḍalavādinī

R. sāg. drākṣālatāgāravivāsabhāsuram

P S S. sakhīkalāpaiḥ parihāsaliḥaye

S. dāmo. viyoginī kāntavitīrṇapuspā

K. rāg. pramuktakeśī śaśīśubhravastrā

P. rāg. jātā gaudasya mele dhari parirahitā

S. darp. ≐ S. dāmo

S. nārā. = "

R R S. = "

B K B. ≐ "

paraja

P. rāg. satriḥ sampūrṇako'sau dviividhugatiganis-

R. vib. paraja isudhanurdhārī hārī

pahādī

-
- S. darp. viṇopagāyaty - atisundarāṅgī
pādī , pālī
- R. sāg. cikuravijitamattālīm kāntiprābhūta -
P. rāg. gaudīmele sulagnā prathamagunaratīś - tyaktagā
- Rasa-k. pālī lakāṭoditacandrarekhā
pāvaka
- R. vib. gopālavēṣa eṣaḥ kvaṇayanveṇum
pāhidā
- P S S. bharttur - dadhānā caraṇārvaṇindam
puṇyaktī
- K. rāg. stanatatakṛtarāgākuṅkumaiḥ pītavastra -
puravī
- P S S. rakṣaḥ svakāntakriyamāṇapatrāvalīm
pulindī
- S. nārā. guṅjapuṅjalasadbhūṣā
pūrvagaṇḍa
- R. vib. taruno 'ruṇavasana yugo hari pūjam -
pūrvī
- R. vib. yāvakayukkaracaranā bahvābharanā
pauravikā
-

R. vib. tanugaurī pauravikā-āyatavenī-°

pratāpavelāvalī

S. nārā. = velāvalī

baṅgāla

S. U. S. baṅgālā pītavasanā gaurāṅgī

S. rāj. pītavāsā gauravarṇālakṛtāh

R. sāg. indranīlabhāsasamānakākapakṣadhārinam

S. dāmo. manojñamañjī guṇagum phitāṅgas-°

K. rāj. antaravāsī japati vimalām-akṣamālam-°

P. rāj. antyo gās-ca svarau stas-trinayanagatigau

Rasa-k. manojñavesah kamanīyakesah

S. nārā. = S. dāmo.

R. R. S. = "

B. K. B. = "

baṅgālī

K. rāj. baṅgāly-ābhāti yasyās-tv-alikapatalake

S. darp. kakṣe niveśitakarandadharas-tapasvī

bahulī

P. rāj. rāmakṛīmelahrṣṭā nigaparirahitā vā-āpi

Rasa-k. durvādalaśyāmalabhavyagātrā

R. vib. śyāmā caladharmillā tanvī

bhallātī

R. sāg. hastāgranīhitavīṇām kusumasamuhena

bhahulī

S. nārā. nidhāya-āspotanair-āike

bhāṣā

S. S. śyāmāngī kṛṣṇavasana bhāṣā

S. dāmo. svacchandasammānitapūspacāpaḥ

bhūpati

S. nārā. simhāsanagataḥ śvetasī-

bhūpāla

R. sāg. simhāsanam-adhivasitam

bhūpālī, bhūpālīkā

P. S. S. 1. svanāyakam pūspalatādhirūḍham

2. sunāyake pūspaganam vimucyam

P. rāg. jāto malhāramele nigapatirahitā

Rasa-k. uttūṅgavakṣobharabhāranamā

R. vib. dolālolā vipīne taralitavalayam

S. darp. gauradyutiḥ kuṅkumalīptadehā

bhairava

- S U S. bhairavaḥ śvetavarṇaḥ syād-ekavaktro.
- S. rāj. ekāsyāṣṭābhujāḥ śvetavarṇo
- R. sāg. śrutisvaramanodadhim sakalatālamānāṃṛtam
- K. rāj. gaṇaptisarasvatyai śubhrāṅgaśubhravāsāḥ
- P. rāj. bhaṣmāṅgaḥ kaṇṭhaśṛṅgī śravanayugalataḥ
- Rasa-K. gaṅgādharāś-candrakalottamāṅgo
- R. vib. damarutrisūladhārī paṇṇagahārī
- S. darp. gaṅgādharāḥ saśikalātilakas-trinetraḥ
- S. nārā. sa candrahāsam phalakam dadhāno
- R R S. sukhopaviṣṭaḥ suratārtham-tīśo
- B. K B. nīlavarṇasudevaḥ syād-ādidevaḥ svayam

bhairavi

- S U S. nīlāmśukā raktavarṇā bhairavi
- S. rāj. nīlāmśukā raktavarṇā śukavahanam-°
- P S S. 1. sarovarasthā sphaṭikasya maṇḍape
2. candraprabhā cārumṛgī-iva netrā
- S. dāmo. = P S S. 1.
- K. rāj. svarṇābhā somavaktrā himakaravalam
- P. rāj. dhannāsī melajātā svarasakalayutā
- Rasa-K. svarṇavarṇā ghanavādya hastā

S. darp. sphatikaracitapīṭe ramyakailāśrīge

S. nārā. = P S S. 1

R R S. = " "

B K B. = " "

bhramara , ali

K. rāg. rambhavane campakavṛkṣayukte

maṅgala

K. rāg. muktāsracchaicāruśobhitagalāḥ kandarpadeho-

pamas-°

mañjukalyāṅikā

S. nārā. sṛṣṭvā mālam dhyāyamānā bhramanti

madhu

K. rāg. atyantarūpī madhurasvarajño guṇānvitāḥ

madhukirī

S. dāmo. ātāmrmaulinetrā campakagaurī

S. nārā. = S. dāmo.

madhumādhavi

P. rāg. mugdhā gaurī vicitrāmbara racitatanuh

R R S. nīlanicolām vapuṣā vahanti

madhurā , madhurī

- S u S. pītavastrā ca nīlāṅgī madhurā sārasāsanā
- S. rāj. pītavastrā ca nīlāṅgī śubhrasārasavāhanā
madhyamādi
- S. darp. patyā saha hāsam parirabhya kāmam
- S. nārā. atitaruṇavayaḥ śrīḥ kundakarpūrakāntiḥ
mandālī
- R. sāg. sevantikā surabhidāmaṅgilakeśam
malakarī
- R. sāg. śaradambudanibhadehām suratarumūle
mallāra
- P S S. 1. vidvān suśilo 'tivilhāraśīlah
2. vihāraśīlo 'pi ca nīladeho
- K. rāj. śyāmā candanaracitastanatatā nāsāgramuktā-
phalam
- S. dāmo. śaṅkāvadātam palitam dadhānah
- S. nārā. = S. dāmo.
- R R S. = "
- mallāri , mallārikā
- R. vib. nīlo ghanāntarālo llesitah
- S. darp. gaurī kṛṣā kokilakanthanādā

S. nārā. = S. dāmo. (mallāra)

malhāra

P. rāg. sāverimelajātah sapaparirahito

Rasa-k. vīnātivādah kalakanthanādah

B K B. = S. dāmo. (mallāra)

malhārī

S. S. nīlābhā raktavasānā malhārī

S. rāj. nīlābhā raktavasānā kapotam

Rasa-k. mṛnālatanvī pikakanthanādīnī

mādhava

K. rāg. dhṛtavividhasuvastrah kuṇḍalī venuvādya

mādhavādi

S. dāmo. vispaṣṭakṛṣṇājinamadhyaavartī

B K B. viśuddhakṛṣṇājinamadhyaavartī

mādhavī, mādhavikā

P S S. 1. saṃgrathya saṃgrathya gale dadhanā

2. taditaprabhālolaviśālanetrā raktrāñ-ca

mayūrikā

P S S. 1. mayūrakekāśravano llasantī

2. mayūrakekā ravalolakāntī

māravī

P. rāg. candrāsya dīrghakeśī tv-analagatinigā

R. vib. indumukī kanakābhā dīrghā

mārahaṭī

P S S. utpannamātre prathamāprādhe mānam

māru

K. rāg. kuntāyudhaḥ kuṅkumacandanābhyām līpto

mālarāma, mālavaśrī

B K B. nīlāravindasya dadani pānu vibhāvyaṅṅī

mālava

P S S. nitambinīcumbitavaktrapadmāḥ śukadyutiḥ

R. sāg. sundarīyugakucāñcītaḥastam

S. dāmo. = P S S.

K. rāg. padmānanah padmadalāyatākṣo māladharah

P. rāg. gaudimele sujāto ripaparirahito

R. vib. kāntācumbitalapanās-calamauliḥ

S. nārā. = P S S.

R R S. = "

B K B. = "

mālavakauśik , mālakauśika , cf. mālavapañcama.

-
- S u s. mālavakeśīkī gaurā krañcagā raktacīvarā
K. rāg. śyāmāṅgaḥ pītavasāso madhuripugalajo
S. darp. āraktavarṇo dhṛtagaurayastih
B K B. vilāsini cāmaracālena labdhānilollālita-°
mālavapañcama
S. dāmo. vilāsini cāmaracālena labdhānilo
R R S. nitambini cāmaracālena labdhānico
mālavala [-da]
Rasa-k. uttūṅgarakṣorukhanamnakāntah
mālavasrī , mālasikā , mālasī
P S S. kare vidhūtāmbujayugmaramyā
S. dāmo. nilāravindasya dalāni balā
P. rāg. jātā śrīrāgamele navagiriracitā
Rasa-k. praphullaraktotpalapāñir - eśā
R. vib. tanvī rasālatagā kalaganā
S. darp. raktotpalam hastatāle niyuktam
S. nārā. 1. = S. dāmo.
2. = P S S.
R R S. phullāravindasya dalāni pānau vibhāvyañtī
mālavī , cf. mālava
-

S. darp. = s. dāmo. (mālava)

miṣṭāṅga

K. rāg. miṣṭāṅgarāgo vasanam vicitram

mukhārī

R. sāg. sakhīdvaye hastayugañ-ca dattvā

Rasa-k. sikhāḍadhammīllamīlad vipaṅcīm

R. vib. śyāmā kāmākrāntā kāntaviyogā sahā

mukhāvārī

S. nārā. devapuspam kare dhrtvā

megha

S u s. atha meghābhidho rāga ekavaktro

S. rāj. megho 'stābhujai kāsyah pītavāsā

K. rāg. jāto guhye pracetur-dadhad-asitatanuś-°

S. darp. nilotpālābhavapur-indusamānacailah

S. nārā. paryāike priyayā sārddham-°

B K B. krīdā vinodayantī nitambinīcumbitāsyā

megharañjanī

R. sāg. vidyul-latāṅgīm vibudhendrapūjā-°

megharañjī

S. nārā. śrutau dadhānā navakarnakāram-°

meghamallāra

R R S. nīlāmbārāsamvṛtanādālinā sukomalāṅgaḥ
mevāda

K. rāg. kamalāsādrśanetraḥ sarvakirmīravastro
moṭakirī

S. dāmo. avacitya kusumarāśim
moṭikā

S U S. moṭikā nīlavasanā gaurā
raktahamṣa, -sā

S U S. haṁsayānaḥ pītavastro

S. rāj. haṁsayānā pītavastrā
ravana

P. rāg. deśī sammelajātas-trividhasamapasah
rājñī

S. dāmo. udāranepathamanojñāmūrtir-
rādī

S. dāmo. ārāmanadhya yātā kumārikā
rāmakarī, rāmakirī

P S S. prataptacāmīkaracāruvarṇā

S. dāmo. sverṇaprabhā bhāsurabhūṣanā

S. dar p. = S. dāmo.

S. nārā. = "

R R S. = "

B K B. līlānicolam vapuṣā vahantī

rāmakṛti, rāmakeri

S. rāj. dolārūdhā ca gaurāṅgī

P S S. 1. adhyāpayantī śukasārasārīḥ

2. śrīrāmarāma-iti satatam japantī

R. vib. kañcanavibhātibhāsurabhūṣā

rāmakriyā

R. sāg. vīrāsane vasantīm tām

rāmakrī

P. rāg. pūrṇendvāsyā sumuktāmanītaralagalā

rāmagirī

K. rāg. dhatte śyāmalakañcukī ca galake

rāmagrī

S U S. = kaiśikī

revagupta

S. nārā. anke niṣaṅṅām suratāntakhinnām -°

lalita

S. dāmo. praphullasaptacchadāmālyadhārī
K. rāg. datte lalāte tilakam ca pītam
P. rāg. deśīmele prajātaḥ svarasakalayuto dhatrikaś-
Rasa-k. saptacchadānām kusumair-vicitro
R. vib. kutilo lalito lalito vibhātayāto
S. nārā. = S. dāmo.
R R S. = "
B k B. = "

lalitā

P S S. uṣasi keśasusamyamam-ātmano
R. sāg. vināpustakapāṇim mañjurakeśim
R. vib. nīrajayanty-umeśam dipair-
S. darp. = S. dāmo. (lalita)

lāhula

K. rāg. nāgavallīdalam kaste
varādī , = tī
P S S. 1. karṇe dadhānā surapuṣpayugmam
2. vicchedamānā śrukulākulākṣī
S. dāmo. vinodayantī dayitāñ-ca gaurī
R. vib. taruṇī vane sakaruṇam gaveṣayantī

S. darp. = S. dāmo.

S. nārā. 1. = "

2. = P S S.

R R S. = S. dāmo.

B K B. = "

varṇanāṭa

R. vib. hārī gauro' ruṇadr̥k himasitavasano
vardhana

K. rāg. śuklāmbarah̄ krīdatī pādapanichāyāsu (?)
varvala

K. rāg. puṣpaiś-campakasambharair-viracitam
valālī

R. sāg. vivādakusumabhūṣām samvṛtālīm

P. rāg. svāgre svecchayā yā mṛdutaravacanaiḥ
vallālī

S. nārā. sakhyā prabhodhyamānā - api
vasanta, vasantikā

S. S. ṣaḍvadano daśakaro vasanto

S. rāj. vidrumābham daśabhujam ṣaḍāsyam

P S S. cūtānkureṇa-eva kṛtvā - avatamso

-
- R. sāg. śṛṅgāravasanasamīpe nartantam
S. dāmo. śikhaṇḍivorhoccayabaddhacūḍaḥ
K. rāg. ārāme krīḍyamāno navadalakusumāmoda-°
P. rāg. jāto hindolamele svarasakalayutaḥ satrikaś-ca
Rasa-k. śikhaṇḍipiñchocceyacārucūḍaḥ
R. vib. keśagakimśaka eṣa pravēsitāmrāṅkuraḥ
S. darp. śikhaṇḍivaroccayabaddhapīḍā
S. nārā. 1. = S. dāmo.
2. = P S S.
R R S. = S. dāmo.
B K B. = "

vasantī

- K. rāg. mālākaṅkaṅakunḍalaiḥ kaṅkaḅjair-ābhūṣitā

vigada

- K. rāg. gaurāḥ śvetapaṭānvitaḥ kalatale

vinoda

- K. rāg. tāmbūlahasto'py-alikārdhacandraḥ

vibhāsa

- K. rāg. viśālanetro mṛdugauradehaḥ kalmāṣavastra-°

- P. rāg. gaurāṅgaḥ paṅkaḅjākṣī suśambaravasano
-

R R S. svachanda sammārjita puspacāpah

B K B. = R R S

vibhāṣā

P S S. adhyāpayanti nijaśiṣyavṛndam

vilaharī

R. sāg. pīthasthitāyā nijañāyikāyāḥ

vihāṅgaḍa

R. vib. vidhukaragaurah surabhikḥ sumanah kṛta -°

vihāṅgaḍa

P. rāg. gaurah śvetavastrah surabhitasutanur -°

velākulī

S U S. velākulī raktacīrā gaurā syād -°

velāvala

K. rāg. āliptam yasya vaksah pramadasubhavam

velāvalā , velāvalī

S. rāj. vṛṣagā gauravarnā ca raktavastrā -iti kecana

P S S. 1. sañketitotphullalatānikūñje

2. velāvalī yugmālyamaulikāntā

S. dāmo. sañketadīkṣām dayitasya dattvā

K. rāg. netre kajjalarañjite 'tilalite nāsāgramuktāphalam

P. rāg. dhittām dhittām dhittām tām-iti mṛdukaramurajam

Rasa-K. vidhāya saṅketam-iyam priyeṇa

R. vib. velāvalī vinīlā tālīvanacārīṇī

S. darp. = S. dāmo.

S. nārā. 1. = "

2. = P S S.

R R S. = S. dāmo.

B K B. = ,

veloyārī

P S S. 1. gaurī padmāboruham-arcayanti sā

2. venīdharā kañcukikām vahanti

vairāgī , vairāgiṇī

P S S. 1. ullāsayanti dhammilam

2. manasvini mānaratā prabhāvini

vairātī

K. rāg. kurvanti bhavane vinodam-anīsam sakhyā samam

vairādī

S U S. vairādī bhinnavarṇā ca kṛṣṇavastrā

śaṅkara

K. rāg. dhṛtajalaruhaśastro vibhrate divyavestram

Śaṅkarābharana

- R. sāg. vīṇāñcītakarām candanāgamūla-°
- P. rāg. gauro raktāmbaro 'sau gurjalajavarāśreni-
kanthah
- Rasa-k. mahesāmaulīndusudhātītriptah
- R. vib. galarājīkamalarājir- bhāle
- S. nārā. vyāghracarmaśakalam paridadhāno
śabari , śāvari , of āśāvari
- S. nārā. śrīkhaṇḍaśailaśikhare śikhīparhavāsā
- B K B. śrīkhaṇḍaśelaśikhare cavarāhivāse
śālaka
- S. dāmo. vīṇāvinoda pratipannapāṇir - gṛnvan
śuddhagaṇḍa
- P. rāg. guṇḍakrīmele jāto rasapatīśahito
śuddhanāṭa
- P. rāg. īśānāśyābhijātas - trigatīganīridhah
- R. vib. khetakakṛpāṇapāṇih pratarjajan-°
śuddhabaṅgāla
- P. rāg. jātah karnāṭamele sverasakalaratah satrikah
śuddhabhairava

-
- P. rāg. sadyojāto dbhavo 'yam prathamagatiganīḥ satriko
śuddhalalita
- P. rāg. sāmśādyantaḥ pravīṇaḥ śucitaralalito
śuddhasālaṅga
- R R S. pārśvasthām [kū]lasamarppikāyā
śubhrāṅga
- K. rāg. tālāmalam vārijam-ādadhānaḥ
śyāma
- P. rāg. kākalyā ca-antareṇa prakṛtavarnatanuḥ satrikaḥ
śrīkanṭha
- S. nārā. kāntasya kuntalāśreṇīm
śrī-rāga
- S U S. śrīrāgo 'tha gauravarṇaḥ so 'ṣṭahastas-°
- S. rāj. kecid-enam gauravarṇam-aṣṭabāhum
- P S S. kīlāvihāreṇa vanāntareṣu civan-°
- R. sāg. vīrāsanam śikhāmukhāgrahastam
- K. rāg. nābhau jātaḥ pṛthivyām lalitamrdutanuḥ
- P. rāg. śrīgārī sundaras-tatpuruṣavedanaḥ
- Rasa-k. kandarppamūrtis-taruno 'ruṇāmbaraḥ
- R. vib. kanakātapatramūle loladukūle
-

S. darp. aṣṭadaśābdaḥ smaracārumūrtiḥ

S. nārā. = P S S.

R R S. vicitrasimhāsana madhyavarṭti

B K B. divyaṃ vapuś-candraśarīragauram

śrihaṭi

K. rāg. vīṇāhaṭakankane dadhāti padmākṣapadmānā

sāmanta

P. rāg. karnāṭākhyasya mele prakāṭavaratanuḥ

Rasa-k. karadhṛtakaṛavālah śāstrasandohakālah

sāmeri

S U S. svetavarṇā nilavastrā sāmeri

sāraṅga

K. rāg. śyāmo bāhucatuṣṭayena sahitaḥ pītāmbaras-

P. rāg. śyāmāṅgaḥ pītavāsāḥ prabalataragaḍāsankha-

Rasa-k. pranūnamālīparibaddhakeśī vīṇāṃ

R. vib. pītāmbaro 'sitatanur-lalitā kankṛti -

R R S. priyākanitsaṅgaviniṣṭaḡātram sparśan -

B K B. vīṇāvinodapratibaddhapāṇi ḡḡhan -

sāraṅganāṭa

S. darp. 1. vīṇāṃ dadhānā dṛdhabaddhaveṇī -

S. darp. 2. karadhṛtavīṇā sakhyā saha

sālaḡaḡaḡda, cf. śālaḡa

S. nārā. = S. dāmo. (śālaḡa)

sālaḡaḡāṇāṭa

P. rāḡ. ḡauras-taḡḡyaḡpūrḡaḡ karadhṛtakulīśaḡ

sāverī, cf. āsāverī, śāverī, śabarī

S. rāj. śvetavarnā nīlavastrā mṛḡavāḡanam-°

R. sāḡ. kuḡumārṭadhammīllām candrakipīñchā-°

K. rāḡ. kaḡṭūrīṭīlakam lalāṭapatale rājī-ca patram

P. rāḡ. dhādyantāmśā sapā yā nayanagunagatīś-ca

S. darp. śrīkhaḡḡāśāīlaśīkhare śīkhaḡucchavastrā

sāhukī

R. sāḡ. navaśāḡropalanīlam pravīmalavasanam

sīndhu

K. rāḡ. āśvārūḡhaḡ pravīro dhṛṭadhṛṭakavaco

sīndhudā

P S S. sadīndranīladyutīr-ambujākḡī

sīndhumalḡārī

S U S. sīndhumalḡārīkā ḡaurā pīṭacīrā

sīndhūrī

K. rāg. karpūlailālavāṅgaiḥ samanumadhurām vīṭikā
subhāgā

P S S. rasapadārthavivecanakautukam
subhāṅḍī

R. sāg. śrograviniyasthasvarṇakumbhām savye
suhavī

K. rāg. śyāmā kajjalayuktalolanayanā venīlatābhūsitā
P. rāg. tanvī śyāmā mṛgākṣī varakamalamukhī
saindhavī

S. rāj. raktavastrā ca hemābhā mīnavāhanam -

K. rāg. kumbhākārakucā gajendragamanī bālā

P. rāg. bhairavasya melajātā svarasakalaratā satrikā

R. vib. uccatanus-tanur-atanur-jaghane

S. darp. trīśūlapāṇiḥ śivabhaktiyuktā

S. nārā. A = P S S. (sindhudā)

B = " (")

C = " (")

soma

S. nārā. nīśāṅganām vakṣasi sāyaitvā

soraṭī

S. darp. pīnonnatastanataṭottamahāravallī

sorathī

K. rāg. dantābhājitadāminī kanakajair-ābhūṣitā

saurāṣṭrī

S. rāj. nīlāngī kṛṣṇavasanaḥ gajendravaravāhanā

P. rāg. sāverīmelayuktā svarasakalayutā satrikā

Rasa-k. uttūṅgapīnastanaḥ loḥarā

R. vib. citrāmbārā-atigaurī mecakakañcukikāyā

stambhatīrthā

S u s. stambhatīrthā pītavastrā raktāṅgā

snehā

K. rāg. vimalakanakakāntīḥ svarṇatātānikakarnā

hamīraṇāṭa

P. rāg. sampūrṇo dvir-gati ris-tv-analagatinigah

hammīra

R. vib. rasiko guvā sahāso 'ruṇavasano

harṣa

K. rāg. ānandavaktraḥ karatalapadmo

harṣapurī

S. nārā. nipātya talpe sudrḍhānurāgāt-kāntam

hindola

- P S S. līlavilāsenā patat pṛthivyām
S. dāmo. nitambinīmandatarāṅgitāsu dolāsu
K. rāg. dhātur-nābhau prajāto 'tilalitavasano
P. rāg. asmin-rāge bhavetaṃ prathamagatigani satrika-°
R. vib. mālām - aśokacampakakamalanām -°
S. darp. = S. dāmo.
S. nārā. = "
R R S. = "
B K B. = "

himakiri

S. dāmo. kaṅkeliṣallavam pāṇau

huñcikā

S. nārā. dūrvādalaśyāmarucir-vivastrā

hemāla

K. rāg. kathayati mṛduvāṇī sarvadā kokilavān -°

